

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ БАЊА ЛУКА
FACULTY OF PHILOSOPHY BANJA LUKA
Булевар војводе Петра Бојовића 1А, Бања Лука, Република Српска
Телефон: 051/322-780, 322-790, 323-080, 323-530 Факс: 051/325-811
Е-пошта: fil.fakultet@gmail.com Веб: www.ff.unibl.org

СТУДИЈА

СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА И ОСНОВНИМ ШКОЛАМА

Наручилац пројекта: **Агенција за безбједност саобраћаја Републике
Српске**

Бања Лука, 2022. године

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ БАЊА ЛУКА
FACULTY OF PHILOSOPHY BANJA LUKA
Булевар војводе Петра Бојовића 1А, Бања Лука, Република Српска
Телефон: 051/322-780, 322-790, 323-080, 323-530 Факс: 051/325-811
Е-пошта: fil.fakultet@gmail.com Веб: www.ff.unibl.org

СТУДИЈА

СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА И ОСНОВНИМ ШКОЛАМА

Наручилац пројекта: **Агенција за безбједност саобраћаја Републике
Српске**

Бања Лука, 2022. године

Наслов: **Стање и перспективе саобраћајног васпитања и образовања у предшколским установама и основним школама**

Аутори: **Љиљана Јерковић, Драган Партало, Маргарета Скопљак, Славиша Јењић**

Наручилац пројекта: **Агенција за безбједност саобраћаја Републике Српске**

Извршилац пројекта: **Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци**

Мјесто и година: **Бања Лука, 2022. године**

Формат: **A4**

Број страница: **131**

Садржај

УВОД	7
МЕТОДОЛОГИЈА КВАНТИТАТИВНЕ И КВАЛИТАТИВНЕ АНАЛИЗЕ САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА И ОСНОВНОЈ ШКОЛИ	9
КВАНТИТАТИВНА И КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА ЦИЉЕВА, ИСХОДА И САДРЖАЈА САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ И ОСНОВНОЈ ШКОЛИ	12
Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у Програму предшколског васпитања и образовања	12
Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у првој тријади основне школе (I, II и III разред)	17
<i>Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у првом разреду основне школе .....</i>	<i>19</i>
<i>Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у другом разреду основне школе .....</i>	<i>20</i>
<i>Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног .....</i>	<i>23</i>
<i>васпитања у трећем разреду основне школе .....</i>	<i>23</i>
Завршни осврт и препоруке за унапређивање циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у првој тријади основне школе	25
Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног васпитања у другој тријади основне школе (IV, V и VI разред)	27
<i>Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног васпитања у настави Природе и друштва IV разред .....</i>	<i>29</i>
<i>Анализа квалитета садржаја саобраћајног васпитања у уџбеницима и .....</i>	<i>30</i>
<i>радним свескама Природа и друштво IV разред .....</i>	<i>30</i>
<i>Анализа саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима НПП-а и уџбеницима и радним свескама Природа и друштво V разред.....</i>	<i>31</i>
<i>Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног васпитања у настави Техничког образовања за VI разред.....</i>	<i>34</i>
<i>Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног васпитања у васпитном раду за одјељењску заједницу у шестом разреду.....</i>	<i>36</i>
Закључна разматрања и препоруке за унапређење квалитете саобраћајног васпитања у другој тријади.....	38
Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у трећој тријади основне школе (VII, VIII и IX разред)	39

<i>Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у наставном предмету – Географија.....</i>	40
<i>Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у наставном предмету – Техничко образовање.....</i>	43
<i>Квантитативна и квалитативна анализа циљева и исхода у трећој тријади – Васпитни рад у одјељенској заједници .....</i>	46
Завршни осврт и препоруке за допуне циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у трећој тријади.....	47
Синтеза закључака и препоруке за допуне циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у основној школи.....	49
МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА ЗНАЊА УЧЕНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА И МИШЉЕЊА И СТАВОВА ВАСПИТАЧА ПРЕДШКОЛСКЕ ДЈЕЦЕ И НАСТАВНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ О САОБРАЋАЈНОМ ВАСПИТАЊУ	51
АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА НА ТЕСТУ ПОЗНАВАЊА САОБРАЋАЈНИХ ПРОПИСА И РАЗВИЈЕНОСТИ САОБРАЋАЈНЕ КУЛТУРЕ УЧЕНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ.....	55
Анализа резултата на тесту познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе ученика трећег разреда.....	55
Анализа резултата на тесту познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе ученика шестог разреда.....	59
Анализа резултата на тесту познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе ученика деветог разреда.....	63
АНАЛИЗА МИШЉЕЊА И СТАВОВА ВАСПИТАЧА ПРЕДШКОЛСКЕ ДЈЕЦЕ И НАСТАВНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА О САОБРАЋАЈНОМ ВАСПИТАЊУ.....	67
Мишљења и ставови васпитача предшколске дјеце о саобраћајном васпитању	67
Закључци и приједлози изведени на основу мишљења и ставова васпитача предшколске дјеце о саобраћајном васпитању.....	75
Мишљења и ставови наставника основних школа о саобраћајном васпитању.....	77
Искуства и мишљења васпитача и наставника о сарадњи са родитељима у остваривању циљева саобраћајног васпитања у предшколској установи и школи.....	82
Закључак и препоруке за унапређивање сарадње родитеља и васпитача/наставника у остваривању циљева саобраћајног васпитања.....	85
ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ПРЕДШКОЛСКИМ И ОСНОВНОШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА.....	87

Литература	90
ПРИЛОГ 1 – Квалитативна и квантитативна анализа саобраћајног васпитања у предшколским и основношколским установама.	92
Прилог 1.1. Протокол: Квалитативна и квантитативна анализа саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима Програма предшколског васпитања и образовања	92
Прилог 1.2. Протокол: Квантитативна и квалитативна анализа саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима НПП-а и уџбеницима и радним листовима у основној школи.....	93
ПРИЛОГ 2 – Тестови познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе (III, VI и IX разред).....	99
Прилог 2.1. ТЕСТ познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе за ученике III разреда	99
Прилог 2.2. ТЕСТ познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе за ученике VI разреда.....	105
Прилог 2.3. ТЕСТ познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе за ученике IX разреда.....	109
ПРИЛОГ 3 – Упитник за наставнике и васпитаче о саобраћајном васпитању у Републици Српској.....	114
Прилог 3.1. Упитник за васпитаче предшколске дјеце у Републици Српској о саобраћајном васпитању.....	114
Прилог 3.2. Упитник за наставнике основних школа у Републици Српској о саобраћајном васпитању.....	119
Прилог 4. Узорак испитаника по тријадама	125
<i>Прилог 4.1. Узорак ученика прве тријаде .....</i>	<i>125</i>
<i>Прилог 4.2. Узорак ученика друге тријаде .....</i>	<i>127</i>
<i>Прилог 4.3. Узорак ученика треће тријаде .....</i>	<i>128</i>

УВОД

Саобраћајно васпитање дјецe започиње у породици и институцијама формалног образовања (предшколке установе, школе), али се не завршава формалним образовањем. То је перманентан, цјеложивотни процес који подразумијева континуирано стицање знања, вјештина, навика, ставова и увјерења важних за безбједно кретање у саобраћају и унапређивање саобраћајне културе. Континуирано унапређивање саобраћајног васпитања и образовања има непроцјењив значај за безбједност младих нараштаја, али и за развој друштва уопште. Представља и важан сегмент Закона о безбједности саобраћаја.

Саобраћајно васпитање дјецe предшколског и основношколског узраста је приоритет друштва, јер је ријеч о најрањивијој и најугроженијој популацији у саобраћају, без обзира да ли се ради о дјеци у својству пјешака, бициклиста или путника у возилима. Овакво поимање саобраћајног васпитања навело нас је на идеју да у оквиру пројекта под називом *Стање и перспективе саобраћајног васпитања и образовања у предшколским установама и основним школама* идентификујемо искустава, образовно-васпитне резултате, евентуална ограничења, услове и потребе интензивнијег развијања стратегија континуираног унапређивања саобраћајног образовања и васпитања дјецe предшколског узраста и ученика основношколског узраста.

Пројекат је био фокусиран на реализацију сљедећих специфичних истраживачких задатака:

- Анализа програмских садржаја и исхода саобраћајног васпитања у оквиру курикулума институционалног предшколског васпитања и у Наставном плану и програму, уџбеницима и радним листовима за ученике,
- Идентификација познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе ученика у првој, другој и трећој тријади (III, IV и IX разред),
- Утврђивање показатеља искустава и мишљења васпитача, учитеља и наставника о припремању, реализацији и евалуацији саобраћајног образовања и васпитања и
- Испитивање домета, ограничења и перспектива континуиране и системске сарадње

са предшколских установа и основних школа са Агенцијом за безбједност у саобраћају, МУП-ом РС и осталим владиним и невладиним организацијама у чијим програмима је саобраћајно васпитање и образовање дјецe и младих.

На основу добијених резултата истраживања изведени су релевантни закључци и дате су препоруке за унапређивање саобраћајног васпитања у основним и средњим школама. Продубљеније су сагледани домети, перспективе и могућности развијања система сарадње педагошких установа и других надлежних институција у континуираном унапређивању саобраћајне културе дјецe и младих у РС, јер се тако значајно смањују ситуације ризика у саобраћају (саобраћајне несреће, инвалидност), а повећава степен безбједности најугроженије популације и уопште. Отворена су и многа проблемска питања за даља истраживања.

Министарство просвјете и културе је препознало друштвени и практични значај овог пројекта те нам је дало сагласност за реализацију овог истраживања у школама и предшколским установама РС. У реализацији овог истраживања несебичну подршку пружио нам је Републички педагошки завод РС који нам је учинио доступним велики узорак наставника. Филозофски факултет у Бањој Луци пружио нам је материјално-техничку подршку у припремању и извођењу овог пројекта. Такође, директори предшколских установа и основних школа широм РС су препознали важност овог пројекта те су нам омогућили реализацију истраживања у својим установама. Изражавамо захвалност свим претходно поменутиим институцијама.

МЕТОДОЛОГИЈА КВАНТИТАТИВНЕ И КВАЛИТАТИВНЕ АНАЛИЗЕ САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА И ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Методологија квантитативне и квалитативне анализе саобраћајног васпитања у предшколској установи и основној школи је била врло сложена. Она је обухватала студиозну и научно утемељену конструкцију прикладних истраживачких инструмената тј. протокола анализе садржаја. На темељу проучавање стручне и научне литературе те анализе Програма предшколског васпитања и образовања, Наставног плана и програма за ученике основне школе, уџбеника и радних листова за ученике основне школе, истраживачки тим је конструисао прикладне инструменте за потребе овог истраживања.

Конструисана су два протокола анализе садржаја под сљедећим називима:

1. Квалитативна и квалитативна анализа саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима курикулума предшколског васпитања и образовања и
2. Квантитативна и квалитативна анализа саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима НПП-а и уџбеницима и радним листовима у основној школи.

Након конструкције инструмената чланови тима су независно једни од других анализирали циљеве, исходе и садржаје Програма предшколског васпитања и образовања НПП-а за ученике основне школе, те садржаје уџбеника и радних листова за ученике основне школе по критеријима дефинисаним у Протоколу. Том анализом били су обухваћени циљеви, исходи и садржаји свих наставних предмета.

У првом дијелу анализе задатак је био да се идентификује квантитет и квалитет саобраћајног васпитања у циљевима (општим и посебним) и исходима у Програму предшколског васпитања и образовања и НПП-у за ученике основне школе. Чланови истраживачког тима су индивидуално процјењивали квантитет експлицитно или имплицитно исказаних циљева и исхода.

Након утврђивања квантитета циљева процјењивали су њихов квалитет тј. да ли се дефинисаним циљевима и исходима доприноси усвајању знања из подручја саобраћајног васпитања, примјени стечених знања у свакодневним ситуацијама у саобраћају и развијању саобраћајне културе и увјерења (вриједности) релевантних за безбједно кретање у саобраћају. У овом дијелу анализе установљена су подручја

предшколског васпитања и образовања кроз која се остварују циљеви саобраћајног васпитања као и наставни предмети у основној школи кроз које се остварују циљеви и исходи саобраћајног васпитања експлицитно или имплицитно (кроскурикуларно). Анализом су били обухваћени и циљеви, исходи и садржаји Васпитног рада у одјељењској заједници.

Након процјена циљева и исхода експерти су процјењивали наставне садржаје саобраћајног васпитања који ће се реализовати експлицитно, кроз конкретне наставне јединице у фокусу којих је саобраћајно васпитање или кроз садржаје наставних предмета кроз које се циљеви саобраћајног васпитања имплицитно (кроскурикуларно) реализују (Српски језик, Музичка култура, Ликовна култура).

У другом дијелу анализе задатак чланова истраживачког тима био је да индивидуално анализирају садржаје уџбеника и радних листова за ученике основне школе. Анализом су обухваћени сви уџбеници и радни листови за ученике основне школе (I – IX разред) из *Каталога уџбеника за основну школу за школску 2021/2022. годину* https://www.rpzrs.org/sajt/doc/file/web_portal/09/Skolska_2021_2022_godina/OS_2021_2022.pdf. Након анализе свих уџбеника и радних листова идентификовани су они којима су експлицитно или имплицитно обухваћени садржаји саобраћајног васпитања. Даља анализа садржаја уџбеника и радних листова обухватала је: уџбенички текст, илустративне приказе и питања и задатке. Процјењивано је у којој мјери уџбенички текст у оквиру једне наставне јединице (или теме) стимулише репродукцију, конвергентно или дивергентно и евалуативно мишљење ученика (1 – нимало; 2 – у малој мјери ; 3 – дјелимично; 4 – у великој мјери; 5 – у потпуности).

Утврђиван је број илустративних приказа и задатака или питања које се односе на саобраћајно васпитање и образовање дјецe. Процјењивана је функционалност¹ илустративних приказа на тростепеној скали (нефункционалан, дјелимично функционалан и функционалан). Такође, процјењивано је у којој мјери илустративни прикази постичу репродукцију, конвергентно мишљење и примјену знања или дивергентно и евалуативно мишљење ученика.

---

¹ *Функционалан* је онај илустративни приказ који мисаоно и стваралачки ангажује ученике и који доприноси остваривању очекиваног исхода наставне јединице тј. стицању функционалних знања из подручја саобраћајног васпитања и развијању саобраћајне културе.

Утврђиван је број питања и задатака. Квалитативна анализа обухватала је стимулативност питања и задатака², тј. процјене у којој мјери они стимулишу репродукцију, конвергентно мишљење и примјену знања или дивергентно и евалуативно мишљење ученика.

Након појединачних анализа сваког члан тима квантитета и квалитета саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима Програма предшколског васпитања и образовања и НПП-а за основно васпитање и образовање, те у уџбеницима и радним листовима за ученике основне школе организовано је неколико заједничких састанака у којима су групно усаглашавање индивидуалне процјене свих чланова. Таквим приступом постигнута је већа објективност процјена.

Након усаглашавања процјена и њиховог коначног уношења у Протоколе (Прилози 1.1 и 1.2.) истраживачки тим је заједнички утврђивао укупан удио саобраћајног васпитања у општим, посебним и појединачним циљевима (број и проценат) и њихов квалитет тј. усмјереност на развијање саобраћајне културе дјецe основношколског узраста. Сви попуњени протоколи не налазе се у штампаној верзији студије, већ су приложени у електронској верзији у посебном документу у пдф формату (протоколи означени од 1.2.1 до 1.2.15.). Сумиране су све процјене функционалности уџбеничког текста, илустративних приказа, питања и задатака за ученике у оквиру сваког разреда. Сви показатељи су приказани у збирним табелама (Табела 1, 2, 3) по тријадама (прва, друга, трећа) и наставним предметима што је видљиво у тексту који слиједи.

---

² *Питања репродуктивног типа* захтијевају од ученика замапћивање или једноставну репродукцију чињеница. Та питања обично почињу ријечима: Ко? Шта? Гдје? Наведите! Именујте! Дефинишите! Процеси мишљења који су укључени у постављање ових питања и одговарање на њих су: именовање, навођење, дефинисање, одређивање, давање одговора алтернативног типа да/не.

Питања конвергентног мишљења захтијевају од ученика анализу, интеграцију и примјену замапћене информације. Обично почињу ријечима: Зашто? Објасни! Упореди! Које су сличности? Које су разлике? Опиши! Процеси мишљења који су укључени у постављање ових питања и одговарање на њих су: објашњавање, навођење веза и односа, упоређивање.

Питања дивергентног мишљења захтијевају од ученика да заузме нови поглед или перспективу о датом питању. Обично почињу ријечима: Предвидите! Осмислите! Препоставите! Шта би се десило када би...? Ако...онда...? Процеси мишљења који су укључени у постављање ових питања и одговарање на њих су: предвиђање, постављање хипотеза, реконструкција и сл.

Питања евалуативног мишљења захтијевају од ученика да изнесе властите судове, процјене, да бране став и оправдавају своје изборе. Обично почињу ријечима: Процијените! Шта мислите о...? Оправдајте! Одбраните став! Процеси мишљења који су укључени у постављање ових питања и одговарање на њих су: просуђивање, одбрана ставова, процјењивање, оправдавање избора.

КВАНТИТАТИВНА И КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА ЦИЉЕВА, ИСХОДА И САДРЖАЈА САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ И ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Квантитативна и квалитативна анализа обухватала је циљеве и садржаје саобраћајног васпитања у Програму предшколског васпитања и образовања и у Наставном програму за основно васпитање и образовање те садржаје саобраћајног васпитања у уџбеницима и радним листовима за ученике основне школе.

Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у Програму предшколског васпитања и образовања ³

Квантитативна и квалитативна анализа *Програма предшколског васпитања и образовања* била је усмјерена на идентификацију удјела саобраћајног васпитања у општем циљу система предшколског васпитања и образовања, посебним циљевима и задацима система предшколског васпитања и циљевима програма предшколског васпитања и образовања усмјерених према аспектима развоја (физички развој, социо-емоционални развој и развој личности, интелектуални развој и развој говора, комуникације и стваралаштва).

Табела 1. *Квалитет и квантитет саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима курикулума предшколског васпитања и образовања*

КВАНТИТЕТ И КВАЛИТЕТ САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ЦИЉЕВИМА И ИСХОДИМА КУРИКУЛУМА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА			Напомене
<i>Разред:</i>	<i>Наставни предмет:</i>		
<i>У општем циљу предшколског васпитања и образовања</i>	<i>а) Експлицитно</i>	<i>б) Имплицитно</i>	
	/	/	
<i>У посебним циљевима предшколског васпитања и образовања</i>	<i>а) Експлицитно</i>	<i>б) Имплицитно</i>	
	/	/	
	<i>а) Експлицитно</i>	<i>б) Имплицитно</i>	

³ *Програм предшколског васпитања и образовања* (2007). Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.

У појединачним циљевима предшколског васпитања и образовања	/	/	
АНАЛИЗА ЦИЉЕВА И САДРЖАЈА САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ПОДРУЧЈИМА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА			Напомене
Физички развој и учење	Циљеви : Нису идентификовани ни експлицитно, ни имплицитно дефинисани циљеви Садржаји: /		
Социо-емоционални развој и развој личности	Циљеви :		Циљеви су идентификовани само у подручју практичних активности
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Разликовање звукова у саобраћају(3) 2. Разликовање боја на семафору (3) 3. Препознавање основних врста саобраћајних возила и како се крећу(3) 4. Вози трицикл окрећући педале (В) 5. Познавање локација на којима је играње безбједно и дозвољено и локација на којима се не смије играти(3) 6. Разликовање тротоара, плочника којим се крећу пјешаци од коловоза, друма, шина... куда се крећу возила(3) 7. Познавање разлога због којих је потребно прилагођено и опрезно кретање на улици уз поштовање саобраћајних правила (3) 8. Знање своје кућне адресе, адресе дјечијег вртића и карактеристика саобраћаја на релацији кућа – вртић (3) 9. Познавање правила која важе за кретање пјешака у саобраћају, посебно – правила која важе за дјецу. Гдје се смије прелазити улица и како се то чини 10. Познавање значења појединих саобраћајних знакова («пјешачки прелаз», «пази ауто», «паркинг», «пази дјеца», «болница», «телефон» и сл.) (3) 11. Познавање улоге семафора у кретању пјешака и возила, као и правила понашања на раскрсници (3) 12. Познавање улоге саобраћајног полицајца у регулисању саобраћаја (3) 13. Познавање улоге семафора у кретању пјешака и возила, као и правила понашања на раскрсници (3) 14. Разликовање врста возила у копненом, ваздушном и воденом саобраћају(3) 15. Познавање правила понашања путника (посебно – дјеце) у возилима градског саобраћаја и путничким аутомобилима (3) 16. Развијена визуелна и слушна пажња у саобраћају (В) 		Прва 4 исхода односе се на узраст до 3 године.
	Садржаји:		
	<ol style="list-style-type: none"> 1. У дјечијим играма и другим игроликим активностима васпитачица / васпитач коментарише елементе саобраћаја (карактеристичне звукове, семафор, 		<ol style="list-style-type: none"> 1. За узраст 3 год 2. Од 2 до 16 за

	<p>понашање у саобраћају и сл.) и проширује дјечија искуства о врстама превозних средстава.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. <i>Игре којима се развија поштовање правила у саобраћају и опреза као стила понашања дјетета;</i> 3. <i>Увјежбавање способности оријентације у простору;</i> 4. <i>Упознавање саобраћајних карактеристика своје непосредне околине од куће до установе, као и мјеста на којима дјеца најчешће бораве;</i> 5. <i>Систематско посматрање саобраћаја на улици (каква се возила крећу, како се пјешаци понашају и сл.);</i> 6. <i>Посматрање и разговор о раду и улози саобраћајног полицајца;</i> 7. <i>Израђивање макета и игре саобраћајних ситуација;</i> 8. <i>Увјежбавање слушне пажње ради разликовања поријекла, удаљености и правца из којег долази звук, као и процјењивања удаљености и опасности од возила (семафор и пјешачки прелаз);</i> 9. <i>Упознавање боја, изгледа и значења појединих саобраћајних знакова (стоп и пјешачки прелаз);</i> 10. <i>Упознавање карактеристика саобраћајне ситуације у којима учествују дјеца, где се смије играти, санкати, безбједно кретати;</i> 11. <i>Процјењивање удаљености и врсте возила;</i> 12. <i>Практичне активности на саобраћајном полигону и у реалној ситуацији</i> 13. <i>Друштвене игре које укључују познавање правила у саобраћају («Стопко», «Саобраћајни лото», «Саобраћајне домине», и сл.);</i> 14. <i>Коментарисање саобраћајних згода и незгода из живота, из филмова, прича, позоришних комада и сл.;</i> 15. <i>Увјежбавање начина понашања на аутобуским и жељезничким станицама, стајалиштима, у путничким и возилима јавног саобраћаја, возња возом;</i> 16. <i>Активности у којима дјеца возе бицикле, трицикле и ромобиле.</i> 	<p>узраст од 3-6 година</p>
<p>Интелектуални развој и учење</p>	<p><i>Циљеви</i> : Нема циљева који се експлицитно или имплицитно односе на саобраћајно васпитање, али значајан број циљева у подручју интелектуалног васпитања може допринијети развоју способности које су релеванте за усвајање елементарних знања о саобраћају, те формирање практичних вјештина и саобраћајне културе.</p> <p><i>Садржаји:</i> /</p>	

<i>Развој говора, комуникације и стваралаштва</i>	<i>Циљеви : Нема експлицитно дефинисаних циљева, али је процијењено да већи број циљева имлицитно може допринијети саобраћајном васпитању дјече.</i> <i>Садржаји: НЕМА</i>	
<i>Коментари, препоруке и сугестије</i>	<i>Укупан број исхода у подручју социо-емоционалних активности: 2/16</i> <i>Укупан број исхода које се односе на практичне активности: 16/24</i> <i>14 – знање</i> <i>2 – вјештине (примјена)</i>	

Анализом је установљено да у општем циљу предшколског васпитања и образовања и посебним циљевима и задацима система предшколског васпитања нема удјела саобраћајног васпитања. Даљом квантитативном и квалитативном анализом циљева програма предшколског васпитања и образовања усмјерених према поменутиим аспектима развоја утврђено је да су циљеви (исходи) саобраћајног васпитања идентификовани само у подручју социо-емоционалног развоја и развоја личности. Тај аспект развоја обухвата: друштвене, афективне, еколошке и практичне активности. Највећи удио саобраћајног васпитања идентификован је у циљевима и садржајима практичних активности.

Укупан број исхода у оквиру практичних активности је 24. Од тог броја чак 16 (или 66,6%) исхода се односи на саобраћајно васпитање дјече предшколског узраста. Квалитативном анализом утврђено је да је већина циљева усмјерена на елементарна знања дјече о саобраћају предшколског узраста (14/16 или 87,5%) и (2/16 или 12,5%) на практичне вјештине.

Важно је напоменути, да се дјеча предшколског узраста имлицитно припремају за усвајање садржаја саобраћајног васпитања кроз подручје (аспект) интелектуалног развоја и учења, посебно кроз подручје логичко-математичког и просторног сазнавања. На примјер, за саобраћајно васпитање је важно да се дијете умије оријентисати у простору, да разумије просторне релације (лијево, десно, право, напријед, назад) те да идентификује геометријске облике (круг, троугао, квадрат и правоугаоник) ради каснијег лакшег и потпунијег разумијевања суштине основних саобраћајних знакова и кретања у саобраћају. Дакле, развијање способности дјече предшколског узраста за усвајање

елементарних знања о саобраћају и практичних вјештина те саобраћајне културе остварује се и кроз друга подручја (аспекте) развоја која су међусобно условљена и повезана (физички развој, интелектуални, емоционални...). Зато се остваривање циљева и исхода саобраћајног васпитања који су наведени у подручју социо-емоционалног развоја и развоја личности (у домену практичних активности) не могу разматрати изоловано од осталих аспеката развоја дјетета предшколског узраста.

Идентификовани циљеви саобраћајног васпитања у домену практичних активности углавном се према формулацији односе на елементарна знања (87,5% циљева од укупног броја), али је реално очекивати да ће се кроз активности прикладне дјечи предшколског узраста (игре, практичне активности и вјежбање, посматрање и демонстрације) неће задржати на нивоу знања, већ да ће контекстуализовано стицати и практичне вјештине и развијати елементарну саобраћајну културу у оквиру вртића (на прикладно припремљеном полигону) или контекстно кроз активности у друштвеној средини. Наводимо примјер шетње градом којој је циљ усвајање практичних вјештина и развијање саобраћајне културе (упознавање саобраћајних знакова, понашање у складу са саобраћајним знаковима, упознавање семафора и понашање у складу са сигнализацијом, заједничко прелажење раскрснице), посјете МУП-у, Ауто-мото савезу, Ауто-школи, Агенцији за безбједност саобраћаја и сл.

Према претходним анализама можемо закључити да је у Програму предшколског васпитања и образовања који је веома студиозно креиран довољан број циљева и исхода саобраћајног васпитања дјече предшколског узраста. Ти циљеви и исходи су претежно по свом клалитету (87,5%) усмјерени на стицање елементарних знања о саобраћају, а веома мали проценат (12,5%) је усмјерен на развијање вјештина. Иако је реално очекивати да се због природе процеса учења на овом урасту значајно више развијати практичне вјештине и саобраћајна култура, препоруке су да се у будућности приликом иновирања Програма циљеви дефинишу тако да подједнако обухвате и стицање елементарних знања о саобраћају, али и развијање практичних вјештина и саобраћајне културе дјече предшколског узраста.

Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у првој тријади основне школе (I, II и III разред)

Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја НПП-а и садржаја уџбеника и радних листова обухватала је све наставне предмете прве тријаде. Након анализе установљено је да се циљеви (општи и посебни) и исходи саобраћајног васпитања у првој тријади искључиво остварују кроз садржаје *Моје околине* (I, II, III разред), кроз *Васпитни рад у одјељењској заједници* (III разред) и имплицитно (кроскурикуларно) кроз дијелове садржаја *Музичке културе* (II разред).

У Табели 2 приказујемо сумиране резултате квантитативне и квалитативне анализе циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у првој тријади основне школе (I, II, III разред), у наставном предмету *Моја околина* у оквиру којег се остварује највећи удио циљева и исхода саобраћајног васпитања.

Табела 2. Сумирани резултати квантитативне и квалитативне анализе циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у првој тријади основне школе

Разреди		Први		Други		Трећи	
Наставна подручја/наставни предмети (критеријуми)		Моја околина 14/180 часова (7,78%)		Моја околина 6/72 часова (8,33%)		Моја околина 7/72 časova (9,72%)	
f (% удијела)		f (% удијела) експлици тно	f (% удијела) имплици тно	f (% удијела) експлици тно	f (% удијела) имплици тно	f (% удијела) експлици тно	f (% удијела) имплици тно
Удио саобраћајног васпитања у општим циљевима	укупно	-	0/1 (0)	-	1/5 (20%)		1/5 (20%)
	знања	-	-		0,5/5 (10%)		0,5/5 (10%)
	примјена	-	-		0,5/5 (10%)		0,5/5 (10%)
	увјерења	-	-				
Удио саобраћајног васпитања у посебним циљевима	укупно	1/27 (3,7%)	-	2/21 (9,52%)	-	2/16 (12,50%)	
	знања	0,5/27 (1,85%)	-	0,5/21 (2,4%)	-	1/16 (6,25%)	
	примјена	-	-	1/21 (4,76%)	-	1/16 (6,25%)	

	увјерења	0,5/27 (1,85%)	-	0,5/21 (2,4%)	-		
Удио саобраћаног васпитања у исходима учења	укупно	15/212 (7,08%)	-	9/118 (7,62%)		12/169 (7,10%)	
	знања	15/212 (7,08%)	-	8,5/9 (94,44%)		7,5 (62,5%)	
	примјена	-	-	0,5/9 (5,56%)		1,5 (12,5%)	
	увјерења	-	-	-		3 (25%)	
Илустративн и Прикази	укупно	-	-	21		13	
	функционални	19/19 (100%)	-	16/21 (76,19%)		5 (38,46%)	
	дјеломично функционални	-	-	3/21 (14,29%)		8 (61,53%)	
	нефункционални	-	-	2/21 (9,52%)		-	
Илустративн и прикази	репродукција	2/19 (10,52%)	-	2/21 (9,52%)		10/32 (31,25%)	
	конвергентно	13/19 (68,42%)	-	19/21 (90,48%)		13 (40,62%)	
	дивергентно	4/19 (21,06%)	-	-		9 (28,12%)	
Задаци и питања	укупно	37	-	25		21	
	репродукција	11/37 (29,73%)	-	9/25 (36%)		7 (33,33%)	
	конвергентно	13/37 (35,14%)	-	15/25 (60%)		8 (38,09%)	
	дивергентно	13 (35,14%)	-	1/25 (4%)		6 (28,57%)	
Процјена нивоа стимулативности уџбеничког текста:	Стимулише репродукцију	5,5,5,5,5 5 (у потпуности)		4,5,4,5 4,5 (у веома великој мјери)		3,4,3	
	Стимулише конвергентно мишљење и примјену знања	1,1,1,1,1 1 (нимало)		2,1,1,1 1,25 (у веома малој мјери)		4,4,5 4,3 у великој мјери	
	Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење	1,1,1,1,1 1 (нимало)		1,1,1,1 1 (нимало)		2,2,3	

У наставку приказујемо дескриптивне показатеље квантитативне и квалитетивне анализе по разредима (I – III).

Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у првом разреду основне школе

У Наставном програму *Моје околине* за ученике I разреда основне школе од планираних 180 часова, 14 или 7,78% часова је намијењено за реализацију садржаја саобраћајног васпитања. Тај постотак је сасвим довољан ако узмемо у обзир да програмско подручје *Моја околина* поред садржаја намијењених за упознавање природе и друштва обухвата и садржаје којима је циљ упознавање елементарних математичких појмова.

Циљеви (општи, посебни) и исходи: У наставном програму *Моје околине* за ученике првог разреда нису идентификовани општи циљеви који се експлицитно или имплицитно односе на саобраћајно васпитање ученика и развијање њихове саобраћајне културе. Од укупно 27 посебних циљева, један циљ или 3,7% се експлицитно односи на саобраћајно васпитање дјецe. Тај циљ је по свом квалитету једним дијелом (1,85%) усмјерен на учениково усвајање знања, а другим на формирање увјерења и развијање саобраћајне културе (1,85%). Од 212 појединачних циљева или исхода овог наставног подручја 15 исхода или 7,08% је усмјерено на саобраћајно васпитање дјецe. У формулацији тих циљева иницирано је само стицање знања из овог подручја, а не и практична примјена стечених знања, формирање увјерења и развијање саобраћајне културе. Овде се може уочити несклад између посебног циља и појединачних циљева (исхода). У посебном циљу 50% је удјела знања, а 50% удјела увјерења.

Процјена нивоа стимулативности уџбеничког текста: Текстови у уџбенику *Моја околина* су врло сажети или су у цјелини замијењени илустративним приказима, што је примјерено развојним и читалачким могућностима дјецe овог узраста. Према процјенама експерата ови текстови у великој мјери стимулишу репродукцију и задржавају ученике на најнижим нивоима менталног ангажовања, готово нимало не ангажују конвергентно мишљење ученика, а у врло малој мјери дивергентно и евалуативно мишљење. Међутим, овакве процјене се не разматрају изоловано од илустративних приказа те задатака и питања која прате текст. Текст претежно обезбјеђује ученицима чињенице. Ако се у унутар текста постављају питања и проблеми, тек онда

можемо процјењивати и то у којој мјери текст стимулише конвергентно или чак дивергентно мишљење.

Процјена нивоа стимулативности питања и задатака за ученике: Од укупно 37 питања и задатака који се односе на садржаје саобраћајног васпитања, 11 (29,73%) питања или задатака стимулише репродукцију, 13 (35,14%) питања или задатака стимулише конвергентно мишљење и примјену чињеница и исто толики број или постотак питања 13 (35,14%) стимулише дивергентно и евалуативно мишљење тј. стваралачку примјену знања. Питања и задаци доприносе контекстуализованом стицању функционалних и практично примјењивих знања

Процјена нивоа функционалности и стимулативности илустративних приказа: Анализом функционалности илустративних приказа установљено је да су сви илустративни прикази функционални тј. да доприносе остваривању очекиваних исхода. Нефункционални илустративни прикази су углавном изоловани или „пливају“ у тексту, а текст и питања (задаци) најчешће не упућују на њих тј. не стављају их у функцију стицања знања, вјештина и увјерења или развијања саобраћајних компетенција ученика. Такви илустративни прикази у овом уџбенику нису идентификовани.

Након анализе функционалности илустративног материјала, анализиран је квалитет илустративних приказа тј. процјењивано је у којем постотку илустративни прикази стимулишу репродуктивно знање или памћење чињеница, у којој мјери конвергентно мишљење или примјену знања, а у којој мјери дивергентно и евалуативно мишљење или стваралачку примјену знања. Резултати анализе показују да 2 (или 10,52%) илустративна приказа, од укупно 19, стимулишу код ученика репродукцију, 13 или 68,42% стимулишу конвергентно мишљење и примјену наученог и 4 илустративна приказа или 21,06% стимулишу дивергентно и евалуативно мишљење или стваралачку примјену знања.

Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у другом разреду основне школе

Укупан број часова који су намијењени за садржаје саобраћајног васпитања у II разреду основне школе је 6/72 или 8,33% часова. То је сасвим довољан број часова јер се у оквиру

тог наставног предмета реализују и још девет тематских цјелина са приближно једнаким бројем часова које су по својој суштини релевантне за ученике тог узраста.

Циљеви (општи, посебни): У Наставном програму *Моје околине* за ученике II разреда од укупно 5 општих циљева само за један циљ можемо претпоставити да имплицитно укључује саобраћајно васпитање дјеце овог узраста и развијање њихове саобраћајне културе. То показују и дефинисани посебни циљеви који произилазе из поменутог општег циља. Од укупно 21 посебног циља, укупно два циља (или 9,52%) су фокусирана на саобраћајно васпитање дјеце.

Наводимо илустративни примјер посебних циљева из НПП-а који су усмјерени на саобраћајно васпитање дјеце овог узраста:

1. *проширивање знања о саобраћају у мјесту, саобраћајним средствима, знаковима (Знање) и примјена саобраћајних правила; (Примјена)*
2. *развијање саобраћајне културе; (Примјена+Увјерења)*

Први циљ је фокусиран на стицање знања и на њихову примјену, а други на примјену знања и на формирање увјерења. Поставља се питање колико циљеви који су усмјерени искључиво на стицање знања могу допринијети крајњем циљу саобраћајног васпитања, а то је оспособљеност дјеце за самостално учешће у саобраћају. Наведени циљеви су свеобухватни. Показују нам да није фокус само на стицању знања, већ и на развијању вјештина, примјени стечених знања и формирању увјерења.

Исходи учења: Од укупно 9 појединачних циљева или исхода овог наставног предмета 8 исхода је потпуно усмјерено на стицање знања. Исходима се иницира да ће ученици бити у могућности да објасне, препознају, наброје, наведу. Само један исход је дјелимично усмјерен на примјену стечених знања (*Ученик ће моћи да: наведе примјере културног и безбједног понашања у саобраћају.*) Поредићи појединачне циљеве или исходе са посебним циљевима можемо видјети да су посебни циљеви усмјерени на развијање саобраћајне културе ученика, а појединачни циљеви или исходи искључиво на стицање знања. Овде се поново поставља питање да ли се реализацијом овако постављених исхода може очекивати да се ученици оспособљавају за самостално учешће у саобраћају.

Циљеви саобраћајног васпитања се експлицитно реализују кроз садржаје четири логички повезане теме: 1. Пут до школе, 2. Саобраћајни знакови, 3. Саобраћај у мом

мјесту, 4. Понашање у саобраћају. Циљеви саобраћајног васпитања се имплицитно реализују кроз сљедеће двије теме: 1. Занимања људи у мом мјесту и 2. Загађивање ваздуха.

Процјена нивоа стимулативности уџбеничког текста: У уџбенику *Природа и друштво* у II разреду за разлику од уџбеника *Моја околина* у I разреду садржај сваке наставне јединице поред илустративних приказа и питања (задатака) за ученике чини и уџбенички текст.

Експертском анализом на петостепеној скали процјене (1 – нимало; 2 – у малој мјери ; 3 – дјелимично; 4 – у великој мјери; 5 – у потпуности) установљено је да уџбенички текст у просјеку претежно стимулише репродукцију ($M=4,5$), у веома малој мјери конвергентно мишљење ($M=1,25$) и готово нимало не стимулише дивергентно мишљење.

Процјена нивоа функционалности и стимулативности илустративних приказа: Анализом функционалности илустративних приказа установљено је да је већина илустративних приказа функционална тј. да већина приказа доприноси остваривању очекиваних исхода. Од укупно 21 илустративног приказа 16 (или 76,19%) су функционални, 3 (или 14,29%) илустративна приказа су дјелимично функционална и 2 (или 9,52%) нефункционална.

Илустративни прикази који су нефункционални углавном су изоловани. На њих не упућује никакав текст нити су уз њих дата питања која би ученицима скренула пажњу на оно што је битно. Већина илустративних приказа стимулише конвергентно мишљење 19/21 (или 90,48%) и примјену знања, а само 2/21 илустративна приказа захтијевају репродукцију чињеница.

Процјена нивоа стимулативности питања и задатака за ученике: Од укупно 25 питања и задатака 9/25 (или 36%) стимулишу репродукцију чињеница, 15/25 (или 60%) стимулише конвергентно мишљење и примјену знања и 1/25 (или 4%) стимулишу дивергентно и евалуативно мишљење ученика.

Наведени подаци показују да знања о саобраћају која ученици стичу користећи уџбенике и радне листове, могу бити функционална, трајније вриједна и практично примјењива.

У Програму *Васпитног рада у одјељењској заједници* у другом разреду основне школе од два општа циља, један се може имплицитно односити и на саобраћајно васпитање. Од укупно седам посебних циљева, један се имплицитно може односити на саобраћајно васпитање и то у сфери евентуалне примјене знања и развијања саобраћајне културе, а од 29 исхода два се имплицитно могу односити на саобраћајно васпитање. Можемо закључити да у Програму *Васпитног рада у одјељењској заједници* у другом разреду основне школе нема циљева који се експлицитно односе на саобраћајно васпитање дјете.

Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног васпитања у трећем разреду основне школе

Укупан број часова који су намијењени за садржаје саобраћајног васпитања у III разреду основне школе је 7/72 или 9,72% часова.

Циљеви (општи и посебни): У Наставном програму *Моје околине* за ученике III разреда од укупно 5 општих циљева само за један циљ се може претпоставити да укључује саобраћајно васпитање дјете млађег основношколског узраста. За те претпоставке налазимо упориште у посебним циљевима. Од укупно 16 посебних циљева 2 (или 12,50%) се односе на саобраћајно васпитање дјете овог узраста. У фокусу првог циља је стицање елементарних знања о саобраћају, а у фокусу другог циља је примјена стечених знања и развијање вјештина релевантних за правилно понашање у саобраћају. Ниједан посебни циљ није усмјерен на развијање саобраћајне културе.

Исходи учења: Од укупно 169 појединачних циљева или исхода овог наставног предмета 12 или 7,10% односи се на саобраћајно васпитање дјете. Од тих 7 циљева, 7,5 (или 62,5%) је усмјерено на стицање знања о саобраћају, 1,5 (или 12,5%) је фокусирано на примјену стечених знања, а 3 (или 25%) су усмјерена на формирање увјерења, односно на развијање саобраћајне културе. Ова чињеница нам потврђује да појединачни циљеви (или исходи) нису у потпуности компатибилни са посебним циљевима. Међутим, приговори да посебни циљеви нису фокусирани на развијање саобраћајне културе су извјесној мјери превазиђени конкретизацијом појединачних циљева.

Процјена нивоа стимулативности уџбеничког текста: Према експертским процјенама квалитета текста у уџбенику *Природа и друштво* за ученике III разреда на

скали од 1 – 5 (1 – нимало; 2 – у малој мјери ; 3 – дјелимично; 4 – у великој мјери; 5 – у потпуности) може се закључити да дјелимично стимулише, репродукцију (M=3,3), у великој мјери конвергентно мишљење и примјену знања (M=4,3) и у малој мјери дивергентно и евалуативно мишљење (M=2,3).

Процјена нивоа функционалности и стимулативности илустративних приказа: У уџбенику *Природа и друштво* за ученике III разреда нису уочени илустративни прикази који су нефункционални. Од укупно 13 илустративних приказа, 5 или 38,46% су потпуно функционални, а 8 илустративних приказа или 61,53% је дјелимично функционални.

Од укупно 21 питања и задатка, 7/25 (или 33,3%) питања стимулишу репродукцију чињеница, 8/21 (или 38,09%) стимулише конвергентно мишљење и примјену знања и 6/21 (или 28,57%) стимулишу дивергентно и евалуативно мишљење ученика. Према наведеним показатељима можемо уочити разноврсност питања која изазивају различите нивое менталног ангажовања ученика.

Циљеви (општи, посебни) и исходи: Квантитативна и квалитативна анализа саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима *Васпитног рада у одјељењској заједници* показала је да један циљ од укупно два имплицитно се може односити и на реализацију садржаја саобраћајног васпитања У основи тог циља је имплицитно примјена знања и формирање увјерења (Протокол 1.2.3). Од укупно 11 посебних циљева само један се имплицитно може односити на саобраћајно васпитање дјете. У основи тог циља је такође примјена знања и формирање увјерења. Од укупног броја исхода у програму *Васпитног рада у одјељењској заједници*, два исхода се експлицитно односе на саобраћајно васпитање (3,22%). Они су фокусирани на знање и примјену знања. Сумирајући ове резултате можемо закључити да је мали удио саобраћајног васпитања у циљевима и исходима *Васпитног рада у одјељењској заједници*, те да би се у будућем иновирању Наставних планова и програма ово питање могло студиозније разматрати.

Анализом је утврђено да се садржаји саобраћајног васпитања у највећој мјери у трећем разреду остварују у оквиру наставног предмета *Моја околина* и у веома малом проценту у програму *Васпитног рада у одјељењској заједници*, али и то да су ријетки наставни предмети и у оквиру њих наставне јединице кроз које ученици усвајају или

примјењују знања или развијају саобраћајну културу кроскурикуларно тј. кроз садржаје других наставних предмета. Примјери таквих садржаја су идентификовани у уџбенику Музичка култура (Дидактичка музичка игра и драматизација „Саобраћајаци“ и слушање музике А. Кораћ, *Како се прелази улица*).

Завршни осврт и препоруке за унапређивање циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у првој тријади основне школе

На основу претходне анализе изводимо сљедеће закључке који могу бити индикативни за унапређивање саобраћајног васпитања у основној школи:

1. Анализом НПП-а за ученике прве тријаде основне школе (I, II и III разред) саобраћајно васпитање идентификовано је у циљевима, исходима и садржајима наставног предмета *Моја околина* (I, II, III разред), у оквиру *Васпитног рада одјељењске заједнице* и веома мало у садржајима других наставних предмета (Српски језик, Математика, Музичка култура, Ликовна култура, Физичко васпитање).
2. Општи циљеви наставног предмета *Моја околина* у првој тријади имплицитно упућују на саобраћајно васпитање. Поменути циљевима углавном су обухваћена знања, вјештине и увјерења.
3. Посебни циљеви у оквиру наставног предмета *Моја околина* у првој тријади су експлицитно исказани. У првом разреду оријентисани су на знања, у другом на знања, вјештине и увјерења, а у трећем на знања и вјештине.
4. Појединачни циљеви (исходи) наставног предмета *Моја околина* експлицитно су исказани. У првом разреду усмјерени су на знања, у другом на знања и вјештине, а у трећем на знања, вјештине и увјерења.
5. Илустративни прикази у уџбеницима су углавном функционални. Подстичу углавном конвергентно мишљење ученика, а у мањем проценту репродукцију и дивергентно и евалуативно мишљење.
6. Задачи и питања у уџбеницима у највећем проценту стимулишу конвергентно мишљење, а у значајно мањем проценту дивергентно и евалуативно мишљење.

7. Уџбенички текст претежно подстиче репродукцију, у малој мјери конвергентно мишљење, а занемарљиво мало дивергентно и евалуативно мишљење.
8. Мали је удио саобраћајног васпитања у циљевима и исходима *Васпитног рада у одјељењској заједници*.
9. Ријетки су примјери кроскурикуларне реализације садржаја саобраћајног васпитања.

До сада је остварен значајан ниво саобраћајног васпитања у основним школама чему су засигурно велики допринос дали: Агенција за безбједност саобраћаја РС, Министарство унутрашњих послова РС, Министарство просвјете и културе, Педагошки завод РС, медији и други.

Из анализе Наставних програма за предмете *Моја околина*, уџбеника и радних листова из тог предмета у првој тријади може се закључити да су они претежно теоријско-методолошки, педагошко-психолошки и дидактичко-методички утемељени. То не значи да нема потребе за даљим побољшавањем концепције, структуре и садржаја ових докумената.

Иако је Наставни план и програм за ученике основне школе врло студиозно креиран на темељима педагошке науке, наводимо неке препоруке за будућу евентуалну допуну циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у првој тријади основне школе:

1. Циљеве у наставним предметима у којима је заступљено саобраћајно васпитање неопходно је дефинисати тако да буду усмјерени на стицање функционалних знања ученика о саобраћају, развијању практичних вјештина, као и његовању саобраћајне културе ученика.
2. Ускладити опште, посебне и појединачне циљеве (исходе) у Наставном програму тако да посебни циљеви произилазе из општих, а појединачни из посебних, те да су подједнако усмјерени на усвајање елементарних знања о саобраћају, развијању вјештина и увјерења.
3. Побољшати квалитет и функционалност илустративних приказа, повезати их са текстом у уџбенику и са задацима (питањима) за ученике.
4. Иновирати наставне програме, садржаје саобраћајног васпитања у уџбеницима *Моје околине* и садржаје радних листова у правцу развоја дигиталних компетенција ученика прве тријаде.

5. Повећати број исхода саобраћајног васпитања у програму *Васпитног рада у одјељењској заједници*.
6. Побољшати квалитет садржаја уџбеничког текста тако да не подстиче искључиво репродукцију чињеница, већ и више нивое менталног функционисања.
7. Осим у оквиру наставног предмета *Моја околина* омогућити кроскурикуларну реализацију садржаја саобраћајног васпитања тј. кроз наставне садржаје других наставних предмета.

Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног васпитања у другој тријади основне школе (IV, V и VI разред)

Анализа садржаја саобраћајног васпитања у другој тријади основне школе обухватила је наставне предмете *Природа и друштво* у четвртном и петом разреду, као и *Техничко образовање* за ученике шестог разреда. Истовремено је опсервиран и *Васпитни рад у одјељењској заједници* за ученике шестог разреда, из разлога што и овдје има садржаја који се односе на саобраћајно васпитање и саобраћајну културу ученика. Приступило се квалитативној и квантитативној анализи наставних програма наведених наставних предмета.

Ради боље прегледности у форми табеле приказани су резултати квантитативне анализе Табела 3, а затим су квалитативно објашњени добијени резултати.

Табела 3. *Анализа садржаја саобраћајног васпитања у другој тријади*

Разреди		Четврти		Пети		Шести	
Наставни предмети (критеријуми)		Природа и друштво		Природа и друштво		Техничко образовање	
f (% удјела)		f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно	f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно	f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно
Удио саобраћајног васпитања у општим циљевима	укупно	-	1/3 (33,33%)	-	1/3 (33,33%)		3/12 (25%)
	знања	-	-		0,5/3 (16,67%)		2 (16,66%)

	примјена	-	0,5/3 (16,67%)	-	-		2 (16,66%)
	увјерења	-	0,5/3 (16,67%)	-	0,5/3 (16,67%)		2 (16,66%)
Удио саобраћајног васпитања у посебним циљевима	укупно	-	1/9 (11,11%)	-	1/19 (5,26%)	1/6 (16,66%)	
	знања	-	1/9 (11,11%)	-	1/19 (5,26%)	2 (33,33%)	
	примјена	-	-	-	-	-	
	увјерења	-	-	-	-	-	
Удио саобраћајног васпитања у исходима учења	укупно	3/75 (4,00%)	-	1/56 (1,79%)	1/56 (1,79%)	4/29 (13,79%)	1/29 (3,44%)
	знања	-	-	0,5/56 (0,89%)	1/56 (1,79%)	4 (13,79%)	1 (3,44)
	примјена	1/75 (1,33%)	-	-	-	1 (3,44%)	-
	увјерења	2/75 (2,67%)	-	0,5/56 (0,89%)	-	-	-
Илустративн и Прикази	укупно	5	-	3	-	66	66
	функционал ни	1/5 (20%)	-	1/3 (33,33%)	-	37 (56,06%)	
	дјеломично функционал ни	4/5 (80%)	-	2/3 (66,67%)	-	23 (34,84%)	
	нефункционал ни	-	-	-	-	6 (9,09%)	
Илустративн и Прикази	репродукциј а	4/5 (80%)	-	2/3 (66,67%)	-	53 (80,30%)	
	конвергентн о	0,5/5 (10%)	-	1/3 (33,33%)	-	12 (18,18%)	
	дивергентно	0,5/5 (10%)	-	-	-	1 (1,51%)	
Задаци и питања	укупно	19	-	9	-	38	
	репродукциј а	6/19 (31,58%)	-	2/9 (22,22%)	-	17 (44,73%)	
	конвергентн о	6/19 (31,58%)	-	7/9 (77,78%)	-	20 (52,63)	
	дивергентно	7/19 (36,84%)	-	-	-	1 (2,63%)	
Процјена нивоа стимулативности уџбеничког текста:	Стимулише репродукциј у	4 (у веома великој мјери)		4 (у веома великој мјери)		4 (у веома великој мјери)	
	Стимулише конвергентн о мишљење и примјену знања	3 (дјеломично)		1 (нимало)		2 (у малој мјери)	
	Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење	2 (у малој мјери)		2 (у малој мјери)		2 (у малој мјери)	

Подаци у Табели 3 показују да у другој тријади постоје садржаји саобраћајног васпитања, посебно у настави *Природе и друштва* и *Техничког образовања*. Такође, постоје реални изгледи да се квалитет овог подручја васпитања постави на већи ниво у смислу експлицитног навођења циљева, задатака и исхода који би усмјеравали ток наставне дјелатности.

Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног васпитања у настави Природе и друштва IV разред

Међу општим и посебним циљевима дефинисаним за наставу природе и друштва у четвртном разреду издваја се један који имплицитно указује на учење садржаја саобраћајног васпитања. То је **општи циљ** који се односи на развој способности и интересовања везаних за саобраћајно васпитање, односно:

- Развијање интересовања ученика за упознавање природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговаран живот у том окружењу, те разумијевање узрочнопосљедичних односа природних богатстава и друштвених процеса (експлицитно);

Треба истаћи да постоје наставне теме и наставне јединице које се доводе у везу са саобраћајним васпитањем, па се у складу са тим уочавају циљеви који се имплицитно доводе у везу са садржајима саобраћајног васпитања. У складу са тим издваја се сљедећи **посебни циљ** наставе природе и друштва:

- Упознавање ученика са природно-географским карактеристикама Републике Српске, природним ресурсима и привредом Републике Српске, те дјелатностима људи које су условљене њеним специфичностима.

У садржајима програма овог наставног предмета наводи се да ће ученик бити у стању, а што спада у **исходе учења**, да:

- на географској карти одреде положај главних путних праваца и саобраћајних центара у Републици Српској,
- повежу врсте и значај саобраћаја и саобраћајних веза са потребама људи, и

- уоче значај друмског, жељезничког, воденог, ваздушног и поштанско телеграфског саобраћаја у Републици Српској.

У проведеној анализи закључује се сљедеће:

- У Наставном плану и програму укупно је 3 општа циља;
- Један општи циљ се односи на саобраћајно васпитање и имплицитно је исказан, а што у процентима износи 33,33%;
- Укупно је 9 посебних циљева у Наставном плану и програму;
- Један посебни циљ односи се на саобраћајно васпитање, који је такође имплицитно наведен, и то значи да се 11,11 % посебних циљева у Наставном програму односи на саобраћајно васпитање;
- У Наставном плану и програму налази се 75 појединачних исхода;
- Три исхода се односе на саобраћајно васпитање и експлицитно су наведени, што је вриједност исказана у процентима 4,00%.

За постизање наведених циљева значајну улогу имају уџбеници и радне свеске, па је урађена анализа и ових наставних средстава.

Анализа квалитета садржаја саобраћајног васпитања у уџбеницима и радним свескама Природа и друштво IV разред

Текстови, илустрације и задаци за ученике условно се могу подијелити у сљедеће категорије: репродуктивни карактер; стимулација конвергентног мишљења и развој дивергентног мишљења. Текст у уџбенику више је усмјерен на учење и репродукцију научног, мање стимулишу конвергентно мишљење, а на трећем мјесту се може учити и развој дивергентног мишљења. Исто запажање је и након анализе илустративних приказа у уџбенику и радним свескама. Када се сагледају питања и задаци у наведеним штампаним медијима уочава се да има довољно задатака који су усмјерени на репродукцију обрађених садржаја. Међутим, недвосмислено се може истаћи да постоје питања и задаци који су усмјерени на развој конвергентног и дивергентног мишљења. Развој дивергентног мишљења више је заступљен у радној свесци.

Квантитативна анализа уџбеничког текста, илустративних приказа и питања и задатака за ученике у најкраћем се може представити на сљедећи начин:

- **У уџбеничком тексту** – 4 садржаја јесу репродуктивног карактера (44,44%), 3 се односе на конвергентно мишљење (33,33%) и 2 или (22,22%) стимулишу развој дивергентног мишљења;
- **Илустративни прикази** – 4 стимулишу репродукцију (33,33%), 1 одговара развоју конвергентног мишљења (8,3 %), а 7 илустративних приказа у уџбенику и радној свесци су стимулативни за развој дивергентног мишљења (58,33%);
- Питања и задаци за ученике – 6 одговара репродукцији (50%), 6 се односи на развој конвергентног мишљења (50%).
- **Процјена нивоа стимулативности уџбеничког текста** – стимулишу репродукцију у великој мјери, конвергентно мишљење и примјену знања, стимулишу дјелимично и дивергентно или евалуативно мишљење у мањој мјери.

Пожељно би било да се питања и задаци усмјере више на продуктивно понављање, конвергентно и дивергентно мишљење ученика. Очекивати је да би се на тај начин остварила не само образовна вриједност саобраћајног васпитања (знања, вјештине и навике), већ би до изражаја дошла функционална примјена стечених знања.

Анализа саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима НПП-а и уџбеницима и радним свескама Природа и друштво V разред

У општем циљу наставног предмета *Природа и друштво* за пети разред основне школе није експлицитно наведено саобраћајно васпитање, али се на основу циља дефинисаног као оспособљавање ученика за разумијевање друштвених односа, схватање њихове међусобне условљености и повезаности, те улоге и значаја човјека у изградњи тих односа, може закључити неопходност познавања саобраћаја као гране привреде за друштво и живот у заједници. У прилог томе иде и одређење у **посебним циљевима наставног предмета** гдје се истиче стицање основних сазнања о привредним ресурсима и привредној развијености Републике Српске и Федерације БиХ. Дакле, да би ученици у потпуности разумјели наставне садржаје који третирају привреду, неопходно је да разумију и изузетни значај саобраћаја као гране привреде која се бави превозом људи, терета и преносом информација. Стога се у **појединачним циљевима (исходима)**

наставног предмета природа и друштво експлицитно наглашава потреба да ученици препознају привредне гране које су развијене у БиХ и њихов значај за развој БиХ (Пољопривреда и шумарство; Рударство, индустрија и енергетика; Саобраћај, трговина; Туризам и угоститељство). Свака од привредних грана условљена је развијеношћу саобраћаја, али треба истаћи да се овдје више говори о саобраћају као привредној грани, а мање о потреби познавања саобраћајне културе (понашање у саобраћају, средствима јавног превоза, ученик - учесник у саобраћају као пјешак, бициклиста и сл.). Потврђује то и назив експлицитно исказане наставне јединице „Саобраћај“ у оквиру области „Друштво“.

Процјена нивоа стимулативности уџбеничког текста и илустративних приказа: Детаљнијом анализом квалитета садржаја саобраћајног васпитања у уџбеницима и радним свескама за овај наставни предмет закључено је да се у оквиру наставне теме Привредне дјелатности у Европи (гдје се сврстава и саобраћај) значајније истиче репродукција обрађених наставних садржаја, да је развој конвергентног мишљења на нижем нивоу, а да је стимулација дивергентног мишљења на нешто вишем нивоу. За два илустративна приказа у тексту може се рећи да су репродуктивног карактера, као и да су два илустративна дјелимично функционална за упознавање саобраћаја.

Процјена нивоа стимулативности питања и задатака за ученике: Задаци и питања која се налазе у уџбенику а која су усмјерена на репродукцију су сљедећа:

- Каква је повезаност саобраћаја са рељефом?
- Коју саобраћајницу треба користити да би се најбрже стигло до мора у Неум?

Поред наведених, постоје и питања и задаци који подстичу развој конвергентног мишљења. Таква су сљедеће питања:

- На Саобраћајној карти у уџбенику пронађите путне правце који се помињу у тексту.
- У Саобраћајној карти у уџбенику пронађите магистрални пут који повезује Бања Луку и Бијељину.
- У Саобраћајној карти у уџбенику пронађите: а) главну жељезничку саобраћајницу у БиХ, б) Највећу жељезничку раскрсницу у БиХ.
- Пронађите на карти БиХ главне саобраћајнице.
- На карти БиХ покажите најважније саобраћајне правце.

- Одговарајућим знацима у нијему карту БиХ уцртајте главне друмске и жељезничке путне правце.

Анализом питања и задатака у уџбенику нису забиљежена она која стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење код ученика.

У илустративним приказима у радној свесци издваја се један који је функционалан за саобраћајно васпитање, те да исти тај приказ стимулише конвергентно мишљење и могућу примјену стечених знања. Питања и задаци у радној свесци који симулишу конвергентно мишљење и примјену су:

На контурној карти БиХ уцртајте:

- А) главне друмске саобраћајнице,
- Б) планирани аутопут „Коридор 5 Ц“.

Након проведене квалитативне и квантитативне анализе закључује се сљедеће:

- У Наставном плану и програму укупно је 4 општа циља;
- 1 општи циљ (25%) се односи на саобраћајно васпитање, и имплицитно је исказан;
- У Наставном плану и програму се налази 19 посебних циљева;
- Од свих посебних циљева 1 (5,26%) третира област саобраћајног васпитања;
- У Наставном плану и програму налази се 94 појединачних исхода;
- Број исхода који се односе на саобраћајно васпитање износи 2, или 2,12%;

У анализи уџбеничких текстова, илустрација, те питања и задатака дошло се до сљедећих показатеља:

Процјена стимулативности уџбеничког текста: Од укупно 7, 4 садржаја стимулишу репродукцију (57,14%), 1 одговара развоју конвергентног мишљења (14,28%) и 2 су стимулативни за дивергентно мишљење (28,57%);

Процјена нивоа стимулативности и функционалности илустративних приказа: Од три илустративна приказа, два приказа стимулишу репродукцију (66,66%), један је стимулативан за развој конвергентног мишљења (33,33%), а нису идентификовани садржаји који подспјешују развој дивергентног мишљења. Анализа функционалности илустративних садржаја показује да од 3 илустративна приказа, 2 су дјелимично функционални (66,66%) и 1 је окарактерисан као функционалан (33,33%).

Процјена нивоа стимулативности питања и задатака за ученике: У уџбенику и радној свесци налази се 9 питања и задатака за ученике, од чега су 2 или 22,22%

репродуктивног карактера, а 7 или 77,78% стимулативно дјелују на развој конвергентног мишљења.

Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног васпитања у настави Техничког образовања за VI разред

Анализирајући Наставни план и програм за *Техничко образовање* за шести разред први закључак је да од дванаест општих циљева ниједан се експлицитно не односи на саобраћајно васпитање, иако је једна тема посвећена саобраћајном васпитању. Међутим, ако ово посматрамо у домену имплицитног тада уочавамо да постоје циљеви који посредно утичу на саобраћајно васпитање ученика. Првенствено су то:

- Стицање основних техничко-технолошких знања из различитих области технике, умијећа и вјештина и оспособљавање ученика за њихову примјену у учењу, раду и свакодневном животу, као и формирање научног погледа на свијет.

- Формирање способности за колективни рад, рад у групама, паровима, индивидуални и индивидуализирани рад у оквиру вјежби, као и способности за рад са полуготовим и готовим елементима.

- Пружање знања и правовремених информација о професионалним позивима и давање искуства која ће ученицима помоћи у правилном избору будућег занимања.

Ипак у **посебним циљевима** наставног предмета издвајају се два који су у директној вези са саобраћајним васпитањем. Уколико ови посебни циљеви након наставног процеса буду преточени у исходе ученик ће да:

- познаје основна правила и прописе кретања пјешака и бицикла у јавном саобраћају;

- познаје хоризонталну, вертикалну и свјетлосну сигнализацију у саобраћају.

У **појединачним циљевима (исходима)** наставног предмета експлицитно су наведени исходи за ученике:

- да препозна све врсте саобраћајних система;

- оспособљеност да познаје све врсте саобраћајних знакова;

- да познаје основна правила и прописе кретања пјешака и бицикла у јавном саобраћају;

- издвоји учеснике у саобраћају по праву првенства.

У наставном програму налази се наставна јединица Саобраћајни системи и регулисање саобраћаја, али и наставна тема која је имплицитно повезана са саобраћајним васпитањем и која гласи Техника у служби заштите животне средине (Извори загађивања животне средине).

Процјена стимулативности уџбеничког текста: Анализирајући садржаје у уџбенику и радној свесци запажа се да Саобраћајни системи и регулисање саобраћаја представљају опширан текст који се налази на четрнаест страница у уџбенику. Наведени текст у великој мјери стимулише репродукцију, а у мањој мјери се уочава развој конвергентног и дивергентног мишљења.

Процјена нивоа стимулативности и функционалности илустративних приказа: Запажа се да се налази тридесет и један недовољно функционалан илустративни приказ, двадесет и два дјелимично функционалних, а девет је оцијењено као функционални илустративни прикази. Неке од илустрација су на мањем формату и недовољно су прегледне. Када се сагледају питања и задаци за ученику у уџбенику уочава се да постојање одређеног броја питања која су заиста репродуктивног карактера, десет задатака (питања) је окарактерисано да утичу на развој конвергентног мишљења, и један задатак је стимулативног карактера за дивергентно и евалуативно мишљење.

Анализирани су и илустративни прикази у радној свесци. Ниједан од тих приказа се не може окарактерисати као нефункционалан, два су дјелимично функционални, а три су функционални и подстичу стицање знања о саобраћају. Једанаест задатака и питања за ученике стимулишу репродукцију обрађених садржаја, десет је оцијењено као питања за развој конвергентног мишљења, а ниједан није окарактерисан као задатак за развој дивергентног мишљења.

Третирани и приказани подаци сажето и прегледно се могу представити на следећи начин:

- Укупно је у Наставном плану и програму представљено 12 општих циљева.
- Укупан број општих циљева који се односе на саобраћајно васпитање износи 3, или у процентима 25,00% и углавном су имплицитно исказани.
- Посебних циљева у НПиП јесте 5, а 1 се односи на саобраћајно васпитање (20,00%); један исход је експлицитно исказан за саобраћајно васпитање.

- Појединачних исхода у НПиП-у је представљено 29, а оних који се односе на саобраћајно васпитање има 5 или 17,24%, од чега је 4 (80,00%) експлицитно исказано и 1 (20,00%) имплицитно.

Након што је урађена и квалитативна анализа саржаја који се налазе у уџбенику и радној свесци закључено је сљедеће:

- Текст у уџбенику и радној свесци – једна наставна јединица „Саобраћајни системи и регулисање саобраћаја“ се експлицитно односи на саобраћајно васпитање (предвиђа се реализација кроз 3 наставна часа), и једна „Техника у служби заштите животне средине“ је имплицитно повезана са саобраћајним васпитањем.
- Илустративни прикази у уџбенику и радној свесци - укупно 66 (58 уџбеник + 8 радна свеска) приказа, од чега је 53 репродуктивног карактера (80,30%), 12 стимулишу конвергентно мишљење (18,18%) и један садржај је за развој дивергентног мишљења (1,51%).
- За 6 илустративних приказа се може рећи да су нефункционални (9,09%), 23 дјелимично функционална (34,84%) и 37 је окарактерисано као функционални (56,06%).

Процјена нивоа стимулативности питања и задатака за ученике: Питања и задаци у уџбеницима и радним свескама – укупно је 38 питања и задатака и оцијењено је да је 17 репродуктивног карактера (44,73), 20 задатака за развој конвергентног мишљења (52,63%), а 1 задатак стимулише дивергентно мишљење (2,63%).

Квантитативна и квалитативна анализа циљева и садржаја саобраћајног васпитања у васпитном раду за одјељењску заједницу у шестом разреду

У оквиру наставног подручја васпитни рад у одјељењској заједници постоји могућност успјешне реализације саобраћајног васпитања и унапређења саобраћајне културе ученика. С тим у вези у **општем циљу** наставног предмета имплицитно се, у односу на саобраћајно васпитање, издвајају:

- Развој социјалних компетенција, које подразумевају культуру живљења у друштвеној средини, основне животне вјештине, комуникацију, сарадњу и толеранцију, те вјештине рјешавања конфликта;
- Изградња знања и искуства везаних за одговорност и слободе, моралној аутономији, стваралаштву и систематичности у раду.

И у **посебним циљевима** наставног предмета имплицитно се издвајају два циља кроз које се може реализовати саобраћајно васпитање.

- Подстицање развоја здравог начина живота и правилне бриге о здрављу, те уочавања опасности у околини које могу да угрозе здравље и живот.
- Упознавање ученика са основним принципима волонтеризма и начинима како могу да осмисле, организују и/или се укључе у различите волонтерске активности/акције.

Исто тако, у **појединачним циљевима (исходима)** наставног предмета препознају се исходи који имплицитно подстичу развој саобраћајног васпитања и саобраћајне културе ученика. Према тим исходима ученик може да:

- предложи одговарајуће активности/садржаје у оквиру слободних тема;
- активно промишља о свом школском окружењу и осмисли концепт срећне школе;
- идентификује и опише опасности за угрожавање здравља у свакодневним ситуацијама;
- износи личне ставове и интересовања.

Слободне теме које се реализују у оквиру васпитног рада у одјељењској заједници, промишљања и идеје које се односе на школско окружење, те различите свакодневне ситуације и интересовања ученика могу да се усмјере у разумијевање саобраћаја као људске дјелатности, познавања саобраћајних прописа и културе понашања као учесника у саобраћају.

Закључна разматрања и препоруке за унапређење квалитете саобраћајног васпитања у другој тријади

Након урађене квантитаивне и квалитативне анализе циљева и садржаја саобраћајног васпитања у другој тријади основне школе извучени су сљедећи закључци:

1. Садржаји саобраћајног васпитања у другој тријади основне школе доминантно су присутни у наставним предметима *Природа и друштво* у четвртом и петом разреду основне школе, *Техничког образовања* у шестом разреду и у одређеним подручјима *Васпитног рада у одјељењској заједници*.
2. У дефинисаним општим и посебним циљевима наставних предмета мање је оних који се експлицитно односе на саобраћајно васпитање, више је оних који се имплицитно односе на ово подручје васпитања, а конкретније су наведени у посебним циљевима, односно исходима наставних предмета.
3. У већини наставних предмета постоји могућност да се кроз међупредметну интеграцију наставних садржаја ради на развоју саобраћајног васпитања и саобраћајне културе ученика, а квалитет тога рада би се повећао кроз давање смјерница за наставнике у оквиру наставних програма појединачних наставних предмета.
4. Дидактичко-методичко обликовање наставних садржаја у међупредметној интеграцији наставних садржаја омогућила би да се у другој тријади основне школе саобраћајно васпитање реализује у оквиру осталих наставних предмета, првенствено на часовима српског језика (кроз писане и говорне вјежбе), музичке културе (разне дидактичке игре, пјесмице на тему о саобраћају), ликовна култура (дјечије стваралаштво са мотивима из саобраћаја), математика (више текстуалних задатака из области саобраћаја) итд.
5. Квалитет текста, илустративних приказа, питања и задатака за ученике може да се унаприједи на начин да се избјегава учење репродуктивног карактера, а подспјешује продуктивно понављање и дивергентно мишљење (примјери везани уз животне ситуације, тражење рјешења и давање приједлога од стране ученика за проблемске ситуације и тд.).

6. Постоји могућност да се у евентуалним измјенама анализираних, али и других наставних програма, конкретније дефинишу циљеви који се односе на саобраћајно васпитање, те да се више пажње посвети учењу о понашању у саобраћају, а не само учењем о саобраћају као привредној грани.

У овој анализи није рађена анализа опремљености школа наставним медијима (дводимензионални, тродимензионални, мултимедија), али се на основу анализе стиче утисак да је за остваривање циљева који се односе на саобраћајно васпитање неопходно посједовање адекватних наставних медија. То даље значи да је за опремање школа средствима за реализацију циљева саобраћајног васпитања неопходно укључивања шире друштвене заједнице и релевантних организација, установа и институција. На тај начин би се остварили већи исходи саобраћајног васпитања, стимулисало конвергентно и дивергентно мишљење.

Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у трећој тријади основне школе (VII, VIII и IX разред)

Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја НПП-а, уџбеника и радних листова обухватала је све наставне предмете и *Васпитни рад у одјељенској заједници* у VII, VIII и IX разреду (трећа тријада). Конкретније, анализа је укључивала удео саобраћајног васпитања (имплицитно и експлицитно) у општим и посебним циљевима, исходима, илустративним приказима, задацима и питањима у уџбеницима и радним листовима, те ниво стимулативности уџбеничког текста. Након анализе утврђено је да се циљеви и исходи саобраћајног васпитања остварују искључиво кроз садржаје *Географије* (VII и IX разред), *Техничког образовања* (VII и VIII разред) и имплицитно кроз дијелове садржаја на часовима *Васпитног рада у одјељењској заједници* (VIII разред).

У одвојеним поднасловима овог текста, а у циљу јаснијег увида у анализирани аспекте удјела саобраћајног васпитања у *Географији*, *Техничком образовању* и *Васпитном раду у одјељенској заједници* добијене податке представићемо табеларно за

сваки појединачни наставни предмет и подручје. Након сваке табеле слиједи опширна анализа процентуалног удјела саобраћајног васпитања у свим горе наведеним аспектима. У оквиру сваког поднаслова наведени су примјери експлицитних исхода и задатака. Последњи поднаслов намијењен је завршном осврту и препорукама за допуну циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у трећој тријади.

Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у наставном предмету – Географија

У Табели 4 приказани су резултати анализе за наставни предмет *Географија* у трећој тријади (VII, VIII и IX разред). Дакле, за сваки појединачни разред дат је процентуални удио (f) саобраћајног васпитања (имплицитно и експлицитно) у општим и посебним циљевима, исходима, илустративним приказима, задацима и питањима у уџбеницима и радним листовима, те ниво стимулативности уџбеничког текста.

Табела 4. *Анализа треће тријаде (седми, осми и девети разред) - Географија*

Разреди		Седми		Осми		Девети	
Наставни предмети (критеријуми)		Географија		Географија		Географија	
f (% удјела)		f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно	f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно	f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно
Удио саобраћајног васпитања у општим циљевима	укупно	-	1/13 (7,69%)	-	-	-	1/3 (33,33%)
	знања	-	1/13 (7,69%)	-	-	-	1/3 (33,33%)
	примјена	-	-	-	-	-	-
	увјерења	-	-	-	-	-	-
Удио саобраћајног васпитања у посебним циљевима	укупно	-	-	-	-	-	2/6
	знања	-	-	-	-	-	-
	примјена	-	-	-	-	-	1/6 (16,67%)
	увјерења	-	-	-	-	-	1/6 (16,67%)
Удио саобраћајног	укупно	1/107 (0,93%)	2/107 (1,87%)	-	-	2/72 (2,78%)	6/72 (8,33%)

васпитања у исходима учења	знања	1/107 (0,93%)	2/107 (1,87%)	-	-	2/72 (2,78%)	6/72 (8,33%)
	примјена	-	-	-	-	-	-
	увјерења	-	-	-	-	-	-
Илустративн и Прикази	укупно	2	-	-	-	3	-
	функционал ни	-	-	-	-	-	-
	дјеломично функционал ни	2/2 (100%)	-	-	-	3/3 (100%)	-
	нефункциона лни	-	-	-	-	-	-
Илустративн и прикази	репродукциј а	2/2 (100%)	-	-	-	3/3 (100%)	-
	конвергентн о	-	-	-	-	-	-
	дивергентно	-	-	-	-	-	-
Задаци и питања	укупно	5	-	-	-	4	-
	репродукциј а	4/5 (80%)	-	-	-	1/4 (25%)	-
	конвергентн о	-	-	-	-	2/4 (50%)	-
	дивергентно	1/5 (20%)	-	-	-	1/4 (25%)	-
Процјена нивоа стимулативн ости учбеничког текста:	Стимулише репродукциј у	4 (у веома великој мјери)		-		-	
	Стимулише конвергентн о мишљење и примјену знања	1 (нимало)		-		-	
	Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење	2 (у веома малој мјери)		-		1 (нимало)	

Компаративном прегледом анализе процентуалног удјела саобраћајног васпитања у трећој тријади за наставни предмет *Географија*, приказаних у Табели 4 дошли смо до следећих показатеља:

- **Општи циљеви:** У седмом разреду од укупно 13 циљева, 1 (7,69%) се имплицитно односи на саобраћајно васпитање. У осмом разреду није уочен ни један општи циљ. У деветом разреду од укупно 3 циља, 1 (33,33%) има имплицитног удјела. Када су у питању знања, примјена и увјерења у оквиру општег циља уочено је да се у седмом разреду циљ односи искључиво за знање (7,69%). Исти случај је и у

деветом разреду (33,33%). Примјена и увјерење нису примјеђени ни у једном разреду.

- **Посебни циљеви:** Од свих разреда само је у деветом уочено да од укупно 6 посебних циљева, 2 (33,33%) имају удјела у саобраћајном васпитању. Од тога 16,67% односи се на примјену и 16,67% на увјерење (имплицитни удио).
- **Исходи учења:** У седмом разреду од укупно 107 постављених исхода, 1 исход (0,93%) има експлицитан удио и 2 (1,87%) имају имплицитни удио. Експлицитни исход је везан за увјерења, а имплицитни се односи на знање. У осмом разреду нису уочени посебни циљеви. У деветом разреду од укупно 72 дефинисана исхода, 2 (2,78%) се експлицитно и 6 (8,33%) имплицитно односе на саобраћајно васпитање. Сви исходи упућују на знање.

Процјена нивоа функционалности и стимулативности илустративних приказа:

Од укупно 2 илустративна приказа (везана за саобраћајно васпитање) оба су у седмом разреду експлицитна, дјеломично функционална и подстичу репродукцију. У осмом разреду нису заступљени илустративни прикази везани за саобраћајно васпитање. У деветом разреду 3 уочена илустративна приказа су такође експлицитна, дјеломично функционална и подстичу репродукцију.

Процјена нивоа стимулативности питања и задатака: Од укупно 5 задатака у седмом разреду који имају експлицитни удио у саобраћајном васпитању, 4 (80%) су репродуктивног карактера и 1 (20%) задатак је дивергентног карактера. У деветом разреду од укупно 4 задатка, 1 (25 %) је репродуктивног карактера, 2 (50%) су конвергентног и 1 (25%) дивергентног карактера. У осмом разреду нису заступљена питања и задаци везани за саобраћајно васпитање.

У седмом разреду у великој мјери се стимулише репродукција, нимало конвергентно мишљење и веома малој мјери дивергентно мишљење. У деветом разреду у великој мјери се стимулише репродукција, дјеломично конвергентно мишљење и у малој мјери дивергентно мишљење.

У наставку текста наводимо неколико примјера експлицитних исхода (знање, примјена или увјерење) и питања (репродукција, конвергентно или дивергентно мишљење) која обухватају саобраћајно васпитање:

- *Исход, 7. разред:* Анализа значаја саобраћајно-географског положаја регије кроз историју. (знање)
- *Питање, 7. разред:* Један коридор пролази и територијом БиХ и РС. Знаш ли који? (репродукција)
- *Исходи, 9. разред:* Аргументује проблеме развоја саобраћаја у РС и БиХ (знање), Објасни главне путне правце који пролазе кроз РС. (знање)
- *Питања, 9. разред:* Пронађи на карти БиХ градове који пролазе коридор 5С! Потражи на карти претходно наведене градове и утврди који град у БиХ представља жељезнички чвор! (конвергентно мишљење)

Квантитативна и квалитативна анализа циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у наставном предмету – Техничко образовање

У Табели 5 приказани су резултати анализе за наставни предмет *Техничко образовање* у трећој тријади (VII, VIII и IX разред). Као и за наставу *Географије*, за сваки појединачни разред дат је процентуални удио (f) саобраћајног васпитања (имплицитно и експлицитно) у општим и посебним циљевима, исходима, илустративним приказима, задацима и питањима у уџбеницима и радним листовима, те ниво стимулативности уџбеничког текста.

Табела 5. *Анализа треће тријаде (седми, осми и девети разред) - Техничко образовање*

Разреди		Седми		Осми		Девети	
Наставни предмети (критеријуми)		Техничко образовање		Техничко образовање		Техничко образовање	
f (% удијела)		f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно	f (% удјела) експлицитно	f (% удијела) имплицитно	f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно
Удио саобраћајног васпитања у општим циљевима	укупно	-	2/14 (14,29%)	-	2/12 (16,67%)	-	-
	знања	-	1,33/14 (9,5%)	-	0,8/12 (6,67%)	-	-
	примјена	-	0,33/14 (2,36%)	-	0,8/12 (6,67%)	-	-
	увјерења	-	0,33/14 (2,36%)	-	0,4/12 (3,33%)	-	-
Удио саобраћајног	укупно	-	-	-	-	-	-
	знања	-	-	-	-	-	-

васпитања у посебним циљевима	примјена	-	-	-	-	-	-
	увјерења	-	-	-	-	-	-
Удио саобраћајног васпитања у исходима учења	укупно	2/72 (2,78%)	-	-	5/35 (14,29%)	-	-
	знања	2/72 (2,78%)	-	-	5/35 (14,29%)	-	-
	примјена	-	-	-	-	-	-
	увјерења	-	-	-	-	-	-
Илустративн и Прикази	укупно	11	-	38	-	-	
	функционални	-	-	18/38 (47,37%)	-	-	
	дјеломично функционални	11/11 (100%)	-	14/38 (36,84%)	-	-	
	нефункционални	-	-	6/38 (15,79%)	-	-	
Илустративн и прикази	репродукција	11/11 (100%)	-	21/38 (55,26%)	-	-	
	конвергентно	-	-	16/38 (42,10%)	-	-	
	дивергентно	-	-	1/38 (2,63%)	-	-	
Задаци и питања	укупно	1	-	28	-	-	
	репродукција	1/1 (100%)	-	11/28 (39,29%)	-	-	
	конвергентно	-	-	12/28 (42,86%)	-	-	
	дивергентно	-	-	5/28 (17,86%)	-	-	
Процјена нивоа стимулативности уџбеничког текста:	Стимулише репродукцију	4 (у веома великој мјери)		4 (у веома великој мјери)		-	
	Стимулише конвергентно мишљење и примјену знања	1 (нимало)		3 (дјелимично)		-	
	Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење	2 (у веома малој мјери)		2 (у веома малој мјери)		-	

Компаративном анализом утврђеног процентуалног удјела саобраћајног васпитања у трећој тријади за наставни предмет *Техничко образовање*, приказаних у Табели 5 дошли смо до сљедећих показатеља:

- **Општи циљеви:** У седом разреду од укупно 14 циљева, 2 (14,29%) се имплицитно односе на саобраћајно васпитање. Од тога 1,33 (9,5%) представља знање, 0,33 (9,5%) примјену и 0,33 (9,5%) увјерење. У осмом разреду уочени су само

имплицитни општи циљеви. Заступљена су 2 (16,67%) од укупно 12 општих циљева. Од тога на знање се односи 6,67%, примјену исто 6,67% и увјерења 3,33%. У деветом разреду нису пронађени ни експлицитни ни имплицитни општи циљеви који обухватају саобраћајно васпитање.

- **Посебни циљеви:** Ни у једном разреду (7., 8. и 9.) нису идентификовани посебни циљеви који би се могли довести у везу са саобраћајним васпитањем.
- **Исходи учења:** У седмом разреду од укупно 72 постављена исхода, 2 исхода (2,78%) имају експлицитан удио. Оба експлицитна исхода се односе на знање. У осмом разреду од укупно 35 дефинисаних исхода, 5 (14,29%) су имплицитни, и сви упућују на знање. У деветом разреду нису пронађени ни експлицитни ни имплицитни исходи који обухватају саобраћајно васпитање.

Процјена нивоа функционалности и стимулативности илустративних приказа: Од укупно 11 илустративних приказа (везаних за саобраћајно васпитање) у седмом разреду сви су експлицитни, дјеломично функционални и подстичу репродукцију. У осмом разреду уочена су 38 илустративна приказа од којих је 18 (48,37%) функционални, 14 (36,84%) дјеломично функционални и 6 (15,79%) нефункционални. 21 (55,26 %) подстиче репродукцију, 16 (42,10%) подстиче конвергентно и 1 (2,63) дивергентно мишљење. У деветом разреду нису заступљени илустративни прикази везани за саобраћајно васпитање

Процјена нивоа стимулативности питања и задатака: У седмом разреду забиљежен је само један експлицитни задатак, репродуктивног карактера. У осмом разреду од укупно 28 задатака, 11 (39,29%) је репродуктивног карактера, 12 (42,86%) су конвергентног и 5 (17,86%) дивергентног карактера. У деветом разреду нису заступљена питања и задаци везани за саобраћајно васпитање.

Процјена нивоа стимулативности уџбеничког текста: У седмом разреду у великој мјери се стимулише репродукција, нимало конвергентно мишљење и у веома малој мјери дивергентно мишљење. У осмом разреду у веома великој мјери се стимулише репродукција, дјеломично конвергентно мишљење и у веома малој мјери дивергентно мишљење.

У наставку текста наводимо неколико примјера експлицитних исхода (знање, примјена или увјерење) и питања (репродукција, конвергентно или дивергентно мишљење) која обухватају саобраћајно васпитање:

- *Исход, 7. разред:* Препознаје врсте грађевинских објеката. (знање)
- *Питање, 7. разред:* Наведи неколико објеката из свог окружења који припадају нискоградњи? (знање)
- *Исходи, 8. разред:* Нема експлицитних исхода.
- *Питања, 8. разред:* Покушајте набројати превозна средства, које групе возила постоје (знање); Поправите, одржавајте бицикло уз помоћ наставника (конвергентно мишљење); Скицирајте ваш воз будућности (дивергентно мишљење).

*Квантитативна и квалитативна анализа циљева и исхода у трећој тријади –
Васпитни рад у одјељенској заједници*

Удио саобраћајног васпитања у оквиру *Васпитног рада у одјељенској заједници* анализиран је само кроз циљеве и исходе, јер ово подручје рада није попраћено уџбеницима и радним листовима у школама. У *Табели 6* приказани су добијени податци.

Табела 6. Анализа треће тријаде (седми, осми и девети разред) - Васпитни рад у одјељењској заједници

Разреди		Седми		Осми		Девети	
Наставни предмети (критеријуми)		Васпитни рад у одјељењској заједници (ВРОЗ)		Васпитни рад у одјељењској заједници (ВРОЗ)		Васпитни рад у одјељењској заједници (ВРОЗ)	
f (% удијела)		f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно	f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно	f (% удјела) експлицитно	f (% удјела) имплицитно
Удио саобраћано г васпитања у општим циљевима	укупно	-	-	-	3/4 (75%)	-	-
	знања	-	-	-	0,5/3 (16,67%)	-	-
	примјена	-	-	-	1/3 (33,33%)	-	-
	увјерења	-	-	-	1,5/3 (50%)	-	-
Удио саобраћано	укупно	-	-	-	3/23 (13,04%)	-	-

г васпитања у посебним циљевима	знања	-	-	-	1,2/23 (5,22%)	-	-
	примјена	-	-	-	1,2/23 (5,22%)	-	-
	увјерења	-	-	-	0,6/23 (2,61%)	-	-
Удио саобраћано г васпитања у исходима учења	укупно	-	-	-	7/68 (10,29%)	-	-
	знања	-	-	-	4,38/68 (6,44%)	-	-
	примјена	-	-	-	1,75/68 (2,57%)	-	-
	увјерења	-	-	-	0,88/68 (1,29%)	-	-

Увидом у Табелу 6 можемо закључити да саобраћајно васпитање није присутно у седмом и деветом разреду. Сходно томе, приказаћемо добијене показатеље само за осми разред.

- **Општи циљеви:** Од 4 општа циља, 3 (75%) се имплицитно односе на саобраћајно васпитање. У оквиру та 3 циља, 0,5 (16,67%) односи се на знање, 1 (33,33%) на примјену и 1,5 (50%) на увјерења.
- **Посебни циљеви:** Дефинисано је укупно 23 посебна циља. 3 (13,04%) имплицитна циља можемо повезати са саобраћајним васпитањем. Од тога 1,2 (5,22%) циља су везана за знање, 1,2 (5,22%) за примјену и 0,6 (2,61%) за увјерења.
- **Исходи:** У НПП-у дефинисано је 68 исхода *Васпитног рада у одјељењској заједници*. Од тога 7 (10,29%) имплицитних исхода се односи на саобраћајно васпитање. Исхода који се односе на знање има 4,38 (6,44%), на примјену има 1,75 (2,57%) и увјерења има 0,88 (1,29%).

Завршни осврт и препоруке за допуне циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у трећој тријади

На основу добијених истраживачких података који су проистекли анализом удјела саобраћајног васпитања (имплицитно и експлицитно) у општим и посебним циљевима, исходима, илустративним приказима, задацима и питањима у уџбеницима и радним листовима у трећој тријади можемо закључити сљедеће:

1. Саобраћајно васпитање је идентификовано само у наставним предметима *Географија* (VII и IX разред), *Техничко образовање* (VII и VIII разред) и имплицитно кроз дијелове садржаја у *Васпитном раду у одјељенској заједници* (VIII разред).
2. У оквиру *Географије*, *Техничког образовања* и *Васпитног рада у одјељенској заједници* сви општи циљеви се имплицитно односе на саобраћајно васпитање. У наставном предмету *Географија* циљеви су усмјерени на знање, док у *Техничком образовању* су равномјерно оријентисани на знање, примјену и увјерење. На часовима *Васпитног рада у одјељенској заједници* општи циљеви су фокусирани већим дијелом на увјерење и примјену.
3. Посебни циљеви који се односе на саобраћајно васпитање идентификовани су само у *Географији* (IX разред) и у *Васпитном раду у одјељенској заједници* (VIII разред). Сви посебни циљеви се имплицитно односе на саобраћајно васпитање и усмјерени су већим дијелом на примјену, а мањим дијелом на знања и увјерења.
4. Исходи већим дијелом имају имплицитни карактер. Највећим дијелом су усмјерени на знања.
5. Илустративни прикази у *Географији* су дјеломично функционални и оријентисани су искључиво на репродукцију, док у *Техничком образовању* су већим дијелом функционални и оријентисани на конвергентно мишљење и репродукцију.
6. Задаци и питања већим дијелом подстичу конвергентно мишљење.
7. На основу процјене нивоа стимулативности уџбеничког текста дошло се до сазнања да се у *Географији* и *Техничком образовању* у великој мјери подстиче репродукција.

На основу добијених закључака наводимо неке од могућих допуна циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у трећој тријади:

1. Равномјерна распоређеност саобраћајног васпитања у свим разредима, поготово у наставним предметима *Географија* и *Техничко образовање*, и на часовима *Васпитног рада у одјељенској заједници*.
2. Заступљеност саобраћајног васпитања и у другим наставним предметима – Српски језик и књижевност, Музичка култура, Ликовна култура, Физичко и здравствено васпитање.

3. Експлицитна заступљеност саобраћајног васпитања у општим и посебним циљевима који би били фокусирани на примјену и увјерења.
4. Дефинисање исхода који су експлицитно усмјерени на подстицање примјене и увјерења у саобраћајном васпитању.
5. Адекватнија усклађеност општих и посебних циљева са очекиваним исходима саобраћајног васпитања.
6. Илустративни прикази би требали бити више функционални, односно да су повезани са одређеним питањима, задацима, информацијама или коментарима унутар текста. Илустративни прикази, питања и задаци би требали бити тако конципирани да подстичу конвергентно и дивергентно мишљење.
7. Усклађеност исхода саобраћајног васпитања, садржаја, илустративних приказа и питања у наставним уџбеницима и радним листовима који би требали стимулисати конвергентно и дивергентно мишљење.

Синтеза закључака и препоруке за допуне циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у основној школи

На основу претходне анализе удјела саобраћајног васпитања у општим и посебним циљевима, исходима, илустративним приказима, задацима и питањима у уџбеницима и радним листовима у основној школи можемо закључити сљедеће:

1. Анализом НПП-а за ученике основне школе саобраћајно васпитање идентификовано је у циљевима, исходима и садржајима наставног предмета *Моја околина* (I, II, III разред), *Природа и друштво* (IV и V разред), *Техничко образовање* (VI, VII и VIII разред), *Географија* (VII и IX разред), у одређеним подручјима *Васпитног рада у одјељењској заједници* и веома мало у садржајима других наставних предмета (Српски језик, Математика, Музичка култура, Ликовна култура, Физичко и здравствено васпитање).
2. Општи циљеви имплицитно упућује на саобраћајно васпитање. Највећим дијелом оријентисани су на знања, а најмање на увјерења.

3. Издвојени посебни циљеви у првој тријади су експлицитни и углавном фокусирани на знање и примјену. У другој и трећој тријади су имплицитни и усмјерени на примјену. Дакле, и у посебним циљевима најмањим дијелом су заступљена увјерења.
4. Уочени исходи у првој и другој тријади су експлицитни (изузев Техничког образовања) и углавном усмјерени на знања и примјену. У трећој тријади су имплицитни и већим дијелом указују на знање.
5. Можемо закључити да је удио саобраћајног васпитања у општим, посебним и појединачним циљевима (исходима) највећим дијелом имплицитан и углавном усмјерен на знање.
6. Издвојени илустративни прикази су углавном функционални и подичу конвергентно мишљење.
7. Задаци и питања која се односе на саобраћајно васпитање углавном стимулишу конвергентно мишљење.
8. На основу процјене нивоа стимулативности уџбеничког текста дошло се до сазнања да је највише заступљена репродукција.
9. Утврђен је несклад у усмјерености и стимулативност нивоа мишљења ученика. Уџбенички текст подстиче репродукцију, а илустративни прикази, задаци и питања конвергентно мишљење.
10. Мали је удио саобраћајног васпитања у циљевима и исходима *Васпитног рада у одјељењској заједници*.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА ЗНАЊА УЧЕНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА И МИШЉЕЊА И СТАВОВА ВАСПИТАЧА ПРЕДШКОЛСКЕ ДЈЕЦЕ И НАСТАВНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ О САОБРАЋАЈНОМ ВАСПИТАЊУ

Поред анализе садржаја курикулума предшколског васпитања и наставног плана и програма за основно образовање, пројектом ове студије предвиђено је емпиријско истраживање знања ученика основних школа, као и испитивање мишљења и ставова васпитача предшколске дјеце, те наставника основних школа о реализацији садржаја саобраћајног васпитања у васпитно-образовном процесу. Истраживачки тим је у припремној фази овог дијела истраживања спровео неколико битних активности. Прва активност се односила на конструкцију истраживачких инструмената. Чланови истраживачког тима су се определијели да знања ученика из области саобраћајног васпитања испитају са три теста знања (за сваку тријаду по један тест) намијењених ученицима трећег, шестог и девог разреда. Приликом израде тестова истраживачи су се водили сљедећим методолошким правилима:

- сваки тест је кумулативног карактера, односно тестовима су обухваћени садржаји не само разреда који испитаници похађају, него и свих претходних разреда. Тако, на примјер, у тесту знања за трећи разред укључени су и садржаји саобраћајног васпитања из другог и првог разреда.

- у тестовима су конструисана питања и задаци који мјере различите нивое знања из области саобраћаја. На примјер, питања којима се тражи именовање саобраћајних знакова, набрајање врста саобраћаја и сл. мјере елементарни ниво тј. познавање чињеница из ове области. Међутим, у неким задацима се тражи од ученика да суде и процијене на који начин би реаговали и ријешили проблем у конкретној ситуацији. Таквим питањима се, између осталог, мјере не само виши нивои знања већ и ниво саобраћајне културе;

- сва три теста су уједначена по броју питања, те прилагођена узрасном нивоу ученика. Тестови знања се налазе у прилозима ове истраживачке студије (Прилози бр. 2.1., 2.2. и 2.3.).

Упитнике за васпитаче и наставнике истраживачки тим је осмислио и конструисао на заједничким састанцима који су редовно одржавани у просторијама Филозофског

факултета. Ови инструменти се састоје од низа различитих типова питања анкетног типа и Ликертових скала процјене (Прилог 3.1. – Упитник за васпитаче предшколске дјеце и Прилог 3.2. – Упитник за наставнике основних школа). Поред тога, водило се рачуна да буде обухваћено тематско подручје предвиђено пројектом истраживања. Наиме, питања и скале су осмишљени тако да се њима испитају искуства, мишљења и ставови васпитача и наставника о начинима и облицима реализације садржаја саобраћајног васпитања, њихове процјене о примјени и квалитету наставних средстава и помагала из подручја саобраћајног васпитања, мишљења о улози сарадње са породицом, полицијом, агенцијама и другим институцијама у процесима саобраћајног васпитања и сл.

Након конструкције тестова знања и упитника приступило се организацији и реализацији самог испитивања. Имајући у виду ограничено временски период за реализацију истраживања, као и доступне материјалне и људске ресурсе истраживачки тим се определио за пригодни узорак, с тим да се настојало максимално повећати број јединица узорка. Када је у питању испитивање знања ученика донесена је одлука да се тестирање спроведе на подручју три општине (Бањој Луци, Дервенти и Прњавору), водећи рачуна заступљености јединица узорка из градског, приградског и сеоског подручја. Упућене су молбе школама у наведене три општине, а након позитивног одговора припремљени тестови су дистрибуисани по школама, те је, уз помоћ стручних сарадника и наставника, спроведено тестирање ученика. Испитивање је реализовано током мјесеца априла 2022. године. У Табели 7 дати су подаци о структури узорка по тријадама тј. узрасту ученика. Поред узраста, у овој табели видљиви су и подаци о полној структури и школском успјеху ученика. Детаљнији приказ структуре узорка, укључујући и податке о називима школа у којима је извршено испитивање, дат је у Прилозима 4.1., 4.2. и 4.3.

Табела 7. Структура узорка ученика (тестирање знања)

Узраст ученика	Карактеристике	Величина узорка	
		фреквенција	процент
Прва тријада	Пол		
	Мушко	149	51,6
	Женско	140	48,4
	Укупно	289	100,0
	Општи школски успјех на полугодишту		
	Недовољан	1	0,3

	Добар	12	4,2
	Врло добар	58	20,1
	Одличан	218	75,4
	Укупно	289	100,0
	Школски успјех из Моје околине		
	Недовољан	2	0,7
	Довољан	14	4,8
	Добар	26	9,0
	Врло добар	79	27,3
	Одличан	168	58,1
	Укупно	289	100,0
Друга тријада	Пол		
	Мушко	138	50,7
	Женско	126	46,3
	Није наведено	8	2,9
	Укупно	272	100,0
	Општи школски успјех на полугодишту		
	Недовољан	3	1,1
	Довољан	4	1,5
	Добар	44	16,2
	Врло добар	119	43,8
	Одличан	97	35,7
	Није наведено	5	1,8
	Укупно	272	100,0
	Школски успјех из Техничког образовања		
	Недовољан	1	0,4
	Довољан	29	10,7
	Добар	50	18,4
	Врло добар	83	30,5
	Одличан	103	37,9
	Није наведено	6	2,2
	Укупно	272	100,0
Трећа тријада	Пол		
	Мушко	114	47,3
	Женско	127	52,7
	Укупно	241	100,0
	Општи школски успјех на полугодишту		
	Недовољан	6	2,5
	Довољан	7	2,9
	Добар	54	22,4
	Врло добар	93	38,6
	Одличан	81	33,6
	Укупно	241	100,0
	Школски успјех из Техничког образовања		
	Довољан	19	7,9
	Добар	37	15,4
	Врло добар	54	22,4
	Одличан	131	54,4
	Укупно	241	100,0

С обзиром на величину укупне популације ученика трећег, шестог и девог разреда на подручју општина Бања Лука, Дервента и Прњавор (Прилог бр. 5.2. – Допис Министарства просвјете и културе РС), може се констатовати да је узорком обухваћено око 3% величине популације. Имајући све претходно наведне чиниоце у виду, истраживачки тим сматра да је узорак по својој величини и структури задовољавајући.

Испитивање мишљења и ставова васпитача и наставника реализовано је електронским путем уз примјену апликације Гугл упитник (Google Forms). Испитивање је реализовано у периоду од 23.03. до 20. 04. 2022. године. Истраживачки тим је контактирао колегице и колеге из Републичког педагошког завода Републике Српске тражећи помоћ у дистрибуцији упитника на електронске адресе запослених васпитача и наставника. Уз такву подршку испитан је већи узорак од првобитно планираног: 1248 наставника основних школа (по категоријама: 1025 учитеља, 111 наставника Техничког образовања и 112 наставника Географије) и 125 васпитача предшколске дјече. Популација запослених учитеља у Републици Српској износи 2845, наставника Техничког образовања 234, а наставника Географије 317 (Прилог бр. 5.2. – Допис Министарства просвјете и културе РС). На радном мјесту васпитача запослено је 1370 лица. Дакле, узорком је обухваћено око 36% запослених учитеља у школама Републике Српске, 47,44% наставника Техничког образовања, 35,33% наставника Географије, те 9,12% васпитача предшколске дјече. Детаљнији преглед карактеристика испитиваног узорка наставника и васпитача налази се у Прилозима 4.1., 4.2. и 4.3.

Након споведеног испитивања притупило се уносу података прикупљених тестовима знања у статистички програм, док су подаци из упитника аутоматски у оквиру апликације унесени у базу података. Обрада и анализа података извршена је у складу са циљевима истраживачког пројекта, те се односила доминатно на приказ дескриптивних статистичких показатеља. Током април и маја 2022. године истраживачки тим је интензивно радио на сређивању прикупљених података и писању овог дијела истраживачке студије.

АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА НА ТЕСТУ ПОЗНАВАЊА САОБРАЋАЈНИХ ПРОПИСА И РАЗВИЈЕНОСТИ САОБРАЋАЈНЕ КУЛТУРЕ УЧЕНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

У овом дијелу студије биће приказани и анализирани истраживачки налази испитивања знања ученика трећег, шестог и девог разреда основне школе.

Анализа резултата на тесту познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе ученика трећег разреда

Тест познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе⁴ за трећи разред садржи 17 питања. Конструисан је у складу са садржајима, те циљевима и исходима који се односе на област саобраћајног васпитања у прва три разреда основне школе. Тест знања за трећи разред се налази у прилозима ове студије (Прилог бр. 2.1.). Управо би садржај теста, односно појединих питања, требало посматрати паралелно са квантитативним подацима изнесеним у Табели 8. Наиме у првој колони је, из техничких разлога и прегледности табеле, наведен само редни број питања чији садржај налазимо у самом тесту знања.

Табела 8. *Анализа постигнућа ученика по појединим ајтемима (трећи разред)*

Питање	Бодови	Фреквенција	Процент
1.	0	72	24,9
	2	217	75,1
	Укупно	289	100,0
2.	0	74	25,6
	3	215	74,4
	Укупно	289	100,0
3.	0	28	9,7
	1	261	90,3
	Укупно	289	100,0

⁴ У даљем тексту ћемо паралелно користити и једноставнији назив - *тест знања*.

4.	0	148	51,2
	1	8	2,8
	2	27	9,3
	3	3	1,0
	4	62	21,5
	5	5	1,7
	6	36	12,5
	Укупно	289	100,0
5.	0	17	5,9
	1	26	9,0
	2	122	42,2
	3	124	42,9
	Укупно	289	100,0
6.	0	23	8,0
	1	266	92,0
	Укупно	289	100,0
7.	0	104	36,0
	3	185	64,0
	Укупно	289	100,0
8.	0	136	47,1
	1	153	52,9
	Укупно	289	100,0
9.	0	42	14,5
	1	247	85,5
	Укупно	289	100,0
10.	0	30	10,4
	1	7	2,4
	2	4	1,4
	3	248	85,8
	Укупно	289	100,0
11.	0	67	23,2
	1	158	54,7
	2	64	22,1
	Укупно	289	100,0
12.	0	9	3,1
	1	8	2,8
	2	17	5,9
	3	23	8,0
	4	74	25,6
	5	158	54,7
	Укупно	289	100,0
13.	0	25	8,7
	1	4	1,4
	2	72	24,9
	3	188	65,1

	Укупно	289	100,0
14.	0	9	3,1
	1	12	4,2
	2	5	1,7
	3	263	91,0
	Укупно	289	100,0
15.	0	103	35,6
	1	1	,3
	2	58	20,1
	3	127	43,9
	Укупно	289	100,0
16.	0	40	13,8
	3	249	86,2
	Укупно	289	100,0
17.	0	38	13,1
	1	71	24,6
	2	180	62,3
	Укупно	289	100,0

У овој табели приказана је елементарна анализа фреквенција и процената у односу на број бодова за свако питање у тесту. На примјер, прво питање се односи на идентификацију одговарајућег свјетла на семафору за прелазак улице (види питање 1 у Прилогу 2.1.). Око 75% ученика је тачно одговорило на ово питање, а око 25 % ученика није тачно одговорило на питање. С обзиром да се ради о питању којим се испитује елементарна чињеница из ове области и да је познавање те чињенице веома битно за сигурност у саобраћају дјеце млађег основношколског узраста, не можемо бити задовољни тиме што 72 дјеце (око 25% испитаних) не препознаје да зелено свјетло омогућава пјешаку слободан прелаз улице. Овај налаз је валидиран другим питањем у тесту којим се утврђује знање о значењу црвеног свјетла на семафору. Процент тачних и нетачних одговора је готово идентичан у односу на прво питање. Када је ријеч о начину кретања пјешака у саобраћају (питања 3, 6, 7, 8 и 16) може се констатовати да ученици у великој мјери познају ову област саобраћаја. Ипак, резултати утврђени на питањима 7 (правила прелазак преко зебре) и 8 (кретање коловозом уколико нема тротоара) упозоравају да би требало додатно радити на обуци дјеце. То се односи и на 16. питање којим се испитује специфична ситуација у саобраћају (прелазак улице након изласка из аутобуса). Питањима 4 и 5 утврђује се познавање саобраћајних знакова. Иако ученици трећег разреда у мањој мјери познају боје којима су означени знакови опасности (питање

4), ипак у великој мјери исправно именују основне саобраћајне знакове (питање 5). Велики број ученика посједује класична „школска знања“ о врстама и средствима саобраћаја, као и занимањима у саобраћају (питања 10, 11, 12, 14, 15). Међутим, то су знања која нису у директној вези са саобраћајном културом ученика у смислу њиховог понашања као учесника у саобраћају.

У Табели 9 приказани су дескриптивни показатељи укупног скорa на тесту знања, као и његова веза са школским постигнућима и полом ученика.

Табела 9. *Дескриптивна статистика и ранг корелације (тестирање знања, трећи разред)*

ВАР	Min	Max	M	SD	Sk	Ku	СКОР_ТЗ	ОУП	УМО	ПОЛ
СКОР_ТЗ	6	44	31,85	7,44	-2,24	6,60	-	0,41**	0,43**	0,04
ОУП	1	5	4,70	0,58	-1,46	1,64		-	0,77**	0,05
УМО	1	5	4,37	0,89	-1,03	0,97			-	0,03
ПОЛ	-	-	-	-	-	-				-

Напомене: ВАР – варијабле; СКОР_ТЗ – Укупан скор на тесту знања; ОУП – Општи школски успјех на крају првог полугодишта; УМО – Успјех на полугодишту из предмета Моја околина; ПОЛ – пол ученика; Min – минимална вриједност; Max – максимална вриједност; M – аритметичка средина; SD – стандардна девијација; Sk – скјунис; Ku – куртозис; ** – статистички значајно на нивоу 0,01.

Анализа дескриптивних статистичких параметара указује на то да су ученици трећег разреда постигли висок ниво постигнућа на тесту познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе. Аритметичка средина износи 31,85 бодова уз одступање 7,44 бода. Вриједности скјуниса и кутозиса указују да је дистрибуција негативно асиметрична, односно нагнута надесно ка вишим скоровима ($Sk = -2,24$), те изразито зашиљена – лептокуртична ($Ku = 6,60$). Сличну тенденцију у погледу негативне асиметричности и лептокуртичности, али у мањој мјери изражену, уочавамо и у вриједностима параметара школског успјеха (општи школски успјех и школски успјех из Моје околине). Анализа Спирманових коефицијената корелације указује да постоји статистички значајна корелација између постигнућа на тесту и општег школског успјеха ($\rho = 0,41$) и успјеха из наставног предмета Моја околина ($\rho = 0,43$), која је, по свом

интензитету, близу нивоа који се може означити као *повезаност средњег интензитета*. Такав налаз указује, између осталог, и на валидност конструисаног теста. Што се тиче повезаности знања о саобраћају и пола ученика, истраживачки налази указују да нема корелације, што даље говори да су дјечаци и дјевојчице имали подједнака постигнућа на овом тесту.

Анализа резултата на тесту познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе ученика шестог разреда

Тест знања из области саобраћаја за другу тријаду садржи 17 питања. И овај тест је кумулативног карактера и обухвата садржаје, не само из шестог, већ и из претходних разреда. У Табели 10 дата је анализа успјешности одговора за свако појединачно питање. Тест знања за другу тријаду налази се у Прилогу 2.2.

Табела 10. *Анализа постигнућа ученика по појединим ајтемима (шести разред)*

Питање	Бодови	Фреквенција	Процент
1.	0	55	20,2
	1	217	79,8
	Укупно	272	100,0
2.	0	33	12,1
	1	239	87,9
	Укупно	272	100,0
3.	0	13	4,8
	1	259	95,2
	Укупно	272	100,0
4.	0	99	36,4
	1	173	63,6
	Укупно	272	100,0
5.	0	76	27,9
	1	196	72,1
	Укупно	272	100,0
6.	0	94	34,6
	2	178	65,4
	Укупно	272	100,0
7.	0	87	32,0

	1	8	2,9
	2	177	65,1
	Укупно	272	100,0
8.	0	44	16,2
	1	228	83,8
	Укупно	272	100,0
9.	0	122	44,9
	1	38	14,0
	2	112	41,2
	Укупно	272	100,0
10.	0	114	41,9
	1	158	58,1
	Укупно	272	100,0
11.	0	13	4,8
	1	211	77,6
	2	48	17,7
	Укупно	272	100,0
12.	0	6	2,2
	1	7	2,6
	2	7	2,6
	3	22	8,1
	4	34	12,5
	5	81	29,8
	6	115	42,3
	Укупно	272	100,0
13.	0	13	4,8
	1	259	95,2
	Укупно	272	100,0
14.	0	13	4,8
	1	25	9,2
	2	234	86,0
	Укупно	272	100,0
15.	0	81	29,8
	1	191	70,2
	Укупно	272	100,0
16.	0	87	32,0
	1	185	68,0
	Укупно	272	100,0
17.	0	6	2,2
	1	106	39,0
	2	160	58,8
	Укупно	272	100,0

Ради систематичности, анализу одговора ученика у оквиру овог теста могуће је урадити према неколико група питања:

- питања која се односе на познавање саобраћајних знакова (1, 12)
- питања у вези са вожњом бицикла (2, 6, 9, 10)
- питања у вези са понашањем пјешака у саобраћају (7, 13)
- питања о врстама саобраћаја, саобраћајним објектима и занимањима (3, 4, 5, 8, 11, 14, 15, 16, 17).

Ученици шестог разреда овладали су у великој мјери знањима о саобраћајним знаковима. На прво питање (познавање знака Стоп) тачно је одговорило око 80% испитаних ученика, а у оквиру питања 12 преко 80% ученика исправно именује најмање четири од понуђених шест саобраћајних знакова. Међутим, тако висок проценат тачних одговора не уочавамо код питања која се тичу познавања правила управљањем бицикла. Изузетак је питање 2 (Колико година мора имати лице које управља бициклом на саобраћајници?) на које је чак 88% ученика тачно одговорило. С друге стране, ученици нису били толико успјешни у одговорима на питања 6, 9 и 10 која се директније односе на исправно поступање у току вожње бицикла. На питање 6 није тачно одговорило око 35% ученика, на питање 9 око 45%, а на питање 10 око 42% ученика. Што се тиче питања која се односе на понашање пјешака у саобраћају, уочљиво је да је преко 95% ученика исправно одговорило на питање 13 којим се испитује поступање пјешака након изласка из аутобуса. И ученици трећег разреда су на исто питање у већој мјери одговорили тачно (преко 86% ученика). Иако се ради само о једној специфичној ситуацији у саобраћају, она је врло ризична и потенцијално опасна и стога је веома важно да ученици познају правилно поступање пјешака након изласка из аутобуса. Када је у питању група ајтема којима се испитују знања ученика о врстама саобраћаја, саобраћајним објектима и занимањима (3, 4, 5, 8, 11, 14, 15, 16, 17), која јесу дио саобраћајне културе, али се не односе непосредно на понашање у саобраћају, може се констатовати да ученици имају задовољавајући ниво знања.

У Табели 11 приказани су дескриптивни параметри укупног скорa на тесту за другу тријаду, школског успјеха (општег школског успјеха и успјеха из Техничког образовања), те интеркорелација између наведених варијабли укључујући и варијаблу пол.

Табела 11. *Дескриптивна статистика и ранг корелације (тестирање знања, шести разред)*

ВАР	Min	Max	M	SD	Sk	Ku	СКОР_ТЗ	ОУП	УТО	ПОЛ
СКОР_ТЗ	5	28	20,70	4,31	-0,81	0,54	-	0,31*	-0,05	0,04
ОУП	1	5	4,13	0,82	-0,91	1,21		-	0,60**	0,22*
УТО	1	5	3,97	1,02	-0,64	-0,66			-	0,22*
ПОЛ	-	-	-	-	-	-				-

Напомене: ВАР – варијабле; СКОР_ТЗ – Укупан скор на тесту знања; ОУП – Општи школски успјех на крају првог полугодишта; УТО – Успјех на полугодишту из предмета Техничко образовање; ПОЛ – пол ученика; Min – минимална вриједност; Max – максимална вриједност; M – аритметичка средина; SD – стандардна девијација; Sk – скјунис; Ku – куртозис; ** – статистички значајно на нивоу 0,01.

Инспекцијом истраживачких налаза датих у Табели 11 уочавамо негативно асиметричне дистрибуције, али не у веког интензитета, на тестовским скоровима и школском успјеху (види вриједности скјуниса), те благо лептокуртичне дистрибуције за скор на тесту знања и општи школски успјех и платикуртичну дистрибуцију за успјех из Техничког образовања. У односу на дистрибуције истих варијабли на узорку ученика трећег разреда (Табела 9), може се констатовати да овдје имамо знатно мања одступања од нормалне дистрибуције података. Резултати утврђени тестом знања из саобраћаја статистички значајно су повезани са општим школским успјехом ($\rho = 0,31$), али не и са успјехом из Техничког образовања и полом. Од осталих корелација је занимљив податак о повезаности између успјеха на предмету Техничко образовање и пола ученика. Имајућу у виду да смо дјечаке у бази означавали са 1, а дјевојчице са 2, долазимо до закључка да дјевојчице имају више оцјене из Техничког образовања од дјечака, што, како је претходно наведено, није случај на релацији пола са нивоом постигнућа на тесту знања.

**Анализа резултата на тесту познавања саобраћајних прописа и развијености
саобраћајне културе ученика девог разреда**

Тест знања из области саобраћаја за ученике девог разреда садржи 20 питања. Тест се налази у Прилогу 2.3. Слично образложеним тестовима за трећи и шести разред, и овај тест садржи питања којима се мјере знања из претходних разреда. У Табели 12 дата је анализа успјешности одговора за свако појединачно питање.

Табела 12. *Анализа постигнућа ученика по појединим ајтемима
(девети разред)*

Питање	Бодови	Фреквенција	Процент
1.	0	14	5,8
	1	2	,8
	2	41	17,0
	3	184	76,3
	Укупно	241	100,0
2.	0	46	19,1
	0,5	1	,4
	1	83	34,4
	2	111	46,00
	Укупно	241	100,0
3.	0	4	1,7
	0,5	13	5,4
	1	34	14,1
	1,5	113	46,9
	2	76	31,5
	Укупно	241	100,0
4.	0	97	40,2
	0,5	1	,4
	1	67	27,8
	2	76	31,5
	Укупно	241	100,0
5.	0	1	,4
	1	4	1,7
	2	179	74,3
	3	57	23,7
	Укупно	241	100,0
6.	0	57	23,7
	1	35	14,5

	2	127	52,7
	3	22	9,1
	Укупно	241	100,0
7.	0	36	14,9
	0,5	205	85,1
	Укупно	241	100,0
8.	0	101	41,9
	0,5	140	58,1
	Укупно	241	100,0
9.	0	54	22,4
	0,5	25	10,4
	1	34	14,1
	1,5	86	35,7
	2	42	17,4
	Укупно	241	100,0
10.	0	101	41,9
	1	53	22,0
	2	32	13,3
	3	55	22,8
	Укупно	241	100,0
11.	0	17	7,1
	0,5	139	57,7
	1	85	35,3
	Укупно	241	100,0
12.	0	206	85,5
	1	35	14,5
	Укупно	241	100,0
13.	0	225	93,4
	2	16	6,6
	Укупно	241	100,0
14.	0	105	43,6
	0,5	136	56,4
	Укупно	241	100,0
15.	0	12	5,0
	1	22	9,1
	2	207	85,9
	Укупно	241	100,0
16.	0	16	6,6
	0,5	225	93,4
	Укупно	241	100,0
17.	0	213	88,4
	2	28	11,6
	Укупно	241	100,0
18.	0	38	15,8
	1	40	16,6

	2	78	32,4
	3	85	35,3
	Укупно	241	100,0
19.	0	13	5,4
	0,5	6	2,5
	1	2	,8
	2	220	91,3
	Укупно	241	100,0
20.	0	40	16,6
	1	201	83,4
	Укупно	241	100,0

Аналогно већ приказаним налазима у поглављима који се односе на анализу знања ученика трећих и шестих разреда, и овдје налазимо неколико група ајтема по којима је најсврхисходније извршити приказ и анализу резулата. Највећи број питања односи се на врсте саобраћаја и саобраћајне објекте (1, 2, 3, 4, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 19). Ова питања су осмишљена тако да испитују не само познавање чињеница, већ и више нивое знања. У њима се тражи објашњење, навођење аргумената, упоређивање, критичко суђење и сл. Судаћи према процентима тачних и нетачних одговора, једно од тежих питања за ученике је било питање 4 у којем се тражи објашњење важности сигнализације за регулацију саобраћаја на пругама. Чак 40% ученика није успјело навести тачан одговор на ово питање. На питање у вези са транспортним машинама није знало одговорити близу 90% испитаних ученика. Потребно је нагласити да већина питања из ове групе улазе у област опште културе и информисаности, па тако и саобраћајне културе у најширем смислу. Ипак, она углавном не мјере кључне претпоставке за безбједност ученика у саобраћају. Ученици деветог разреда постигли су добре резултате на ајтемима који мјере познавање саобраћајних знакова (5, 20), те на ајтемима којима се утврђује познавање исправног поступања и понашања пјешка у саобраћају (7, 16). Међутим, на питање 8 које се такође односи на област понашања пјешака у саобраћају, те којим се испитује чињеница о кретању пјешака ако нема тротоара, исправно је одговорло око 52% ученика, а неисправно чак 48% ученика.

У Табели 13 наведени су статистички показатељи укупног скорa на тесту за трећу тријаду, школског успјеха (општег школског успјеха, успјеха из Техничког образовања и успјеха из Географије), те коефицијенти корелација између између свих испитиваних варијабли.

Табела 13. *Дескриптивна статистика и ранг корелације (тестирање знања, девети разред)*

ВАР	Мi n	Ма х	М	SD	Sk	Ku	СКО Р ТЗ	ОУП	УТО	УГ	ПОЛ
СКОР_Т З	3	33	21,25	5,41	- 0,40	0,24	-	0,43 **	0,32**	0,39**	0,22**
ОУП	1	5	3,98	0,95	- 0,87	0,72		-	0,72**	0,84**	0,26**
УТО	2	5	4,23	0,98	- 0,99	- 0,26			-	0,63**	0,14*
УГ	1	5	3,71	1,07	- 0,25	- 1,12				-	0,27**
ПОЛ	-	-	-	-	-	-					-

Напомене: ВАР – варијабле; СКОР_ТЗ – Укупан скор на тесту знања; ОУП – Општи школски успјех на крају првог полугодишта; УТО – Успјех на полугодишту из предмета Моја околина; УГ – Успјех на полугодишту из предмета Географија; ПОЛ – пол ученика; Min – минимална вриједност; Max – максимална вриједност; М – аритметичка средина; SD – стандардна девијација; Sk – скјунис; Ku – куртозис; * – статистички значајно на нивоу 0,05; ** – статистички значајно на нивоу 0,01.

Анализом података у Табели 13 уочавамо сличну тенденцију коју смо примијетили и у Табели 11 тј. приликом анализе резултата испитивања знања ученика шестог разреда. Та тенденција се односи на чињеницу да немамо већа одступања о нормалне дистрибуције. Одступања су видљива у погледу мање негативне асиметрије, те лептокуртичности (за скор на тесту и општи школски успјех) и плактикуртичности (за успјех из Географије и Техничког образовања). Резултати утврђени тестом знања из области саобраћаја статистички значајно су повезани са сва три евидентирана школска успјеха, али и са полом ученика. Дјевојчице имају веће скорове на тесту знања из области саобраћајних садржаја у односу на дјечаке, што уосталом, важи и за школски успјех.

АНАЛИЗА МИШЉЕЊА И СТАВОВА ВАСПИТАЧА ПРЕДШКОЛСКЕ ДЈЕЦЕ И НАСТАВНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА О САОБРАЋАЈНОМ ВАСПИТАЊУ

У даљем тексту представљамо резултате анализе мишљења и ставова васпитача и наставника о саобраћајном васпитању. Приказујемо и резултате испитивања искустава и мишљења васпитача и наставника о сарадњи са родитељима у остваривању циљева саобраћајног васпитања у предшколској установи и школи.

Мишљења и ставови васпитача предшколске дјеце о саобраћајном васпитању

У раду смо истражили процјене васпитача у предшколским установама о заступљености садржаја саобраћајног васпитања у курикулуму предшколског васпитања и образовања и значаја фактора у области изградње саобраћајне културе. Затим смо анализирали процјене васпитача о предшколским установама као чиниоцима изградње саобраћајне културе, заинтересованости предшколске дјеце за поједине садржаје саобраћајног васпитања и ефикасности појединих методичких активности у саобраћајном васпитању предшколске дјеце.

У Табели 14 приказаћемо процјену васпитача о заступљености садржаја саобраћајног васпитања у курикулуму предшколског васпитања и образовања.

Табела 14. *Процјена заступљености садржаја саобраћајног васпитања у курикулуму предшколског васпитања и образовања*

Ниво заступљености:	f	%
а) има их превише	2	1,6
б) оптимално, управо онолико колико је потребно	72	57,6
в) малој мјери, потребно их је допунити	37	29,6
г) остало	2	1,6
д) није наведен одговор	12	9,6
Укупно	125	100,0

Наведени резултати показују да су садржаји саобраћајног васпитања у курикулуму оптимално заступљени, и то је став 72 испитаника (57,6%). Мањи проценат испитаних васпитача, тачније 37 (29,6%) сматра да је у малој мјери заступљено саобраћајно

васпитање, те да курикулуме треба допунити овим садржајима. Издвојићемо и мишљење веома малог броја васпитача, 2 (1,6%), који сматрају да ових садржаја има и превише у курикулуму предшколског васпитања и образовања.

Показатељи у Табели 15 указују на улогу појединих фактора у области изградње саобраћајне културе дјецe предшколског узраста. Фактори који су обухваћени нашим истраживањем су вртић, медији, породица, полиција, Агенција за безбједност саобраћаја РС, АМС РС, невладине организације, власт локалне заједнице.

Табела 15. *Процјена значаја фактора у области изградње саобраћајне културе дјецe предшколског узраста (проценти)*

	није значајан фактор	у малој мјери значајан фактор	осредње значајан фактор	значајан фактор	изузетно значајан фактор
а) вртић	0	3,6	15,9	35,4	45,1
б) медији	1,8	6,2	19,5	53,1	19,5
в) породица	0,9	2,7	10,6	25,7	60,2
д) полиција, МУП Републике Српске	0,9	3,5	12,4	43,4	39,8
г) невладине организације	7,1	12,4	32,7	39,8	8,0
ђ) Агенција за безбједност саобраћаја Републике Српске	1,8	10,6	16,8	36,3	34,5
е) локална власт	0,9	8,8	18,6	40,7	31,0
ж) Ауто-мото савез Републике Српске	0,9	8,8	22,1	38,1	30,1

Изузетно важан фактор у области изградње саобраћајне културе дјецe предшколског узраста, по мишљењу 60,2% васпитача има породица. На другом мјесту сматра 45,1 % васпитача као изузетно важан фактор изградње саобраћајне културе дјецe предшколског узраста су вртићи. Изузетно значајни фактори у развоју саобраћајне културе су и МУП РС, Агенција за безбједност саобраћаја Републике Српске, АМС РС сматра између 30 и 40 процената испитаних васпитача. Мањи проценат у категорији

изузетно значајних фактора заузимају медији (19,5%) и невладине организације (8,0%). Између 30 и 40 процента васпитача изјаснило се да су сви наведени фактори значајни, а посебно се издвајају медији (53,1% васпитача). Мали број испитаника (0 – 7,1%) сматра да наведени фактори нису значајни за изградњу саобраћајне културе дјецe, што указује на чињеницу да би сваки од наведених могао дати свој допринос развоју саобраћајне културе дјецe предшколског узраста.

У наставку текста, Табела 16 интерпретирамо мишљења и ставове васпитача о предшколским установама као чиниоцима изградње саобраћајне културе .

Табела 16. *Предшколска установа као чинилац изградње саобраћајне културе (анализа по ставкама, проценти)*

Тврдње	уопште се не слажем	не слажем се	неодлучан/ на сам	слажем се	у потпуности се слажем
1. У вртићу дјеца стичу довољно знања и практичних вјештина о саобраћајним прописима који су њима потребни.	0,9	0,9	19,5	33,6	45,1
2. Дјеца у нашој предшколској установи посједују елементарну саобраћајну културу.	0	4,4	13,3	34,5	47,8
3. У предшколској установи дјеца се оспособљавају за самостално и сигурно понашање у саобраћају.	0	8,0	19,5	31,9	40,7
4. Дјеца предшколског узраста су мотивисана за учење о саобраћају.	0	2,7	9,7	30,1	57,5
5. Дјеца предшколског узраста су радознала у активностима о теми саобраћаја.	0	0,9	2,7	25,7	70,8
6. Садржаји у Програму предшколског васпитања и образовања из области саобраћаја су примјерени дјеци предшколског узраста.	0	0,9	11,5	30,1	57,5
7. Предшколска установа је значајан чинилац безбједности дјецe у саобраћају.	0	0	8,0	27,4	64,6
8. Садржаје саобраћајног васпитања могуће је на креативан и иновативан начин приближити дјеци предшколског узраста.	0	0	3,5	20,4	76,1

9. Предшколска установа треба да гради партнерство са локалном заједницом у циљу повећања бјезбједности дјецe у саобраћају.	0	0	2,7	8,8	88,5
---	---	---	-----	-----	------

Највећи број испитаника 88,5% се у потпуности слаже да предшколска установа треба да гради партнерство са локалном заједницом у циљу повећања бјезбједности дјецe у саобраћају. Након тога слиједи потпуно слагање 76,1% испитаних да је садржаје саобраћајног васпитања могуће на креативан и иновативан начин приближити дјеци предшколског узраста. Такође се 70,8% испитаника у потпуности слаже да су дјецa предшколског узраста радознала у активностима о темама које се односе на саобраћај. Васпитачи се у потпуности слажу да је предшколска установа значајан чинилац безбједности дјецe у саобраћају, да су садржаји у програму предшколског васпитања и образовања из области саобраћаја примјерени дјеци предшколског узраста, као и да су дјецa предшколског узраста мотивисана за учење о саобраћају. Процент добијеног резултата се креће у распону од 57,5% до 64,6%. Мањи проценат потпуног слагања (али и даље већи од остали нивоа слагања) креће се у интервалу од 40,7% до 47,8%, и односи се на тврдње да дјецa у предшколској установи посједују елементарну саобраћајну културу, затим да у вртићу дјецa стичу довољно знања и практичних вјештина о саобраћајним прописима који су њима потребни, и коначно да се у предшколској установи дјецa оспособљавају за самостално и сигурно понашање у саобраћају.

У истраживању је тражена процјена васпитача о нивоу заинтересованости предшколске дјецe за поједине садржаје саобраћајног васпитања. Резултати су приказани у Табели 17.

Табела 17. *Процјена нивоа заинтересованости предшколске дјецe за поједине садржаје саобраћајног васпитања (анализа по ставкама, проценти)*

Садржаји саобраћајног васпитања	изузетно мало	у малој мјери	дјелимично	у великој мјери	у потпуности
1. Правила кретања пјешака у саобраћају	0,9	4,4	24,8	39,8	30,1
2. Саобраћајни знакови и њихова значења	0,9	5,3	22,1	37,2	34,5
3. Улога семафора у кретању пјешака и возила	0,9	2,7	11,5	31,0	54,0
4. Улога саобраћајног полицајца у регулисању саобраћаја	0	4,4	16,8	34,5	44,2

5. Правила понашања на раскрсници	4,4	11,5	24,8	39,8	19,5
6. Врсте саобраћаја (копнени, ваздушни и водени)	0,9	4,4	13,3	30,1	51,3
7. Правила понашања у возилима јавног превоза и путничким аутомобилима	0	6,2	26,5	38,9	28,3

Улога семафора у кретању пјешака и возила у саобраћају највише занима дјецу предшколског узраста је тврдња са којом се у потпуности слаже 54,0% испитаника. Након тога слиједи интересовање дјече о врстама саобраћаја (копнени, ваздушни и водени) и са тим се у потпуности слаже 51,3% испитаник. Став 44,2% испитаника је да се мање интересовање дјече односи на улогу саобраћајног полицајца у регулисању саобраћаја. Интересантно је да су дјеца најмање заинтересована за познавање појединих правила која вриједе у саобраћају. Одговори испитаника се крећу у интервалу од 19,5% до 34,5% и односе се на правила понашања на раскрсници, у возилима јавног превоза и путничким аутомобилима, правилима кретања пјешака у саобраћају и на крају познавању саобраћајних знакова и њиховом значењу. Међутим, овај резултат не значи да ови садржаји не занимају дјецу. Око 40% васпитача сматра да их поменути садржаји интересују у великој мјери.

У Табели 18 приказана је процјена испитаних васпитача о ефикасности појединих методичких активности у саобраћајном васпитању дјече предшколског узраста.

Табела 18. *Процјена ефикасности појединих методичких активности у саобраћајном васпитању предшколске дјече (анализа по ставкама, проценти)*

Методичке активности у саобраћајном васпитању предшколске дјече	изузетн о мало	у малој мјери	дјелимично	у великој мјери	у потпуности
1. Разговор о правилима понашања у саобраћају	0,8	7,2	12,8	46,4	32,8
2. Читање пригодних прича о саобраћају	2,4	2,4	12,8	42,4	40,0
3. Сlikовнице на тему саобраћаја]	0,8	4,0	8,0	35,2	52,0
4. Гледање кратких видео снимака о ситуацијама у саобраћају	3,2	1,6	8,8	36,0	50,4
5. Практичне активности дјече на саобраћајном полигону	1,6	4,0	5,6	20,8	68,0

6. Друштвене игре које укључују познавање саобраћајних правила	2,4	3,2	5,6	38,4	50,4
7. Тематски прикладне игре (покретне, дидактичке, игре улога....)	0,8	4,8	7,2	32,0	55,2
8. Компјутерске игре које укључују познавање саобраћајних правила	9,0	8,8	22,4	36,0	25,6
9. Тематски прикладне бојанке	2,4	4,0	15,2	43,2	35,2
10. Креативне ликовне активности на тему саобраћаја	3,2	2,4	11,2	41,6	41,6
11. Музичке активности на тему саобраћаја	1,6	4,8	10,4	42,4	40,8
12. Интегрисане активности на тему саобраћаја	3,2	0,8	10,4	43,2	42,4

Резултати добијени у истраживању показују да практичне активности дјече на саобраћајном полигону представљају ефикасне методичке активности саобраћајног васпитања, и са тим се у потпуности слаже 68,0% испитаника. Слиједе тематски прикладне игре (покретне, дидактичке, игре улога....) и са тим се у потпуности слаже 55,2% васпитача који су учествовали у истраживању. Према добијеном резултату истраживања слиједе сликовнице на тему саобраћаја са процентом од 52,0% потпуне сагласности испитаника. Након ових, слиједе активности које се односе на гледање кратких видео снимака о ситуацијама у саобраћају и друштвене игре које укључују познавање саобраћајних правила (50,4% потпуног слагања васпитача). Остале методичке активности груписане су у двије цјелине. У прву групу методичких активности (више од 40%), спадају интегрисане активности на тему саобраћаја; креативне ликовне активности на тему саобраћаја; музичке активности на тему саобраћаја и читање пригодних прича о саобраћају. У другој групи су методичке активности са мање од 40 процената потпуног слагања испитаника. Овдје се налазе тематски прикладне бојанке; разговор о правилима понашања у саобраћају и компјутерске игре које укључују познавање саобраћајних правила. Најефикасније методичке активности, које су издвојили васпитачи, пожељно је даље разрађивати у форми методичких поступака како би се повећао квалитет рада у тематским областима које се односе на саобраћајно васпитање и саобраћајну културу дјече предшколског узраста.

Интересантне примјере активности везаних за саобраћајно васпитање дјеце предшколског узраста у вртићима добили смо у одговорима васпитача. Примјери активности су сљедећи:

- Обиљежавање Дана без аутомобила.
- Посјета полицијској станици.
- Упознавање са врстама саобраћаја, семафором, саобраћајним знацима и саобраћајним правилима.
- Шетња ван дворишта вртића.
- Обиљежавање Дана безбједности у саобраћају.
- Посјета службених лица и представа на тему Саобраћај.
- Такмичење са тротинетима.
- Приче и пјесме о безбједности у саобраћају и посјете полицијској станици.
- Обиљежавање Седмице саобраћаја.
- Упознавање са дужностима и обавезама полицајаца и кретањем учесника у саобраћају.
- Обиљежавање Дана полиције.
- Активности на саобраћајном полигону.
- Шетња тротоарима, прелазак преко пјешачког прелаза и раскрснице, познавање и значај семафора.
- Дјечије представе о саобраћају, шетња градом.
- Примјена игара „Стани-крени“, "Саобраћајац".
- Луткарске представе, игралике активности, полигони са тротинетима, бициклима и ролерима.
- Посјета дјеце полицијској станици на Дан полиције РС.
- Ношење флуоресцентних прслука приликом излажења из вртића.

У даљем тексту наводимо одговоре васпитача о најчешћим потешкоћама у реализацији садржаја саобраћајног васпитања у вртићу:

- Недостатак средстава.
- Недовољно занимљиви материјали да би се скренула пажња дјеци.
- Недовољна укљученост још неких фактора који су од значаја (још неке установе).
- Недовољна едукација васпитача на тему саобраћајног васпитања.
- Лоши временски услови приликом планирања реализације теме Саобраћај.
- Немотивисаност дјече.
- Немогућност да се довољно дуго задржи на темама везаним за саобраћај.
- Недовољно простора и стручног кадра.
- Недостатак полигона.
- Недовољна свијест васпитача о значају и потреби да ова тема буде много више заступљена кроз разне активности.
- Мали град.
- Недостатак дидактичког материјала везаног за тему Саобраћај.
- Немогућност упознавања других превозних средстава, нпр. са возом.
- Неприлагођеност садржаја узрасту дјече, њиховим могућностима и интересовањима.

На основу ставова и мишљења васпитача о могућностима унапређења квалитета саобраћајног васпитања у вртићу, наводимо сљедеће корисне информације:

- Више разговора и активности у пракси које су везане за саобраћајно васпитање.
- Укључивање родитеља да заједнички учествују са вртићима у осмишљавању саобраћајног васпитања.
- Примјена видео записа и кориштење саобраћајних полигона.
- Посјете полицијских службеника.
- Набављање потребних реквизита и омогућавање шетње дјече под пратњом саобраћајаца кроз град.
- Одржавање представа о саобраћају.
- Организовање едукативни радионица са људима из саобраћајне струке.
- Примјена различитих дидактичких средстава.

- Ходнике вртића прилагодити саобраћајницама и изгледима улица, а кретање да буде уз поштовање саобраћајних правила.
- Боља сарадња са Агенцијом за безбједност саобраћаја Републике Српске.
- Квалитетнија и већа подршка медија у реализацији саобраћајног васпитања.
- Укључивање што више институција које могу допринијети саобраћајном васпитању дјете предшколског узраста.
- Увођење нових тема и њихова реализација уз помоћ иновативних активности везаних за саобраћај.
- Укључивање локалне заједнице.
- Честе посјете МУП-у.
- Сарадња предшколске установе са установама које могу да допринесу побољшању квалитета саобраћајног васпитања.
- Увођење посебног програма о саобраћају.

Закључци и приједлози изведени на основу мишљења и ставова васпитача предшколске дјете о саобраћајном васпитању

На основу истраживачких показатеља добијених инструментом – *Упитник за васпитаче предшколске дјете о саобраћајном васпитању у Републици Српској* дошли смо до следећих закључака:

- Већина испитаника сматра да су садржаји саобраћајног васпитања у курикулуму оптимално заступљени;
- Став васпитача је да су изузетно важни фактори у области изградње саобраћајне културе дјете предшколског узраста породица и вртићи, док су важни фактори МУП РС, Агенција за безбједност саобраћаја РС и АМС РС;
- Највећи број испитаника се у потпуности слаже да предшколска установа треба да гради партнерство са локалном заједницом у циљу повећања безбједности дјете у саобраћају. Такође већи број васпитача сматра да је садржаје саобраћајног васпитања могуће на креативан и иновативан начин приближити дјети

предшколског узраста и да су дјеца радознала у активностима која се тичу саобраћаја;

- Нешто више од половине васпитача у потпуности се слаже да улога семафора у кретању пјешака и возила у саобраћају највише занима дјецу предшколског узраста, након тога слиједи интересовање дјеце о врстама саобраћаја, те улози саобраћајног полицајца у регулисању саобраћаја;
- Резултати добијени у истраживању показују да практичне активности дјеце на саобраћајном полигону представљају ефикасне методичке активности саобраћајног васпитања, као и сликовнице и тематски прикладне игре (покретне, дидактичке, игре улога итд.).
- На основу ставова васпитача идентификовани су сљедећи *примјери активности* везаних за саобраћајно васпитање дјеце предшколског узраста: обиљежавање Дана без аутомобила, посјета полицијској станици, упознавање са врстама саобраћаја, семафором, саобраћајним знацима и саобраћајним правилима, шетња ван дворишта вртића, обиљежавање Дана безбједности у саобраћају, посјета службених лица и представа на тему Саобраћај, такмичење са тротинетима, упознавање са дужностима и обавезама полицајца и кретањем учесника у саобраћају, активности на саобраћајном полигону итд.
- Најчешће *потешкоће* у реализацији садржаја саобраћајног васпитања према мишљењу васпитача су: недостатак средстава, недовољно занимљиви материјали да би се скренула пажња дјецу, недовољна укљученост још неких фактора који су од значаја (још неке установе), недовољна едукација васпитача на тему саобраћајног васпитања, лоши временски услови приликом планирања реализације теме Саобраћај, немотивисаност дјеце, немогућност да се довољно дуго задржи на темама везаним за саобраћај, недовољно простора и стручног кадра, недостатак полигона, недовољна свијест васпитача о значају и потреби да ова тема буде много више заступљена кроз разне активности, мали град у којем се налази вртић итд.
- Васпитачи дају сљедеће *препоруче* о могућностима унапређења квалитета саобраћајног васпитања у вртићу: више разговора и активности у пракси које су везане за саобраћајно васпитање; укључивање родитеља да заједнички учествују са вртићима у осмишљавању саобраћајног васпитања, примјена видео записа и

кориштење саобраћајних полигона, посјете полицијских службеника, набављање потребних реквизита и омогућавање шетње дјете под пратњом саобраћајаца кроз град, одржавање представа о саобраћају, организовање едукативни радионица са људима из саобраћајне струке, примјена различитих дидактичких средстава, ходнике вртића прилагодити саобраћајницама и изгледима улица, а кретање да буде уз поштовање саобраћајних правила, боља сарадња са Агенцијом за безбједност саобраћаја Републике Српске; укључивање локалне заједнице; честе посјете МУП-у; сарадња предшколске установе са установама које могу да допринесу побољшању квалитета саобраћајног васпитања; увођење посебног програма о саобраћају и сл.

Мишљења и ставови наставника основних школа о саобраћајном васпитању

У једном од уводних питања у упитнику за наставнике основних школа (учитељи, наставници Техничког образовања и наставници Географије) затражена је процјена заступљености садржаја саобраћајног васпитања у наставном плану и програму (Табела 19). Наставници су се определијелили за двије понуђене опције одговора: 63,3 % сматра да је заступљеност садржаја *оптимална*, док би 35,6% наставника ипак *допунило* наставни план и програм новим садржајима из области саобраћајног васпитања. Број наставника који су се определијелили за друге опције је занемарив.

Табела 19. *Процјена заступљености садржаја саобраћајног васпитања у наставном плану и програму*

Ниво заступљености:	f	%
а) има их превише	7	0,6
б) оптимално, управо онолико колико је потребно	790	63,3
в) малој мјери, потребно их је допунити	444	35,6
г) остало	7	0,6
Укупно	1248	100.0

Сљедећи сет питања чије резултате приказујемо у Табели 20 односи се на процјену примјерености побројаних наставних метода, те облика и средстава наставног рада специфичностима саобраћајног васпитања. Анализа истраживачких налаза указује на чињеницу да наставници преферирају, односно примјењују, све предложене методе облике и средства, у најмању руку, на *осредњем нивоу*, а затим у *великој мјери* или у *потпуности*. Другим ријечима, наставници су у знатно већој мјери у упитнику чекирали категорије *осредње*, у *великој мјери* и у *потпуности* у односу на *нимало* и у *малој мјери*. Ипак, уочљиво је да неке методе, облици рада и средства имају благу предност. На примјер, од метода се у већој мјери у односу на остале преферирају метода илустрације и демонстрације, као и метода наставног разговора. Када су питању облици наставног рада, наставници процјењују да је садржајима саобраћајног васпитања више примјерен фронтални облик наставног рада, него, на примјер, тандемски и групни. У односу на наставна средства, више се преферирају визуелна у односу на аудитивна наставна средства. Педагошки је оправдано наглашено одређивање наставника за комбинацију метода (у великој мјери – 35,5%, у потпуности – 25,3%), облика (у великој мјери – 33,7%, у потпуности – 24,6%) и, у нешто мањој мјери, средстава наставног рада (у великој мјери – 26,0%, у потпуности – 18,4%).

Табела 20. *Процјена примјерености наставних метода, облика наставног рада и наставних средстава садржајима саобраћајног васпитања (проценти)*

	нимало	у малој мјери	осредње	у великој мјери	у потпуности
<i>Наставне методе</i>					
1. предавање	1,4	13,2	36,5	32,7	16,2
2. наставни разговор	0,6	7,1	26,7	42,1	23,5
3. илустрација и демонстрација	1,4	6,8	26,9	38,9	25,9
4. рад на тексту	1,4	11,6	36,5	35,4	15,0
5. писани радови	2,6	16,7	40,6	29,1	11,0
6. практични радови	3,0	14,4	30,7	30,8	21,0
7. комбинација више метода	2,2	8,8	28,2	35,5	25,3
<i>Облици наставног рада</i>					
1. фронтални	1,0	9,1	29,4	39,2	21,2
2. индивидуални	1,4	11,1	35,5	35,5	16,6

3. групни	2,2	13,1	35,2	35,3	14,2
4. рад у пару	1,8	13,3	38,0	34,9	12,0
5. комбинација више облика	1,89	9,9	29,9	33,7	24,6
Наставна средства					
1. визуелна	1,8	8,7	31,8	37,6	20,0
2. аудитивна	5,8	17,3	41,0	25,9	10,0
3. аудио-визуелна	4,5	15,3	35,7	26,0	18,4

Истраживачки тим је посебну пажњу посветио конструкцији скале за процјену квалитета садржаја саобраћајног васпитања и образовања у уџбеницима и радним свескама (инструмент се налази у Прилогу 3.2.). Наиме, конструисана је скала којом се испитују процјене пет научно и стручно релевантних критеријума (сваки је „покривен“ са више индикатора, тј. ставки) квалитета уџбеника/радне свеске као наставних средстава саобраћајног васпитања. Анализу процјена наставника приказујемо у Табели 21. Овдје се ради о дескриптивним статистичким параметрима на просјечним скоровима (просјечна мјера свих ставки једног критеријума – субскалера). Утврђени налази указују, у првом реду просјечне вриједности и мјере облика дистрибуције, да наставници имају позитиван став према квалитету уџбеника и радних свесака, и то према свих пет критеријума квалитета. Највиша оцјена квалитета утврђена је према критеријуму *Примјерен и функционалан језик* ($M = 4,04$; $SD = 0,75$), слиједи критеријум *Ликовно-графичка и техничка опремљеност* ($M = 3,96$; $SD = 0,75$), затим критеријум *Обликовани у складу са дидактичко-методичким захтјевима* ($M = 3,74$; $SD = 0,76$), док четврто мјесто заузима критеријум *Подстицајност за развој и самостално учење ученика* ($M = 3,64$; $SD = 0,77$). У ранговању критеријума, последње, пето мјесто заузима *Релевантаност садржаја за остваривање наставног плана и програма* ($M = 3,54$; $SD = 0,70$). Иако је и овај критериј позитивно вреднован, ипак у ранговању критеријума заузима последње мјесто, што представља упозорење у смислу усклађености садржаја саобраћајног васпитања у уџбеницима и радним свескама у односу на елементе наставног плана и програма (садржаји- тематске цјелине, циљеви, исходи учења и сл.).

Табела 21. *Процјена квалитета уџбеника и радних свесака*

Критерији квалитета уџбеника и радне свеске	N	Min	Max	M	SD	Sk	Ku
Релевантаност садржаја за остваривање наставног плана и програма	1248	1	5	3,56	,70	-,167	,032
Подстицајни за развој и самостално учење ученика	1248	1	5	3,64	,77	-,216	-,214
Обликовани у складу са дидактичко-методичким захтјевима	1248	1	5	3,74	,76	-,359	-,198
Примјерен и функционалан језик	1248	1	5	4,04	,75	-,565	,050
Ликовно-графичка и техничка опремљеност	1248	1	5	3,96	,75	-,487	-,093

У Табели 22 изложени су резултати испитивања процјена наставника о значају појединих чинилаца који доприносе изградњи саобраћајне културе ученика основне школе. Увидом у проценте по појединим категоријама уочљиво је да наставници процјењују да свих осам наведених фактора имају значајну улогу за развијање саобраћајне културе ученика. Међутим, на првом мјесту доминира породица као фактор саобраћајне културе (значајан и изузетно значајан фактор, укупно – 89,90 %), слиједи школа (значајан и изузетно значајан фактор, укупно – 85,60 %), полиција (значајан и изузетно значајан фактор, укупно – 83,40 %) и медији (значајан и изузетно значајан фактор, укупно – 81,90 %). Након наведених фактора утврђени су готово идентични налази за Агенцију за безбједност саобраћаја Републике Српске (значајан и изузетно значајан фактор, укупно – 70,70 %) и Ауто-мото савез Републике Српске (значајан и изузетно значајан фактор, укупно – 70,80 %). Локална, општинска или градска власт, сматра се такође значајним чиниоцем саобраћајног васпитања (значајан и изузетно значајан фактор, укупно – 64,10 %). Знатно ниже процјене утицаја на изградњу саобраћајне културе забиљежене су код НВО сектора (невладиних организација), односно 42,4 % наставника сматра да је овај фактор значајан или изузетно значајан.

Табела 22. *Процјена значаја фактора у области изградње саобраћајне културе ученика основне школе (проценти)*

	није значајан фактор	у малој мјери значајан фактор	осредње значајан фактор	значајан фактор	изузетно значајан фактор
а) школа	0,3	2,6	11,4	36,9	48,7
б) медији	0,4	3,5	14,2	42,9	39,0
в) породица	0,3	2,4	7,4	24,2	65,7
д) полиција, МУП Републике Српске	0,5	3,3	12,8	31,8	51,6
г) невладине организације	6,7	16,6	34,4	32,0	10,4
ђ) Агенција за безбједност саобраћаја Републике Српске	2,2	8,5	18,8	36,6	34,1
е) локална власт	3,2	8,4	24,2	36,1	28,0
ж) Ауто-мото савез Републике Српске	2,3	7,8	19,2	34,0	36,8

С обзиром на то да узорак овог испитивања чине наставници основних школа, сматрали смо за сходно да детаљније, засебним дијелом упитника, испитамо њихове ставове о школи као чиниоцу саобраћајне културе ученика. Налази су приказани у Табели 23. Просјечна мјера 13 скала Ликертовог типа чини скор за који су утврђени приказани статистички показатељи. Вриједност аритметичке средине је висока ($M = 4,18$; $SD = 0,54$). Вриједности параметара облика дистрибуције су $Sk = -0,582$ и $Ku = 0,279$. Сви параметри заједно посматрани указују да је, из угла процјена наставника, школа веома битан чинилац развијања саобраћајне културе. Надаље, у табели су приказани и засебно утврђени параметри за три категорије испитаних наставника. Према тим показатељима, највише скорови су утврђени на узорку наставника Техничког образовања ($M = 4,26$; $SD = 0,57$), слиједе наставници разредне наставе ($M = 4,19$; $SD = 0,52$), док, очекивано, најниже вриједности учавамо код наставника Географије ($M = 3,96$; $SD = 0,63$).

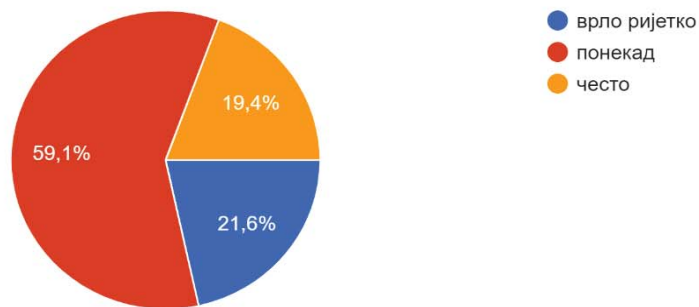
Табела 23. Школа као чинилац изградње саобраћајне културе ученика (дескриптивни показатељи укупног сора на скали)

N	Min	Max	M	Md	Mo	SD	Sk	Ku
1246 (сви наставници)	1,77	5	4,18	4,23	4,23	0,54	-0,582	0,279
112 (наставници Географије)	1,77	5	3,96	4,00	4,00	0,63	-0,564	0,491
111 (наставници Техничког образовања)	2,15	5	4,26	4,31	5,00	0,57	-0,826	0,944
1025 (наставници разредне наставе)	2,08	5	4,19	4,23	4,23	0,52	-0,510	-0,01

Искуства и мишљења васпитача и наставника о сарадњи са родитељима у остваривању циљева саобраћајног васпитања у предшколској установи и школи

Занимало нас је у којој мјери наставници сарађују са родитељима у реализацији садржаја саобраћајног васпитања.

Више од половине наставника (59,1%) изјавило је да понекад сарађује са родитељима у реализацији садржаја саобраћајног васпитања. Готово једна четвртина наставника је истакла да ријетко сарађује са родитељима у реализацији садржаја саобраћајног васпитања, а 19,4% наставника сматра да врло ријетко сарађује са родитељима у подручју саобраћајног васпитања дјете.

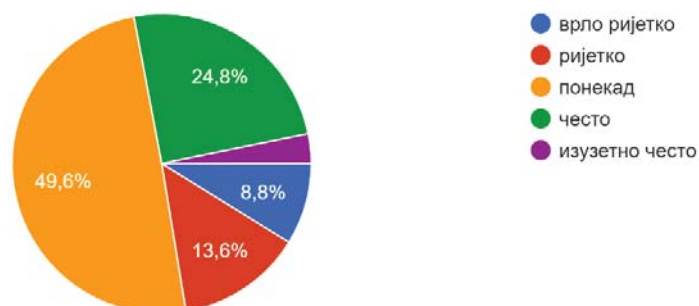

Графикон 1 *Учесталост сарадње наставника са родитељима у реализацији циљева и садржаја саобраћајног васпитања*

Наведени резултати показују да је ниво сарадње наставника и родитеља у реализацији садржаја саобраћајног васпитања на тек задовољавајућем нивоу, те да има потребе за даљим развијањем модела квалитетније сарадње.

Испитали смо учесталост сарадње васпитача и родитеља у реализацији садржаја саобраћајног васпитања. Наиме, половина анкетираних васпитача (49,6%) наводи да понекад сарађује са родитељима у реализацији садржаја саобраћајног васпитања. Значајно мањи проценат васпитача (13,6%) мишљења је да ријетко сарађује са родитељима у реализацији садржаја саобраћајног васпитања. Веома мали проценат васпитача 8,8% сматра да врло ријетко сарађује са родитељима. Једна четвртина (24,8%) васпитача сматра да често сарађује са родитељима. Занемарљив процената васпитача (3,2%) мишљења је да изузетно често сарађује са родитељима у реализацији поменутих садржаја.

Према показатељима на Графикону 1 сарадња васпитача и родитеља у реализацији циљева и садржаја саобраћајног васпитања, ипак, се остварује.

Графикон 2 Учесталост сарадње васпитача са родитељима у реализацији циљева и садржаја саобраћајног васпитања

Наведени показатељи указују да је задовољавајући ниво сарадње васпитача и родитеља у реализацији садржаја саобраћајног васпитања, што значи да има потребе за унапређивањем те сарадње и интензивнијим укључивањем родитеља у реализацији циљева и садржаја саобраћајног васпитања. Занимљиво би било у наредним истраживањима испитати мишљења родитеља о истом питању.

Занимало нас је мишљење наставника о томе који су најефикаснији начини укључивања родитеља у заједничке активности у вртићу којима је циљ унапређивање саобраћајног васпитање дјецe предшколског узраста.

Табела 24. Начини укључивања родитеља у заједничке активности из подручја саобраћајног васпитања у вртићу

Начини укључивања родитеља у заједничке активности у вртићу	f	%
Радионице за родитеље и дјецу	47	54
Укључивање родитеља – полицајаца у активности саобраћајног васпитања	14	16,1
Заједничке такмичарске и практичне активности	12	13,8
Заједничке шетње градом	6	6,9

Предавања и дискусије	6	6,9
Обезбјеђивање материјално-теничке подршке за реализацију саобраћајних активности	2	2,3

Према показатељима у Табели 24 можемо видјети да васпитачи сматрају да је организација радионица најдјелотворнији начин укључивања родитеља у саобраћајно васпитање дјеце (54%). Значајно мањи проценат васпитача (16,1%) сматра да је ефикасно укључивање родитеља - полицајаца у активности саобраћајног васпитања, а нешто мањи проценат васпитача од претходно наведеног (13,8%) сматра најдјелотворним заједничке такмичарске и практичне активности дјеце и родитеља у вртићу (бициклијада, заједничка израда саобраћајних средстава и саобраћајних знакова, заједничка конструкција саобраћајних полигона и сл.). Значајно мањи проценат (6,9%) родитеља сматра дјелотворним заједничке шетње градом у оквиру којих би дјеца била у прилици да контекстно уз подршку васпитача и родитеља усвајају прописе понашања у саобраћају и да развијају саобраћајну културу. Исти проценат васпитача сматра да су предавања и дискусије дјелотворан начин освјешћивања родитеља о значају саобраћајног васпитања дјеце. Веома мали број васпитача је мишљења да родитеље треба укључити у евентуално обезбјеђивање материјално-техничке подршке за реализацију активности из подручја саобраћајног васпитања.

Закључак и препоруке за унапређивање сарадње родитеља и васпитача/наставника у остваривању циљева саобраћајног васпитања

Према претходним показатељима можемо извести закључак да је сарадња родитеља са наставницима и васпитачима на тек задовољавајућем нивоу и да постоји потреба интензивнијег унапређивања сарадње.

Приједлоге васпитача о начинима укључивање родитеља у остваривању циљева саобраћајног васпитања можемо оцијенити врло продуктивним и можемо их сматрати препорукама за унапређивање саобраћајног васпитања у предшколским установама, али и у школама.

То су сљедећи начини укључивања родитеља:

1. Радионице за родитеље и дјецу о темама из саобраћајног васпитања, те предавања подржна тематски релевантним дискусијама;
2. Укључивање саобраћајних полицајаца у активности саобраћајног васпитања у вртићу и школи;
3. Заједничке такмичарске и практичне активности родитеља и дјеце с циљем усвајања знања, вјештина и увјерења из подручја саобраћајног васпитања;
4. Заједничке пригодне шетње градом с циљем контекстног усвајања прописа безбједног понашања у саобраћају и развијања саобраћајне културе;
5. Обезбјеђивање материјално-техничке подршке за реализацију саобраћајних активности.

ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ПРЕДШКОЛСКИМ И ОСНОВНОШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА

На основу анализе Програма предшколског васпитања и образовања, интерпретације испитивања ставова и мишљења васпитача о саобраћајном васпитању дјецe предшколског узраста и сарадњи са родитељима у реализацији циљева саобраћајног васпитања, изведени су релевантни закључци из којих произилазе сљедеће препоруке:

- У будућности приликом иновирања Програма предшколског васпитања и образовања потребно је циљеве дефинисати тако да подједнако обухвате и стицање елементарних знања о саобраћају, али и развијање практичних вјештина и саобраћајне културе дјецe предшколског узраста.
- У раду са дјецом користити аудио-визуелна средства, саобраћајне полигоне и друга савремена средства и помагала. Организовати посјете полицијских службеника.
- Омогућити шетње дјецe под пратњом саобраћајних полицајаца кроз град и одржавање представа о саобраћају.
- Организовање едукативних радионица са стручним лицима којима је циљ унапређивање саобраћајног васпитања у предшколским установама.
- Унаприједити сарадњу са Агенцијом за безбједност саобраћаја Републике Српске, АМС РС, Министарством унутрашњих послова и локалном заједницом у реализацију циљева саобраћајног васпитања.
- Унаприједити сарадњу са родитељима кроз сљедеће активности:
  - организовање радионица за родитеље и дјецу о темама из саобраћајног васпитања, те предавања подржна тематски релевантним дискусијама;
  - заједничке такмичарске и практичне активности родитеља и дјецe;
  - заједничке пригодне шетње градом с циљем контекстног усвајања прописа безбједног понашања у саобраћају и развијања саобраћајне културе.

На основу резултата добијених анализом протокола, постигнућа на тестовима знања ученика, те ставова и мишљења наставника о саобраћајном васпитању наводимо неколико препорука у циљу унапређивања саобраћајног васпитања у основној школи:

- Неопходна је експлицитнија заступљеност саобраћајног васпитања у циљевима (општим и посебним) и исходима, као и њихова међусобна усклађеност.
- Циљеви и исходи треба да буду дефинисани тако да више подстичу функционална знања, практичне вјештине и саобраћајну културу ученика.
- Унаприједити квалитет уџбеничког садржаја који ће подстицати конвергентно и дивергентни мишљење ученика, те га функционално повезати са илустративним приказима, питањима и задацима.
- Ускладити садржаје, илустративне приказе и питања (задатке) у уџбеницима и радним свескама са циљевима и исходима у НПП-у.
- Омогућити кроскурукуларну реализацију саобраћајног васпитања, односно кроз реализацију садржаја више наставних предмета.
- Унаприједити квантитат и квалитет циљева, исхода и садржаја саобраћајног васпитања у програмима *Васпитног рада у одјељењској заједници*.
- Чињенична знања ученика основне школе су на задовољавајућем нивоу, али према резултатима истраживања евидентна је потреба за унапређивањем саобраћајне културе ученика. То је могуће остварити иновирањем програма наставних предмета у фокусу којих се реализују садржаји саобраћајног васпитања.
- У садржаје НПП-а, те уџбенике и радне свеске за ученике прве тријаде (*Моја околина*) и друге тријаде (*Природа и друштво*) те уџбенике *Техничког образовања* интегрисати садржаје који се односе на жељезнички саобраћај, посебно сигнализацију и регулацију саобраћаја на пругама.
- У садржаје НПП-а, те уџбенике и радне свеске за ученике прве тријаде (*Моја околина*) и друге тријаде (*Природа и друштво*) инкорпорирати садржаје који се директније односе на понашање бициклиста у саобраћају. Такође, у програме саобраћајних секција укључити ове садржаје.
- Креирати штампане или дигитализоване интерактивне приручнике и брошуре за ученике основне школе у којима ће бити акценат на развијању саобраћајне културе ученика.
- Иако већина наставника сматра да је заступљеност садржаја из области саобраћајног васпитања оптимална, једна трећина је мишљења да их је потребно

допунити. Из тог разлога у наредним истраживањима потребно је идентификовати који су садржаји у питању, а затим их инкорпорирати у НПП.

- Ускладити садржаје уџбеника и радних свесака са циљевима и исходима дефинисаним у НПП-у.
- С обзиром на то да су наставници позитивно вредновали улогу и значај свих релевантних чинилаца који доприносе развијању саобраћајне културе ученика (медији, породица, МУП РС, Агенција за безбједност саобраћаја РС и др.), потребно је унаприједити сарадњу школе са тим чиниоцима.

Литература

- Andić, D. (2007). Učenje i poučavanje prirode i društva na otvorenim prostorima. U časopisu: *Metodički obzori 2*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile. str. 7-23.
- Благданић, С. и Банђур, В. (2018). *Методика наставе природе и друштва*. Београд: Учитељски факултет.
- Branković, D. i Ilić, M. (2003). *Osnovi pedagogije*. Banja Luka: Komesgrafika.
- Вилотијевић, М. (2000). *Дидактика I Предмет дидактике*. Београд: Учитељски факултет.
- Ilić, M. (2020). *Didaktika*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Јенјић, С. (2021). *Formiranje pojmova u nastavi prirode i društva, teorijske osnove i metodički postupci*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Јерковић, ЈБ. (2019). Индивидуално планирана настава у свјетлу савремених дидактичких теорија. *Зборник радова Филозофског факултета Косовска Митровица Универзитета у Приштини*, стр. 283 – 304.
- Каталог уџбеника за основну школу за школску 2021/2022. годину*
https://www.rpzrs.org/sajt/doc/file/web_portal/09/Skolska_2021_2022_godina/OS_2021_2022.pdf
- Минић, В. и Јовановић, М. (2020). Интегративна настава у савременој основној школи. У часопису: *Баштина*, св. 20. Приштина-Лепосавић: Институт за српску културу.
- Министарство просвјете и културе Републике Српске (2014). *Наставни план и програм за основно образовање и васпитање*. Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Пешић, Ј. (1995). Развој појмова на раном основношколском узрасту. У часопису: *Психологија*. Београд: Институт за психолошка истраживања.
- Пешикан, А. (2001). Формирање система друштвених појмова у основној школи и њихов ефекат на развој дечјег мишљења“. У часопису: *Психологија*. Београд: Институт за психолошка истраживања.
- Скопљак, М. (2012). Специфичности наставе засноване на интерактивном учењу. *Наша школа*, стр. 59 – 79.
- Стојановић, Б. (1995). *Методика техничког образовања*. Београд: Завод за уџбенике.

Трбојевић, А. (2014). *Модели презентације друштвених садржаја у уџбеницима разредне наставе*, докторска дисертација. Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет у Сомбору

ПРИЛОГ 1 – Квалитативна и квантитативна анализа саобраћајног васпитања у предшколским и основношколским установама.

Прилог 1.1. Протокол: Квалитативна и квантитативна анализа саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима Програма предшколског васпитања и образовања

ЗАСТУПљЕНОСТ САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ЦИЉЕВИМА И ИСХОДИМА КУРИКУЛУМА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА			Напомене
<i>Разред:</i>	<i>Наставни предмет:</i>		
У општем циљу предшколског васпитања и образовања	<i>а) Експлицитно</i>	<i>б) Имплицитно</i>	
У посебним циљевима предшколског васпитања и образовања	<i>а) Експлицитно</i>	<i>б) Имплицитно</i>	
У појединачним циљевима предшколског васпитања и образовања	<i>а) Експлицитно</i>	<i>б) Имплицитно</i>	
АНАЛИЗА ЦИЉЕВА И САДРЖАЈА САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У ПОДРУЧЈИМА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА			Напомене
<i>Физички развој и учење</i>	<i>Циљеви : НЕМА</i>		
	<i>Садржаји: НЕМА</i>		
<i>Социо-емоционални развој и развој личности</i>	<i>Циљеви :</i>		
	<i>Садржаји:</i>		
<i>Интелектуални развој и учење</i>			
	<i>Садржаји:</i>		
<i>Развој говора, комуникације и стваралаштва</i>	<i>Циљеви :</i>		
	<i>Садржаји:</i>		
<i>Коментари, препоруке и сугестије</i>			

Прилог 1.2. Протокол: Квантитативна и квалитативна анализа саобраћајног васпитања у циљевима, исходима и садржајима НПП-а и уџбеницима и радним листовима у основној школи

Разред:		Наставни предмет (наставно подручје):		
1. ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ У НПП-у У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ				
У општем циљу наставног предмета	а) Експлицитно	б) Имплицитно		Напомене
У посебним циљевима наставног предмета	а) Експлицитно	б) Имплицитно		Напомене
У појединачним циљевима (исходима) наставног предмета	а) Експлицитно	б) Имплицитно		Напомене
2. КВАЛИТЕТ ОПШТИХ, ПОСЕБНИХ И ПОЈЕДИНАЧНИХ ЦИЉЕВА (ИСХОДА) САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА				Напомене
Општи циљ наставног предмета	Знања	Примјена (вјештине)	Увјерења (ставови)	
Посебни циљеви наставног предмета	Знања	Примјена (вјештине)	Увјерења (ставови)	
Појединачни циљеви (исходи) наставног предмета	Знања	Примјена (вјештине)	Увјерења (ставови)	
3. САДРЖАЈИ САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У У НАСТАВНОМ ПРОГРАМУ				
Исказани називи тема (или наставних јединица)	а) Експлицитно	б) Имплицитно		Напомене

4. АНАЛИЗА КВАЛИТЕТА САДРЖАЈА САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА У УЧБЕНИЦИМА И РАДНИМ СВЕСКАМА																				
Наставна јединица:																				
Учбенички текст ¹	Стимулише репродукцију					Стимулише конвергентно мишљење и примјену знања					Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење					Напомена				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5					
Илустративни прикази у учбенику	Нефункционални					Дјелимично функционални					Функционални					Напомена				
	Стимулише репродукцију					Стимулише конвергентно мишљење и примјену знања					Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење					Напомена				
Задаци или питања у учбенику	Нефункционални					Дјелимично функционални					Функционални					Напомена				
	Стимулише репродукцију					Стимулише конвергентно мишљење и примјену знања					Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење					Напомена				
Илустративни прикази у радној свесци	Нефункционални					Дјелимично функционални					функционални					Напомена				
	Стимулише репродукцију					Стимулише конвергентно мишљење и примјену знања					Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење					Напомена				

¹ Процењујемо у којој мјери текст у оквиру једне наставне јединице (или теме) стимулише репродукцију, конвергентно или дивергентно мишљење ученика (1 – нимало; 2 – у малој мјери ; 3 – дјелимично; 4 – у великој мјери; 5 – у потпуности).

Задаци или питања у радној свесци	Нефункционални	Дјелимично функционални	функционални	Напомена
	Стимулишу репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Наставна јединица:				
Уџбенички текст	Стимулише репродукцију	Стимулише конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Илустративни прикази у уџбенику	Нефункционални	Дјелимично функционални	функционални	Напомена
	Стимулише репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Задаци или питања у уџбенику	Нефункционални	Дјелимично функционални	функционални	Напомена
	Стимулишу репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена

Илустративни прикази у радној свесци	Нефункционални	Дјелимично функционални	функционални	Напомена
	Стимулише репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Задаци или питања у радној свесци	Нефункционални	Дјелимично функционални	функционални	Напомена
	Стимулишу репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Наставна јединица:				
Уџбенички текст	Стимулишу репродукцију	Стимулише конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Илустративни прикази у уџбенику	Нефункционални	Дјелимично функционални	функционални	Напомена
	Стимулише репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Задаци или питања у уџбенику	Нефункционални	Дјелимично функционални	функционални	Напомена

	Стимулишу репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Илустративни прикази у радној свесци	Нефункционални	Дјелимично функционални	функционални	Напомена
	Стимулишу репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Задачи или питања у радној свесци	Нефункционални	Дјелимично функционални	Функционални	Напомена
	Стимулишу репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Наставна јединица:				
Уџбенички текст	Стимулише репродукцију	Стимулише конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулише дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Илустративни прикази у уџбенику	Нефункционални	Дјелимично функционални	Функционални	Напомена
	Стимулишу репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно	Напомена

			мишљење	
Задачи или питања у уџбенику	Нефункционални	Дјелимично функционални	Функционални	Напомена
	Стимулишу репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Илустративни прикази у радној свесци	Нефункционални	Дјелимично функционални	функционални	Напомена
	Стимулише репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Задачи или питања у радној свесци	Нефункционални	Дјелимично функционални	Функционални	Напомена
	Стимулишу репродукцију	Стимулишу конвергентно мишљење и примјену знања	Стимулишу дивергентно или евалуативно мишљење	Напомена
Запажања и коментари:				

ПРИЛОГ 2 – Тестови познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе (III, VI и IX разред)

Прилог 2.1. ТЕСТ познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе за ученике III разреда

Пол ученика:	Мушки (Заокружи!)	Женски			
Школа и мјесто:					
Општи школски успјех на првом полугодишту:	1	2	3	4	5
Закључна оцјена из Моје околине на првом полугодишту:	1	2	3	4	5

Упутство за рад ученику

Драги учениче,

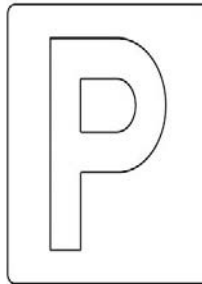
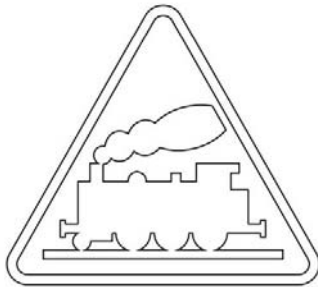
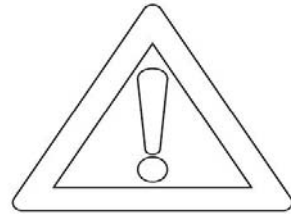
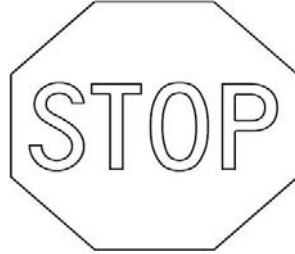
Данас ћеш самостално рјешавати задатке и питања из наставног предмета *Моја околина*. Питање ће се односити на саобраћај и понашање у саобраћају.

Најприје пажљиво прочитај сваки задатак, затим почни рјешавати један по један. Ако неки задатак не можеш одмах ријешити, немој губити вријеме, већ пређи на сљедећи. Остане ли времена, врати се поново на задатак који ниси могао/ла одмах ријешити и покушај га ријешити.

Желимо ти много среће!☺

Р.бр.	Питања и задаци	Број бодова
1.	<p>Маша је ђак првак. Пошла је у школу. Стигла је до семафора. Није сигурна када треба прећи улицу. Дај знак Маши да може прећи улицу тако што ћеш обојити одговарајуће свјетло на семафору одговарајућом бојом!</p> <div data-bbox="740 546 919 909" style="text-align: center;"> </div>	
2.	<p>Други дан Маша је дошла до семафора. Шта би рекао Маши да је на семафору било упаљено црвено свјетло за пјешаке ? Размисли како не би угрозио Машину безбједност!</p> <p>а) Машо, можеш пажљиво да пређеш коловоз, ако не наилазе возила! б) Машо, сада не смијеш да пређеш коловоз! в) Машо, претрчи коловоз!</p> <p>(Заокружи слово испред тачног одговора!)</p>	
3.	<p>Пјешаци се крећу:</p> <p>а) коловозом б) тротоаром в) бицикличком стазом</p> <p>(Заокружи само један тачан одговор!)</p>	

4. Обоји знакове опасности одговарајућом бојом!

5. Испод сваког знака напиши његов назив!

_____

_____

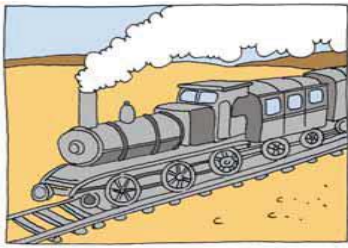
_____

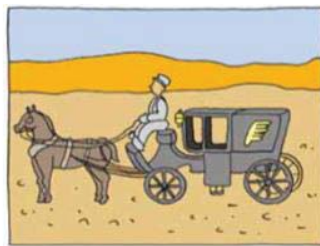
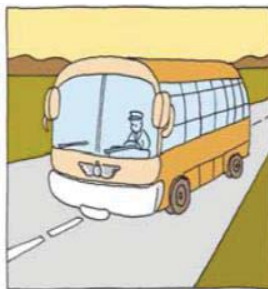
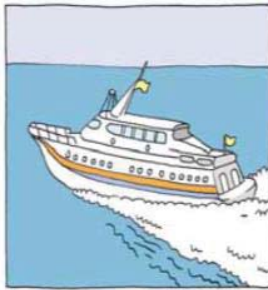
_____

_____

_____

6. Улицу треба прећи:
а) на пјешачком прелазу или „зебри“
б) између два аутомобила
в) на било којем мјесту
(Заокружи слово испред тачног одговора!)

7.	<p>Шта би рекао/ла Маши како да правилно пређе преко пјешачког прелаза или „зебре“? Заокружи слово испред тачног одговора!</p> <p>а) Машо, погледај лијево и ако нема возила брзо пређи улицу! б) Машо, погледај лијево, па онда десно и ако нема возила брзо пређи улицу! в) Машо, погледај лијево, па онда десно, па опет лијево и ако нема возила брзо пређи улицу!</p>	
8.	<p>Којом страном коловоза се крећу пјешаци ако нема тротоара? (Заокружи слово испред тачног одговора!)</p> <p>а) лијевом страном б) десном страном в) и лијевом и десном страном</p>	
9.	<p>Особа која регулише саобраћај на раскрсници зове се _____.</p>	
10.	<p>Врсте саобраћаја су:</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
11.	<p>Заокружи слике на којима су приказана средства друског саобраћаја!</p> <div style="text-align: center;"> </div>	

12.

Повежи саобраћајна средства са одговарајућом врстом саобраћаја!

Хеликоптер

Друмски саобраћај

Воз

Авион

→ Ваздушни саобраћај

Трамвај

Камион

Жељезнички саобраћај

Аутобус

Водени саобраћај

13.

Коме треба уступити мјесто у аутобусу?

а) најбољем другу

	<p>б) старијој особи в) особи коју познајеш Зашто? _____ _____</p>	
14.	<p>Повежи слједећа занимања са превозним средствима којима управљају!</p> <p> Пилот Капетан Машиновођа Возач Аутобус Воз Авион Брод </p>	
15.	<p>Прецртај ријеч која не припада датом скупу ријечи!</p> <div style="text-align: center; border: 2px solid blue; border-radius: 50%; padding: 20px; margin: 10px auto; width: fit-content;"> <p>МАШИНОВОЂА</p> <p>ВОЗ ПРУГА</p> <p>СТЈУАРДЕСА</p> <p>КОНДУКТЕР ЛОКОМОТИВА</p> <p>ЖЕЉЕЗНИЧКА СТАНИЦА</p> </div> <p>Објасни зашто не припада дата ријеч том скупу? _____</p>	
16.	<p>Аутобус се зауставио на аутобуском стајалишту. Маша је изашла из аутобуса и жели прећи коловоз. Шта би јој рекао/ла?</p> <p>а) Машо, можеш прећи коловоз само иза аутобуса! б) Машо, можеш прећи коловоз само испред аутобуса! в) Машо, не смијеш прелазити коловоз ни испред ни иза аутобуса, него се упутити ка пешачком прелазу и прећи коловоз!</p>	
17.	<p>У случају саобраћајне незгоде полицију можемо позвати на број телефона _____, а хитну помоћ на број телефона _____.</p>	
	<p>УКУПНО БОДОВА:</p>	

Прилог 2.2. ТЕСТ познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе за ученике VI разреда

Име и презиме ученика:	Мушки (Заокружи!)	Женски
Школа и мјесто:		
Општи школски успјех на првом полугодишту:	1 2 3 4 5 Заокружи оцјену	
Закључна оцјена на првом полугодишту из Техничког образовања	1 2 3 4 5 Заокружи оцјену	

Упутство за рад ученику

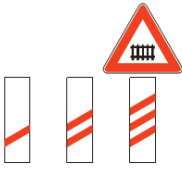

Драги учениче,

Данас ћеш самостално рјешавати задатке и питања из наставног предмета *Техничко образовање*. Питање ће се односити на саобраћај и понашање у саобраћају.

Најприје пажљиво прочитај сваки задатак, затим почни рјешавати један по један. Ако неки задатак не можеш одмах ријешити, немој губити вријеме, већ пређи на слједећи. Остане ли времена, врати се поново на задатак који ниси могао/ла одмах ријешити и покушај га ријешити.

Желимо ти много среће!☺

Р.бр.	Питања и задаци	Број бодова
1.	Само један саобраћајни знак има осам углова, а разлог томе је да учесници у саобраћају који долазе из супротног смјера знају његову изричиту наредбу. У питању је саобраћајни знак _____.	
2.	Колико година мора имати лице које управља бициклом на саобраћајници? а) 8 година б) 10 година в) 12 година	
3.	3. Повежите саобраћајни систем са превозним средством и – мјестом поласка! Саобраћајни систем превозно средство мјесто поласка <hr/> Водени авион станица Ваздушни аутобус аеродром Копнени брод лука	
4.	Дио коловоза који служи за кретање само у једном правцу назива се: а) саобраћајна трака б) коловозна трака в) тротоар	
5.	Трајект је брод намијењен за превоз: а) терета б) путника в) терета и путника <i>/Заокружи само један тачан одговор</i>	
6.	Налазиш се у сљедећој ситуацији: Возиш бисикл и долазиш до раскрснице на којој је саобраћај регулисан свјетлосним сигналом (семафор) и тренутно је забрана прелаза. Када се упали зелено свјетло ти ћеш: а) сачекати да се упали зелено свјетло, сјести на бицикл и прећи улицу б) сачекати да се упали зелено свјетло и гурати бицикл како би прешао улицу в) сачекати да пјешаци пређу улицу а затим сјести на бицикл и прећи улицу	
7.	Уколико нема тротоара или стазе за пјешаке, пјешаци се на саобраћајници крећу лијевом страном. Објасните зашто! _____ _____ _____	

8.	<p>Машиновођа је лице које управља:</p> <p>а) радном машином б) трајектом в) локомотивом г) хеликоптером</p>	
9.	<p>Лице које се креће пјешке и поред себе гура бицикл је:</p> <p>а) пјешак б) бициклиста</p> <p>Образложи свој одговор!</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
10.	<p>По правилу, вожња бицикла се врши:</p> <p>а) лијевом страном коловоза б) десном страном коловоза в) и лијевом и десном страном коловоза</p>	
11.	<p>Заокружи тачне тврдње!</p> <p>а) Аеродром је саобраћајни објекат. б) Аеродром је намијењен само за цивилни саобраћај. в) Аеродром служи за пријем и отпрему авиона, путника, пртљага, робе и поште. г) Контролни торањ није смјештен у склопу аеродрома.</p>	
12.	<p>Испод сваког саобраћајног знака напиши његов назив!</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: flex-start;"> <div style="text-align: center;"> <hr/> <hr/> </div> <div style="text-align: center;"> <hr/> <hr/> </div> <div style="text-align: center;"> <hr/> <hr/> </div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: flex-start; margin-top: 20px;"> <div style="text-align: center;"> <hr/> <hr/> </div> <div style="text-align: center;"> <hr/> <hr/> </div> <div style="text-align: center;"> <hr/> <hr/> </div> </div>	

13.	<p>Аутобус се зауставио на аутобуском стајалишту. Твој друг је изашао из аутобуса и жели прећи коловоз. Шта би му рекао/ла?</p> <p>а) Можеш прећи коловоз само иза аутобуса!</p> <p>б) Можеш прећи коловоз само испред аутобуса!</p> <p>в) Не смијеш прелазити коловоз ни испред ни иза аутобуса, него се упутити ка пешачком прелазу и прећи коловоз!</p>	
14.	<p>Повежи податке тако што ћеш на линији испред десне колоне уписати одговарајући редни број појмова из лијеве колоне!</p> <p>1) кретање и превоз људи _____ теретни саобраћај</p> <p>2) ријечни и поморски _____ копнени саобраћај</p> <p>3) размјена мисли и идеја <u>1</u> путнички саобраћај</p> <p>4) превоз робе _____ поштански и информациони</p> <p>5) жељезнички и друмски _____ водени саобраћај</p>	
15.	<p>Највећа жељезничка раскрсница у Републици Српској је:</p> <p>а) Бања Лука</p> <p>б) Добој</p> <p>в) Бијељина</p>	
16.	<p>Једина пловна ријека у Републици Српској је _____.</p>	
17.	<p>Из Бања Луке до Сарајева можеш стићи:</p> <p>а) аутомобилом и аутобусом</p> <p>б) возом</p> <p>в) бродом</p> <p>г) авионом</p> <p style="text-align: right;"><i>/заокружи све тачне одговоре</i></p>	
УКУПНО БОДОВА:		

Прилог 2.3. ТЕСТ познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе за ученике IX разреда

Пол ученика:	Мушки (Заокружи!) Женски
Школа и мјесто:	
Разред и одјељење:	
Општи школски успјех на првом полугодишту:	1 2 3 4 5 Заокружи оцјену
Закључна оцјена на првом полугодишту из Географије	1 2 3 4 5 Заокружи оцјену
Закључна оцјена на првом полугодишту из Техничког образовања	1 2 3 4 5 Заокружи оцјену

Упутство за рад ученику

Драги учениче,

Данас ћеш самостално рјешавати задатке и питања из наставног предмета *Географија и Техничко образовање*. Питање ће се односити на саобраћај и понашање у саобраћају.

Најприје пажљиво прочитај сваки задатак, затим почни рјешавати један по један. Ако неки задатак не можеш одмах ријешити, немој губити вријеме, већ пређи на сљедећи. Остане ли времена, врати се поново на задатак који ниси могао/ла одмах ријешити и покушај га ријешити.

Желимо ти много среће!☺

Р.бр.	Питања и задаци	Број бодова
1.	Према средини саобраћај дијелимо на: а) _____ б) _____ в) _____	
2.	Објасни шта је раскрсница! _____ _____ _____ _____ _____	
3.	За сваку наведну тврдњу заокружи ДА или НЕ (у складу са тим да ли је тврдња тачна или нетачна): а) На аутопуту је дозвољен само саобраћај моторних возила. ДА НЕ б) Коловоз је намијењен за возила и за пјешаке. ДА НЕ в) У јавне путеве не спадају надвожњаци, тунели и мостови. ДА НЕ г) Коловозна трака је уздужни дио коловоза намијењен за саобраћај једне колоне возила. ДА НЕ	
4.	Објасните због чега је важна поуздана сигнализација за регулацију саобраћаја на пругама! _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	

5.	<p>Испод сваког знака напиши његов назив!</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>_____</p> <p>_____</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>_____</p> <p>_____</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>_____</p> <p>_____</p> </div> </div>	
6.	<p>Наведите најмање три разлога због чега је за Европу битан водени и ваздушни саобраћај!</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
7.	<p>Шта би рекао/ла другу како да правилно пређе преко пјешачког прелаза или „зебре“? Заокружи слово испред тачног одговора!</p> <p>а) Погледај лијево и ако нема возила брзо пређи улицу!</p> <p>б) Погледај лијево, па онда десно и ако нема возила брзо пређи улицу!</p> <p>в) Погледај лијево, па онда десно, па опет лијево и ако нема возила брзо пређи улицу!</p>	
8.	<p>Којом страном коловоза се крећу пјешаци ако нема тротоара? (Заокружи слово испред тачног одговора!)</p> <p>а) лијевом страном</p> <p>б) десном страном</p> <p>в) и лијевом и десном страном</p>	
9.	<p>Које су сличности и разлике између друског и жељезничког саобраћаја?</p> <p>Сличности између друског и жељезничког саобраћаја су:</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	

	Разлике између друског и жељезничког саобраћаја су: _____ _____ _____ _____	
10.	Наброј три велике поморске луке у Европи! _____ _____	
11.	Заокружи тачне тврдње! а) Аеродром је саобраћајни објекат. б) Аеродром је намијењен само за цивилни саобраћај. в) Аеродром служи за пријем и отпрему авиона, путника, пртљага, робе и поште. г) Контролни торањ није смјештен у склопу аеродрома.	
12.	Мрежу друмских, жељезничких и ријечних саобраћајница називамо _____.	
13.	Најдужа саобраћајница на свијету је _____. Она се протеже се од _____ до _____.	
14.	Заокружи један тачан одговор! Један од највећих проналазака у историји копненог саобраћаја представља: а) парна локомотива б) точак в) мотор аутомобила	
15.	У случају саобраћајне незгоде полицију можемо позвати на број телефона _____, а хитну помоћ на број телефона _____.	
16.	Аутобус се зауставио на аутобуском стајалишту. Твој друг је изашао из аутобуса и жели прећи коловоз. Шта би му рекао/ла?	

	<p>a) Можеш прећи коловоз само иза аутобуса!</p> <p>б) Можеш прећи коловоз само испред аутобуса!</p> <p>в) Не смијеш прелазити коловоз ни испред ни иза аутобуса, него се упутити ка пешачком прелазу и прећи коловоз!</p>											
17.	<p>За превоз путника, материјала и производа користе се разне транспортне машине које према намијени дијелимо на:</p> <p>a) _____</p> <p>б) _____</p>											
18.	<p>Бицикло сматрамо веома корисним превозним средством. Наведите најмање три предности:</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>											
19.	<p>Повежи податке тако што ћеш на линији испред десне колоне уписати одговарајући редни број појмова из лијеве колоне!</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">1) кретање и превоз људи</td> <td style="width: 50%;">_____ теретни саобраћај</td> </tr> <tr> <td>2) ријечни и поморски</td> <td>_____ копнени саобраћај</td> </tr> <tr> <td>3) размјена мисли и идеја</td> <td><u>1</u> путнички саобраћај</td> </tr> <tr> <td>4) превоз робе</td> <td>_____ поштански и информациони</td> </tr> <tr> <td>5) жељезнички и друмски</td> <td>_____ водени саобраћај</td> </tr> </table>	1) кретање и превоз људи	_____ теретни саобраћај	2) ријечни и поморски	_____ копнени саобраћај	3) размјена мисли и идеја	<u>1</u> путнички саобраћај	4) превоз робе	_____ поштански и информациони	5) жељезнички и друмски	_____ водени саобраћај	
1) кретање и превоз људи	_____ теретни саобраћај											
2) ријечни и поморски	_____ копнени саобраћај											
3) размјена мисли и идеја	<u>1</u> путнички саобраћај											
4) превоз робе	_____ поштански и информациони											
5) жељезнички и друмски	_____ водени саобраћај											
20.	<p>Само један саобраћајни знак има осам углова, а разлог томе је да учесници у саобраћају који долазе из супротног смјера знају његову изричиту наредбу. У питању је саобраћајни знак _____.</p>											
УКУПНО БОДОВА:												

ПРИЛОГ 3 – Упитник за наставнике и васпитаче о саобраћајном васпитању у Републици Српској

Прилог 3.1. Упитник за васпитаче предшколске дјеце у Републици Српској о саобраћајном васпитању

Поштовани васпитачи,

катедра за педагогију и методике Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци у сарадњи са Агенцијом за безбједност саобраћаја Републике Српске спроводи истраживање о саобраћајном васпитању дјеце у предшколским установама. Дјеца предшколског узраста спадају у једну од најугроженијих учесника у саобраћају. С друге стране, предшколска установа је незаобилазан чинилац осигуравања безбједности дјеце у саобраћају. У разматрању ове важне теме битно је сагледати и искуства, ставове и мишљења васпитача који у највећој мјери реализују садржаје саобраћајног васпитања и доприносе изградњи саобраћајне културе дјеце предшколског узраста. Молимо Вас да пажљиво прочитате и искрено одговорите на анкетна питања и ставке у скалама. Потребно је означити понуђене одговоре на свако питање. Искрено Вам се захваљујемо на уложеном труду и времену.

Истраживачки тим

Општа питања

1. Назив вртића у којем радите: _____

2. Пол:

женско   мушко

3. Године радног стажа у предшколској установи: _____

4. Ниво образовања:

- а) виша школа (нпр. Виша школа за образовање васпитача, Педагошка академија и сл.)
- б) факултет (додипломски студиј)
- в) факултет (постдипломски студиј)

5. Према Вашем мишљењу, у којој мјери су садржаји саобраћајног васпитања заступљени у Програму предшколског васпитања и образовања:

- а) у малој мјери, потребно их је допунити
- б) оптимално, управо онолико колико је потребно
- в) има их превише
- г) _____

6. Процијените значај и улогу побројаних фактора у области изградње саобраћајне културе дјеце предшколског узраста? (1-није значајан фактор; 5- изузетно значајан фактор):

а) школа	1	2	3	4	5
б) медији	1	2	3	4	5
в) породица	1	2	3	4	5
д) полиција, МУП Републике Српске	1	2	3	4	5
г) невладине организације	1	2	3	4	5
ђ) Агенција за безбједност саобраћаја РС	1	2	3	4	5
е) локална власт	1	2	3	4	5
ж) Ауто-мото савез Републике Српске	1	2	3	4	5
з) неки други фактор	1	2	3	4	5

7. Означите степен слагања са наредним тврдњама!

Тврдње	уопште се не слажем	углавном се не слажем	дјелимично се слажем	углавном се не слажем	уопште се не слажем
1. У вртићу дјеца стичу довољно знања и практичних вјештина о саобраћајним прописима који су њима потребни					
2. Дјеца у нашој предшколској установи посједују елементарну саобраћајну културу.					
3. У предшколској установи дјеца се оспособљавају за самостално и сигурно понашање у саобраћају.					
4. Дјеца предшколског узраста су мотивисана за учење о саобраћају.					
5. Дјеца предшколског узраста су радознала у активностима о теми саобраћаја.					
6. Садржаји у Програму предшколског васпитања и образовања из области саобраћаја су примјерени дјечи предшколског узраста.					
7. Предшколска установа је значајан чинилац безбједности дјеце у саобраћају.					

8.Садржаје саобраћајног васпитања могуће је на креативан и иновативан начин приближити дјечи предшколског узраста.					
9.Предшколска установа треба да гради партнерство са локалном заједницом у циљу повећања бјезбједности дјече у саобраћају.					

8. Процијените у којој мјери су дјеца предшколског узраста заинтересована за сљедеће садржаје саобраћајног васпитања!

Садржаји саобраћајног васпитања	Изузетно мало	У малој мјери	Дјелимично	У великој мјери	У потпуности
1.Правила кретања пјешака у саобраћају					
2.Саобраћајни знакови и њихова значења					
3.Улога семафора у кретању пјешака и возила					
4.Улога саобраћајног полицајца у регулисању саобраћаја					
5.Правила понашања на раскрсници					
6.Врсте саобраћаја (копнени, ваздушни и водени)					
7.Правила понашања у возилима јавног превоза и путничким аутомобилима					

9. Процијените у којој мјери наведене активности доприносе ефикасном саобраћајном васпитању дјеце предшколског узраста!

Активности које доприносе ефикасности саобраћајног васпитања у предшколској установи	Изузетно мало	У малој мјери	Дјелимично	У великој мјери	У потпуности
1.Разговор о правилима понашања у саобраћају					
2.Читање пригодних прича о саобраћају					
3.Сликовнице на тему саобраћаја					
4.Гледање кратких видео снимака о ситуацијама у саобраћају					
5.Практичне активности дјеце на саобраћајном полигону					
6. Друштвене игре које укључују познавање саобраћајних правила					
7.Тематски прикладне игре (покретне, дидактичке, игре улога....)					
8.Компјутерске игре које укључују познавање саобраћајних правила					
9.Тематски прикладне бојанке					
10.Креативне ликовне активности на тему саобраћаја					
11.Музичке активности на тему саобраћаја					

12. Интегрисане активности на тему саобраћаја					
---	--	--	--	--	--

10. У којој мјери сарађујете са родитељима ученика приликом реализације садржаја саобраћајног васпитања?

- а) врло ријетко
- б) понекад
- в) често
- г) изузетно често

11. Молимо Вас да наведете примјере активности које се реализују у Вашем вртићу из подручја саобраћајног васпитања (нпр. Дан безбједности у саобраћају и сл.)!

---

12. Које су најчешће потешкоће у реализацији садржаја саобраћајног васпитања у вртићу?

---

13. Који су према Вашем мишљењу начини укључивања родитеља у заједничке активности у вртићу којима је циљ унапређивање саобраћајног васпитања?

---

14. Према Вашем мишљењу, како је могуће унаприједити квалитет саобраћајног васпитања у вртићу?

Прилог 3.2. Упитник за наставнике основних школа у Републици Српској о саобраћајном васпитању

Поштовани наставници,

катедра за педагогију и методике Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци у сарадњи са Агенцијом за безбједност саобраћаја Републике Српске спроводи истраживање о саобраћајном васпитању у основним школама. Дјеца основношколског узраста спадају у једну од најугроженијих учесника у саобраћају. С друге стране, школа је незаобилазан чинилац осигуравања безбједности дјецe у саобраћају. У разматрању ове важне теме битно је сагледати и искуства, ставове и мишљења наставника који у највећој мјери реализују садржаје саобраћајног васпитања и доприносе изградњи саобраћајне културе ученика. Молимо Вас да пажљиво прочитате и искрено одговорите на анкетна питања и ставке у скалама. Потребно је означити понуђене одговоре на свако питање. Искрено Вам се захваљујемо на уложеном труду и времену.

Истраживачки тим

1. Назив школе у којој радите: _____

2. Пол:

- а) мушко
- б) женско

3. Године радног стажа у настави: _____

4. Ниво образовања:

- а) виша школа (нпр. Виша учитељска, Педагошка академија и сл.)
- б) факултет (додипломски студиј)
- в) факултет (постдипломски студиј)

5. Ви сте:

- а) наставник разредне наставе
- б) наставник Техничког образовања
- г) наставник Географије

6. Школа у којој радите је:

I према мјесту

- а) сеоска школа
- б) приградска школа
- в) градска школа

II према статусу

- а) централна школа
- б) подручна школа

7. Према Вашем мишљењу, у којој мјери су садржаји саобраћајног васпитања заступљени у наставном плану и програму:

- а) у малој мјери, потребно их је допунити
- б) оптимално, управо онолико колико је потребно

в) има их превише

г) _____

8. Молимо Вас да, према наведеним критеријумима, оцјените квалитет презентованих садржаја САОБРАЋАЈНОГ ВАСПИТАЊА у уџбеницима и радним свескама (укупна оцјена садржаја из области саобраћаја за све уџбенике/радне свеске).

Стандарди квалитета уџбеника	1 Нимало	2	3	4	5 у поптпуности
Стандард 1 – Садржај уџбеника/радне свеске је релевантан за остваривање наставног плана и програма					
1. Садржаји су обимом усклађени са наставним планом и програмом.					
2. Садржаји доприносе достизању образовних стандарда и развијају компетенција ученика.					
3. Садржаји су засновани на научним теоријама и чињеницама, те актуелним подацима и савременим достигнућима.					
4. У садржају уџбеника нема материјалних грешака.					
5. Визуелни садржаји су јасни, репрезентативни и имају различите функције.					
6. Садржај је у складу са системом вриједности који је дефинисан циљевима образовања и васпитања.					
7. У уџбенику се повезују садржаји о саобраћају са садржајима других области/предмета.					
8. Садржаји који нису предвиђени наставним програмом су функционални и прате ток излагања у уџбенику.					
Стандард 2 – Уџбеник/радна свеска подстичу развој ученика и омогућавају самостално учење					
1. Прилагођени су узрасту, развојном нивоу ученика и њиховом предзнању.					
2. Доприносе интеграцији знања, развоју система појмова и стицању функционалних знања.					
3. Афирмишу различите методе учења и учење кроз различите облике рада.					
4. Подржавају различите стилове учења.					

5. Посједују елементе који омогућавају ученику праћење сопственог напретка у учењу.					
6. Упућују на коришћење различитих извора и врста информација.					
7. Подстичу критичко и стваралачко мишљење.					
8. Уважајају везу садржаја са свакодневним животом, његовом примјеном и даљим учењем.					
9. Подстичу интересовање за предмет, односно наставну област, мотивишу и подржавају самостално учење.					
Стандард 3 – Уџбеник/радна свеска су обликовани у складу са дидактичко-методичким захтјевима					
1. Имају јасну, логичну и кохерентну структуру.					
2. Поштују се дидактички принципи и методика наставе предмета.					
3. Преглед садржаја, систем наслова и поднаслова организован је по јасном принципу и обезбјеђује прегледност и лако сналажење.					
4. Садрже структуралне компоненте: увод, преглед садржаја, функционалне цјелине (лекције).					
5. Функционална цјелина (лекција) садржи основни текст и дидактичку апаратуру (издвојене кључне речи, примере, налоге, резиме лекције, илустрације – слике, схеме, мапе, графиконе и сл.).					
6. Примјери који се наводе у уџбенику су функционални, разноврсни и релевантни.					
7. Питања, задаци и налози су логично повезани са садржајем, јасно формулисани, различити по сложености и функцији и подстичу примјену наученог.					
8. Задаци су реално изводљиви, уважавају различитост средина у којима ученици живе и не доводе у опасност ученика, нити угрожавају животну средину.					
9. Непознате ријечи и кључни појмови су јасно истакнути и објашњени.					
Стандард 4 – Језик уџбеника/радне свеске је одговарајући и функционалан					
1. Испоштована је језичка и правописна норма језика на којем су написани.					

2. Дужина и конструкција реченице одговарају узрасту ученика.					
3. Текст је језички и стилски уједначен.					
4. Страни изрази се користе само када је неопходно.					
5. Језик којим је уџбеник написан доприноси лакшем разумијевању садржаја.					
Стандард 5 – Ликовно-графичка и техничка опремљеност уџбеника/радне свеске омогућавају њихово једноставно коришћење					
1. Јасно је наведен наслов, за који наставни предмет, разред/годину учења, врсту школе или образовни профил су уџбеник/радна свеска намијењени.					
2. Графичка структура прати структуру садржаја и обезбеђује прегледност.					
3. Ликовно-графичка средства су функционална и користе се логично и досљедно.					
4. Однос текстуалних и визуелних елемената на страници је складан.					
5. Форматом и квалитетом штампе, папира, корица и повеза обезбеђена је функционална употреба и одштампани су на папиру и бојом који нису штетни по здравље људи.					
6. Боја слова и подлоге, величина и тип слова, дужина редова и размак између њих обезбеђују читкост текста.					

9. Процијените у којој мјери су наведене наставне методе, облици наставног рада и наставна средства примјерени садржајима саобраћајног васпитања (1-у малој мјери; 5- у великој мјери):

Наставне методе

1. предавање	1	2	3	4	5
2. наставни разговор	1	2	3	4	5
3. илустрација и демонстрација	1	2	3	4	5
4. рад на тексту	1	2	3	4	5
5. писани радови	1	2	3	4	5
6. практични радови	1	2	3	4	5
7. комбинација више метода	1	2	3	4	5

Облици наставног рада

1. фронтални	1	2	3	4	5
2. индивидуални	1	2	3	4	5
3. групни	1	2	3	4	5
4. рад у пару	1	2	3	4	5
5. комбинација више облика	1	2	3	4	5

Наставна средства					
1. визуелна	1	2	3	4	5
2. аудитивна	1	2	3	4	5
3. аудио-визуелна	1	2	3	4	5

10. Молимо Вас да наведете примјере ваннаставних активности у Вашој школи из подручја саобраћајног васпитања (нпр. саобраћајна секција, Дан безбједности у саобраћају и сл.)!

---

11. Процијените значај и улогу побројаних фактора у области изградње саобраћајне културе ученика основне школе? (1-није значајан фактор; 5- изузетно значајан фактор):

а) школа	1	2	3	4	5
б) медији	1	2	3	4	5
в) породица	1	2	3	4	5
д) полиција, МУП Републике Српске	1	2	3	4	5
г) невладине организације	1	2	3	4	5
ђ) Агенција за безбједност саобраћаја РС	1	2	3	4	5
е) локална власт	1	2	3	4	5
ж) Ауто-мото савез Републике Српске	1	2	3	4	5
з) неки други фактор	1	2	3	4	5

12. У којој мјери сарађујете са родитељима ученика приликом реализације садржаја саобраћајног васпитања?

- а) врло ријетко
- б) понекад
- в) често

13. Знаком X означите степен слагања са наведеним тврдњама!

Р.б.	Тврдња	Степени слагања				
		Никако се не слажем	Не слажем се	Неодлучан/на сам	Слажем се	У потпуности се слажем
1.	У школи ученици стичу висок ниво знања о саобраћајним					

	прописима који су њима потребни.					
2.	Саобраћајна култура ученика наше школе је на завидном нивоу.					
3.	У школи се ученици оспособљавају за самостално и сигурно понашање у саобраћају.					
4.	Ученици су мотивисани за учење наставних садржаја из области саобраћаја.					
5.	Ученици траже помоћ и подршку наставника у вези са саобраћајним садржајима.					
6.	Садржаји у наставном плану и програму из области саобраћаја су примјерени узрасту ученика.					
7.	У свакој школи треба да дјелује саобраћајна секција, укључујући и ученике старијег узраста.					
8.	Школа је значајан чинилац безбједности дјецe у саобраћају.					
9.	Садржаје саобраћајног васпитања могуће је на креативан и иновативан начин приближити ученицима.					
10.	Школа треба да гради партнерство са локалном заједницом у циљу повећања бјезбједности дјецe у саобраћају.					
11.	Садржаји саобраћајног васпитања у уџбеницима су усклађени са предвиђеним наставним планом и програмом.					
12.	Исходи учења из области саобраћајног васпитања се у највећој мјери остварују у настави.					
13.	Часови ВРОЗ-а могу значајно допринијети развијању саобраћајне културе ученика.					

14. Према Вашем мишљењу, како је могуће унаприједити квалитет саобраћаног васпитања у школи?

Прилог 4. Узорак испитаника по тријадама

Прилог 4.1. Узорак ученика прве тријаде

Statistics

		SKOLA MJESTO	OPSTI USPJEH	MOJA OKOLINA USPJEH	POL
N	Valid	289	289	289	289
	Missing	0	0	0	0

Frequency Table

ŠKOLA MJESTO

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	OŠ "19 APRIL" DERVENTA	50	17,3	17,3	17,3
	OŠ "SVETI SAVA" GORNJI SMRTIĆI	22	7,6	7,6	24,9
	OŠ "PETAR KOČIĆ" ŠIBOVSKA	15	5,2	5,2	30,1
	OŠ "MEŠA SELIMOVIĆ" NASEOBINA LIŠNJA	7	2,4	2,4	32,5
	OŠ "TODOR DOKIĆ" KALENDEROVCI	4	1,4	1,4	33,9
	OŠ "TODOR DOKIĆ" KALENDEROVCI	10	3,5	3,5	37,4
	OŠ "SVETI SAVA" PALACKOVCI	2	,7	,7	38,1
	OŠ "BRANKO ČOPIĆ" PRNJAVOR	66	22,8	22,8	60,9
	OŠ "BRANKO ČOPIĆ" STRPCI	15	5,2	5,2	66,1
	OŠ "BRANKO ČOPIĆ" BANJA LUKA	97	33,6	33,6	99,7
	20	1	,3	,3	100,0
	Total	289	100,0	100,0	

OPŠTI USPJEH

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NEDOVOLJAN	1	,3	,3	,3
	DOBAR	12	4,2	4,2	4,5
	VRLO DOBAR	58	20,1	20,1	24,6
	ODLICAN	218	75,4	75,4	100,0
	Total	289	100,0	100,0	

MOJA OKOLINA USPJEH

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NEDOVOLJAN	2	,7	,7
	DOVOLJAN	14	4,8	5,5
	DOBAR	26	9,0	14,5
	VRLO DOBAR	79	27,3	41,9
	ODLICAN	168	58,1	100,0
	Total	289	100,0	

POL

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	MUSKI	149	51,6	51,6
	ZENSKI	140	48,4	100,0
	Total	289	100,0	

Прилог 4.2. Узорак ученика друге тријаде

Statistics

		Pozicija škole	Opšti uspjeh na na prvom polugodistu	Zaključna ocjenana prvom polugodistu iz Tehnickog obrazovanja	Pol
N	Valid	272	267	266	264
	Missing	0	5	6	8

Frequency Table

Pozicija škole

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	grad	197	72,4	72,4	72,4
	selo	45	16,5	16,5	89,0
	prigradska	30	11,0	11,0	100,0
	Total	272	100,0	100,0	

Opšti uspjeh na na prvom polugodistu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nedovoljan	3	1,1	1,1	1,1
	dovoljan	4	1,5	1,5	2,6
	dobar	44	16,2	16,5	19,1
	vrlo dobar	119	43,8	44,6	63,7
	odlican	97	35,7	36,3	100,0
	Total	267	98,2	100,0	
Missing	System	5	1,8		
Total		272	100,0		

Zaključna ocjena na prvom polugodistu iz Tehnickog obrazovanja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nedovoljan	1	,4	,4	,4
	dovoljan	29	10,7	10,9	11,3
	dobar	50	18,4	18,8	30,1
	vrlo dobar	83	30,5	31,2	61,3
	odlican	103	37,9	38,7	100,0
	Total	266	97,8	100,0	
Missing	System	6	2,2		
Total		272	100,0		

Pol

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	M	138	50,7	52,3	52,3
	Z	126	46,3	47,7	100,0
	Total	264	97,1	100,0	
Missing	System	8	2,9		
Total		272	100,0		

Прилог 4.3. Узорак ученика треће тријаде

Statistics

		Mjesto	Opšti uspjeh	Geografija	v1	Pol
N	Valid	241	241	241	241	241
	Missing	0	0	0	0	0

Frequency Table

Mjesto

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Šibovska	17	7.1	7.1	7.1
Štrpci	16	6.6	6.6	13.7
B.Luka	78	32.4	32.4	46.1
Derвента	44	18.3	18.3	64.3
G. Smrtići	17	7.1	7.1	71.4
Kalenderovci	10	4.1	4.1	75.5
Lišnja	8	3.3	3.3	78.8
Novoselija	7	2.9	2.9	81.7
Prnjavor	44	18.3	18.3	100.0
Total	241	100.0	100.0	

Opšti uspjeh

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.00	6	2.5	2.5	2.5
2.00	7	2.9	2.9	5.4
3.00	54	22.4	22.4	27.8
4.00	93	38.6	38.6	66.4
5.00	81	33.6	33.6	100.0
Total	241	100.0	100.0	

Geografija

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.00	1	.4	.4	.4
2.00	38	15.8	15.8	16.2
3.00	64	26.6	26.6	42.7
4.00	66	27.4	27.4	70.1
5.00	72	29.9	29.9	100.0
Total	241	100.0	100.0	

Tehničko obrazovanje

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
2.00	19	7.9	7.9	7.9
3.00	37	15.4	15.4	23.2
4.00	54	22.4	22.4	45.6
5.00	131	54.4	54.4	100.0
Total	241	100.0	100.0	

Pol ispitanika

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1.00	114	47.3	47.3	47.3
Valid 2.00	127	52.7	52.7	100.0
Total	241	100.0	100.0	

Прилог 5.1. Подаци Министарства просвјете и културе Републике Српске

РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ
*Уле Републике Српске 1, Бања Лука, тел: 051/338-461, факс: 051/338-853, www.mol.gov.me,
e-mail: mps@mpp.vladavina.me*

Број: 07.04/052-2735/22
Дана: 26.04.2022. године

Љилјана Јерковић
ljiljanajerkovic@ff.unibl.org

ПРЕДМЕТ: Подаци, достављају се

Поштована,

Министарство просвјете и културе запримило је Ваш захтјев којим сте се обратили у својству руководиоца научно-стручног пројекта под називом „Стање и перспективе саобраћајног васпитања и образовања у предшколским установама и основним школама“ који Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци реализује у сарадњи са Агенцијом за безбједност саобраћаја Републике Српске. Циљ пројекта је идентификација искустава, образовно-васпитних резултата, евентуалних ограничења, услова и потреба интензивнијег развијања стратегија континуираног унапређивања саобраћајног васпитања и образовања дјецe предшколског узраста и ученика основношколског узраста. С тим у вези, а за потребе реализације наведеног пројекта затражили сте податке о броју васпитно-образовних радника у предшколским установама и основним школама, те о броју ученика трећег, шестог и деветог разреда основне школе на подручју јединица локалне самоуправе Прњавор, Дервента и Бања Лука.

С тим у вези, обавјештавамо Вас да је према подацима из Годишњих програма рада за радну 2021/22. годину у предшколским установама (јавним и приватним), те у установама које обављају дјелатност предшколског васпитања и образовања у Републици Српској на радном мјесту васпитача запослено 1 370 лица. У основним школама у Републици Српској запослено је 845 наставника разредне наставе, 234 наставника техничког образовања и 317 наставника географије. На подручју јединица локалне самоуправе Прњавор, Дервента и Бања Лука у школској 2021/2022. години трећи разред основне школе похађа 2 359 ученика (Бања Лука – 1855, Прњавор – 264 и Дервента – 240), шести разред 2 322 ученика (Бања Лука – 1830, Прњавор – 284 и Дервента – 208), а девети разред 2 160 ученика (Бања Лука – 1655, Прњавор – 284 и Дервента – 221).

С поштовањем,

Доставити:
1. Наслову,
2. а/а.

МИНИСТАР
Др Наташа Јерковић

Прилог 5.2. Сагласност Министарства просвјете и културе Републике Српске

РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ

Трг Републике Српске 1, Бања Лука, тел: 051/338-461, fax: 051/338-853, www.vladars.net,
e-mail: mp@mp.vladars.net

Број: 07.041/052-728/22
Датум: 09.02.2022. године

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
БУЛЕВАР ВОЈВОДЕ ПЕТРА БОЈОВИЋА 1А
78 00 БАЊА ЛУКА

РЕПУБЛИКА СРПСКА
УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
БАЊА ЛУКА
Број: 07/209/22
Датум: 16/02/2022

ПРЕДМЕТ: Одговор, доставља се

Поштовани,

Министарству просвјете и културе упутили сте допис број 07/1.133/22 од 03.02.2022. године којим тражите сагласност за спровођење истраживања у основним школама на подручју бањалучке регије, а које планирате реализовати у оквиру пројекта под називом „Стање и перспективе саобраћајног васпитања и образовања у предшколским установама и основним школама“. Како наводите у допису, поменути пројекат реализуете у сарадњи са Агенцијом за безбједност саобраћаја Републике Српске. Циљ истраживања је идентификација познавања саобраћајних прописа и развијености саобраћајне културе ученика у првој, другој и трећој тријади основне школе. Уз допис сте доставили тестове које планирате користити приликом истраживања. Након увида у достављену документацију, уочено је да се приликом тестирања од испитаника траже лични подаци, те овим путем напомињемо да је због заштите личних података ученика, потребно да ученици не наводе исте.

Имајући у виду наведено, Министарство је сагласно да основне школе са подручја бањалучке регије упознате са активностима које планирате реализовати како би, у складу са Упутством о начину реализације програма, пројеката и других активности у школама („Службени гласник Републике Српске“, број 2/18), донијеле одлуку о учешћу у истим у току школске 2021/2022. године. Пројектне активности неопходно је спровести на начин прилагођен тренутној епидемиолошкој ситуацији у Републици Српској и уз обавезно поштовање свих препорука и мјера издатих од надлежних здравствених институција.

С поштовањем,

МИНИСТАР
др Наталија Тривић

Достављено:
1. Наслову;
2. У архиву.